

latorum recipiant, et alias acceptas intra tempus debitum fideliter registrent; mercede eis statuta contenti sint, tam pro rogatu, quam pro registratura, quam pro scribendis confessionalibus. Scripta confessionalia sine manu correctoris partibus non tradant; in illis scribendis formam eis traditam non excedant et clausulas inconsuetas non apponant; literas legibiles et bene compositas scribant, et in registris similiter diligentia utantur; secreta instrumenta vel testamenta non revelent partibus non habentibus interesse. Instrumenta acceptationum vel alia non edant, sed partibus dumtaxat recognitis per duos testes, quando aliter non essent notae scriptoribus. Notarios inhabiles et insufficientes non creent, sed idoneas personas et sufficientes. Quia experientia comperitum est quod nonnulli, ad fraudandas solutiones annatarum et solutiones taxarum plumbi et registri bullarum, expediunt bullas usque ad plumbum et inibi faciunt decerni processum, de quo dicti scriptores rogantur, contra praefati Iulii praedecessoris reformationem, bullis in plumbo perpetuo dimissis, et cum huiusmodi processu accedunt ad possessionem beneficiorum, cum Camerae et aliorum officialium praedecessoris, super hoc editam, inviolabiliter observari mandamus, et sub poena viginti-quinque ducatorum per delinquentes incurrenda, et fabricae dictae basilicae applicanda; et nihilominus ad solutionem iurium Camerae et officialium huiusmodi compelli possint, ac si ad id specialiter se obligassent: ita quod nullus possit sumere rogatum et publicare huiusmodi processum, nisi sit scriptor archivii et cum sigillo officii, vel alias notarius Rotae aut Camerae vel auditoris Camerae, et talis processus non possit dari, nisi bulla fuerit ex omnibus officiis redempta; et notarius contrarium servans vel scriptor poena falsi puniatur, praeterquam de peccatis occultis conscientiam concernentibus et poenitentiam, quorum absolutio secreta teneri debet, et pro-

cessus super his non expediuntur, nisi per poenitentiarios minores, literaque Iulii praedecessoris huiusmodi et nostrae in reliquis, prout concessae sunt, servantur. Ad tollendum autem fraudes, quae committi possent per sollicitatores, volumus quod de expeditionibus in concistorio expeditis nullus sollicitatorum mittere possit computum expensarum factarum principalibus suis ad partes, nisi prius subscriptum et approbatum per relatores et camerarium collegii, qui pro tempore fuerit: contrafacientes excommunicati sint eo ipso.

§ 43. Quo circa, per apostolica scripta mandamus praefatis omnibus officialibus nunc existentibus et qui pro tempore fuerint, ut praemissa omnia et singula, quantum ad eos et eorum singulos attinet, sub supradictis poenis inviolabiliter observent, ac venerabili fratri Raphaeli episcopo Ostiensi, camerario nostro, et dilectis filiis nostris Sixto, tituli Sancti Petri ad Vincula presbytero cardinali, eiusdem sanctae Romanae Ecclesiae vicecancellario, et Leonardo, tituli Sanctae Susannae etiam presbytero cardinali maiori poenitentiario, modernis et pro tempore existentibus, quatenus ipsi, per se vel alium seu alios, praesentes literas ubi et quando expedierit solemniter publicantes, omnia et singula supradicta etiam inviolabiliter observari, et illos ex officialibus eis subiectis, quos poenas supradictas incurrisse cognoverint, poenas ipsas incurrisse declarent, et ad illas solvendas per opportuna iuris remedia compellant, potestate tamen et facultate, per literas praedictas fel. re. Iulii II praedecessoris nostri et nostras aliis cardinalibus reformatibus data et eorum cuilibet, in suo robore permanentibus, quoad transgressores et delinquentes circa praemissa: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis.

§ 44. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non quibusvis privilegiis et indultis apostolicis, collegiis praedictorum officialium quomodo-

Sanctio poenalis.

Decretum irritans contraria.

libet concessis, quibus nolumus eis, quoad praemissa, in aliquo suffragari, contrariis quibuscumque; ac si officialibus praefatis vel quibusvis aliis eorum, communiter aut divisim, ab eadem sit Sede indultum quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, declarantes per praemissa officii praedictis reformatis nullam confirmationem vel approbationem aut improbationem dedisse tacite vel expresse, aliter quam ipsa habuerant hactenus a tempore institutionis illorum, sed in eodem statu et terminis, quibus erant, exceptis supradictis modificationibus et reformationibus, remansisse et remanere, salva etiam nobis potestate remanente ulterius reformandi, quando praedictae non sufficere vel nimis faciles fuisse et maiori reformatione indigere et praesertim aliqua officia praesentibus non comprehensa, et ad praesens aliqua ex causa omissa, quae omnino reformare intendimus.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo tertio decimo, idibus decembris, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 13 decembris 1513, pont. anno 1.

VI.

Asserentes animam esse mortalem et unicam in cunctis hominibus, uti haeretici plectendi sunt. Et catholica veritas, circa dogmata philosophorum fidei adversantia, a philosophiae professoribus explicanda est.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causa constitutionis. — 2. Asserentes animam esse mortalem etc., sicut haeretici puniri debent. — 3. Philosophiae professores catholicam veritatem huius articuli discipulis explicent. — 4. In sacris constituti, theologiae vel sacris canonibus studeant. — 5. In Studiis generalibus haec publicentur.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Apostolici regiminis sollicitudo nos assidue pulsant, ut medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens Auctor curam habere voluit, iis potissimum, qui instantius fideles nunc urgere cernuntur, salutifero olei et vini medicamine, ad instar Samaritani in Evangelio, sollicitam operam impendamus, ne nobis illud Ieremiae obiiciatur: *Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi?*

§ 1. Cum itaque diebus nostris, quod dolenter ferimus, zizaniae seminator, antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus semper explosos in agro Domini superseminare et augere sit ausus, de natura praesertim animae rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus, et nonnulli temere philosophantes, secundum saltem philosophiam, verum id esse asseverent, contra huiusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes.

§ 2. Hoc sacro approbante concilio, damnamus et reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, et haec in dubium vertentes; cum illa, non solum vere per se et essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone felicis recordationis Clementis Papae V, praedecessoris nostri, in Viennensi concilio edito continetur, verum et immortalis, et pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis et multiplicata et multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex Evangelio, cum Dominus ait: *Animam autem occidere non possunt, et alibi: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* Et cum aeterna praemia et aeterna supplicia pro merito vitae iudicandis repro-

Exordium.

Causa huius constitutionis.

Asserentes animam esse mortalem etc., sicut haeretici puniri debent.

surrectio expectanda foret, ac sancti et iusti miserabiliores essent, iuxta Apostolum, cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatae fidei contrariam omnino falsam esse definimus, et ut aliter dogmatizare non liceat districtius inhibemus: omnesque huiusmodi erroris assertionibus inhaerentes, veluti damnatissimas haereses seminantes, per omnia, ut detestabiles et abominabiles haereticos et infideles catholicam fidem labefactantes, vitandos et puniendos fore decernimus.

§ 3. Insuper, omnibus et singulis philosophis in universitatibus Studiorum generalium et alibi publice legentibus, districte praecipiendo, mandamus ut cum philosophorum principia aut conclusiones, in quibus a recta fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint seu explanaverint, quale hoc est de animae mortalitate aut unitate, et mundi aeternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis christianae omni conatu manifestam facere, et persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resolvere.

§ 4. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices praescindere, nisi, et ne iterum pullulent, funditus evellere, ac eorum semina originalesque causas unde facile oriuntur, remove, cum praecipue humanae philosophiae studia diuturniora, quam Deus, secundum verbum Apostoli, evacuavit et stultam fecit absque divinae sapientiae condimento, et quae sine revelatae veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem; ad tollendam omnem in praemissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus et statuimus ne quisquam de cetero in sacris ordinibus constitutus, saecularis vel regularis, aut alias ad illos a iure arctatus, in Studiis generalibus vel alibi publice audien-

do, philosophiae aut poesis studiis ultra quinquennium post grammaticam et dialecticam, sine aliquo studio theologiae aut iuris pontificii incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum, aut theologiae aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis et utilibus professionibus sacerdotes Domini inveniant unde infectas philosophiae et poesis radices purgare et sanare valeant.

§ 5. Et hos canones per ordinarios locorum, ubi generalia studia vigent, et rectores universitatis eorundem Studiorum, singulis annis in principio studii, in virtute sanctae obedientiae publicari mandamus.

Nulli ergo etc.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo tertio decimo, 14 kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 19 decembris 1813, pont. anno 1.

VII.

Quod fratres Ordinis Minorum de Observantia habere possint domos amplas et magnifica ornamenta ecclesiastica.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causa huius constitutionis. — 2. Petitio fratrum Minorum de Observantia. — 3. Declaratio quod liceat ipsis fratribus uti amplis domibus magnificisque ornamentis ecclesiasticis. — 4. Derogatio contrariorum.

Leo Papa X, dilectis filiis generali et provincialibus vicariis, guardianis et fratribus Ordinis Fratrum Minorum de Observantia.

Merentur vestrae devotionis sinceritas et Religionis honestas, ut ea vobis gratiose concedamus, quae vestrarum conscientia-

rum serenitatem et quietem respicere dignoscuntur.

§ 1. Cum itaque, sicut nobis nuper exponi fecistis, licet felicis recordat. Nicolaus III, Clemens Papa V ac alii Romani Pontifices, praedecessores nostri, pro consolidatione ambiguarum mentium, et timoratarum conscientiarum fratrum Ordinis vestri serenitate, domos et loca et alia bona vestra, tam mobilia quam immobilia, in ius et proprietatem Romanae Ecclesiae susceperint; nihilominus nonnulli vestrum adhuc haesitant, cum eis domos amplas et spatiosas, quae in praesentiarum in vestro Ordine et familia, tam per fratres speciali ad hoc facultate sive auctoritate suffultos, quam per saeculares ad hoc pia devotione ductos, construuntur et aedificantur, ut potius palatia magistratuum reputari posse videantur, quam habitationes pauperum, inhabitare et colere; et simili modo paramentis et vasis ecclesiasticis, quae in numero et pretio evangelicae paupertati, quam professi estis, derogare videntur, et aliis, quibus tam Ordo quam fratres utuntur communiter vel divisim, uti, et in vestris conventibus illa retinere liceat: ac propterea nonnulli conventus relinquere, et ad loca eremitoria se transferre et fugere moliantur, in divini cultus detrimentum et scandalum plurimorum, ac Ordinis et familiae perturbationem; et cum interdum, ob magnificentias plurimorum principum et aliorum dominorum, qui non secundum quod vestrae congruit paupertati, sed secundum quod eorum congruit excellentiae, volunt et vestras domos construere, et pro divino cultu capsas et planetas, dalmaticas et alia paramenta, et calices ac alia vasa ad ministerium sacramenti altaris, pro summi Dei honore et gloria, pie erogare et elargiri, talia respuere non possitis, necnon possibilem resistentiam de non accipiendo faciatis, et non sinant isti tales donantes iam acceptata alienari, nec demoliri iam constructa permittant.

§ 2. Nobis humiliter supplicari fecistis ut, pro pace conscientiarum vestrarum, et ut sine stimulo gratum Altissimo famulatum exhibere, et in vestro laudabili officii rito continuare possitis, statui vestro super his opportune providere de benignitate apostolica dignemur.

§ 3. Nos igitur, attendentes quod domorum et aliarum rerum, tam pro divino cultu quam pro communi usu vestro vobis concessarum, solum ad usum et non fructum nec possessionem cedunt; nec ea, sine speciali Sedis Apostolicae mandato, alienare possitis; ac ad eandem Sedem illa omnia, quae de novo, ut nostri praedecessores fecerunt, in proprietatem dictae Sedis recipimus, pertinent; et quod, ex domorum amplitudine aut paramentorum multiplici, nihil magis vestris commoditatibus corporalibus adiiciatis, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, auctoritate apostolica tenore praesentium declaramus et decernimus, vos illorum tantum esse custodes et non possessores, et propterea, absque vestrae professionis macula aut violatione, cum deceat, iuxta celebritatem solemnitatum, et solemnioribus officiis et decentioribus paramentis divinam honorare Maiestatem, et ipsius cultum munificare, et aliis quibus tam Ordo quam fratres utuntur, communiter vel divisim, uti et potiri libere et licite posse, prout etiam felicis recordationis Iulius Papa II, praedecessor noster, fratribus eiusdem Ordinis et familiae regni Angliae, ad instantiam carissimae in Christo filiae nostrae, modernae reginae Angliae illustris, concessisse dicitur. Et sic perpetuis futuris temporibus in Ordine et familia vestris ab omnibus illius fratribus teneri et observari debere volumus et mandamus.

§ 4. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac ipsius Ordinis statutis, etiam iuramento sive professione firmatis, et aliis in contrarium facientibus quibuscumque.

Philos. professores catholicam veritatem huius articuli discipulis explicent.

In sacris constitutionibus theologiae vel sacris canonibus studeant.

Petitio fratrum Minorum de Observantia.

Declaratio quod liceat ipsis fratribus uti amplis domibus magnificisque ornamentis ecclesiasticis.

Derogatio contrariorum.

Causa huius constitutionis.

In Studiis generalibus haec publicentur.

Exordium.

Dat. Romae apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die secunda ianuarii, millesimo quingentesimo decimoquarto, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 2 ianuarii 1514, pont. anno 1.

VIII.

Reformatio generalis praelatorum ecclesiarum, eorumque officialium ac familiarium et aliorum.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causa huius reformationis. — 2. Praefinitio reformationis. — 3. De qualitatibus promovendis ad episcopatum etc. — 4. Aetas in eis requirenda. — 5. Praemittenda examen, processus et relatio in consistorio. — 6. Promoti visitent cardinales. — 7. Episcopus et abbas, etiam in notoriis criminibus, habeant defensiones. — 8. Praelatus invitus non transferatur. — 9. Reformatio de commendatione monasteriorum etc. — 10. Onera eorumdem circa elemosynas etc. — 11. Reformatio de pensionibus reservandis. — 12. Quae beneficia cardinalibus non commendanda sint. — 13. Reformatio de beneficiis separandis — 14. Uniendisque. — 15. Reformatio de beneficiorum pluralitate et reservatione. — 16. Reformatio cardinalium circa vitam et mores, — 17. Nempe quod cum episcopis honorifice se gerant; — 18. Omnium negotia pie promoveant, absque partialitate; — 19. Titulorum loca et eorum personas visitent et adiuvent, et eorum vitam diligenter explorent; — 20. Consanguineis subveniant moderate; — 21. In commendis vicarios et alios necessarios religiosos teneant; — 22. Bona ecclesiarum conservent et restaurent; — 23. De familiarium numero, qualitatibus, impensis, etc. optime curent. — 24. Reformatio de familiarium servientiumque habitu et aliis qualitatibus, — 25. Familiariumque Papae. — 26. Cardinales de conservanda et propaganda fide praecipue curare debent; — 27. Legatique et gubernatores provinciarum deputati, personaliter gubernent; — 28. Resideant alii in Curia Romana, et Papae

inserviant. — 29. Reformatio de impensis funeralium cardinal., — 30. Votis non revelandis, — 31. Silentioque a Papa indicto observando. — 32. Reformatio de magistris in eruditione scholarium, — 33. Blasphemantibusque Deum et Mariam Virginem et alios sanctos. — 34. Clericorum incontinentium poenae. — 35. Sodomitorum poenae. — 36. Concubinariorum poenae. — 37. Simoniacorum poenae. — 38. Officium recitare omittentium poenae. — 39. Principum saecularium et ipsorum officialium in fructibus beneficiorum se ingerentium poenae. — 40. Contra violantes libertatem ecclesiasticam innovat constitutiones RR. Pontificum. — 41. Reformatio de maleficis et incantatoribus. — 42. Reformatio de haereticis perquirendis et puniendis. — 43. Haec bulla omnes et ubique ligat. — 44. Aliisque constitutionibus, quoad poenas, non detrahit. — 45. Post duos menses a die publicationis ligat, et interpretari non potest.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Supernae dispositionis arbitrio, quo caelestia pariter et terrena ineffabili providentia disponuntur, in sublimi beati Petri solio, Christi unigeniti Dei filii gerentem vices in terris Romanum Pontificem decet in primis, pro cura et salute domini gregis sibi divinitus commissi, providi exercere pastoris officium.

§ 1. Quare, pro dicti pastoralis officii solitudine, cum ecclesiasticam disciplinam ac per omnes fere christifidelium gradus bene recteque vivendi regulam, temporum difficultate ac hominum malitia licentiaque et impunitate, in deterius ita labi, defluere aberrareque longius a recta via animadvertimus, ut nisi provida corrigatur emendatione, in varios errores, securitate peccandi, quotidie magis incidere, moxque obortis publice scandalis prorumpere sit verendum.

§ 2. Cupientes igitur, quatenus nobis ex alto permittitur, ea iam nimium invalescentia mala corrigere, ac pleraque in

pristinam sacrorum canonum observantiam reducere, ac in melius, iuxta sanctorum patrum instituta, dante Domino, reformare, eaque omnia, sacro approbante Lateranensi concilio, a felicis recordationis Iulio Papa secundo, praedecess. nostro, inter alia propterea incepto et per nos continuato, salubriter moderari, ut ab his sumamus exordium, quae pro nunc magis expedire videntur, et in Ecclesia Dei maxima scandala pepererunt, a promotionibus scilicet ad ecclesiasticas dignitates constituimus exordiri.

De qualitatibus promovendorum ad episcopatum etc.

§ 3. Cum piae memoriae Alexander Papa tertius, praedecessor noster, etiam in Lateranensi concilio decreverit ut aetas, morum gravitas ac literarum scientia in personis promovendis in episcopos et abbates diligenter inquirantur; nihilque magis Dei Ecclesiae officiat, quam cum immeriti assumuntur praelati ad regimen ecclesiarum: propterea, in promotionibus praelatorum, quarum a Romanis Pontificibus magna ratio haberi debet, eo praesertim quod de promotis per eos ad ecclesias seu monasteria, in extremo iudicio, rationem reddituri sunt, statuimus et ordinamus ut deinceps, perpetuis futuris temporibus, patriarchalibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis et monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, iuxta praefati Alexandri constitutionem, aetate matura, gravitate morum literarumque scientia praeditis, non ad alicuius instantiam, per commendam et administrationem seu conservationem aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis ecclesiarum, prudentiae, nobilitatis, probitatis, experientiae atque curialitatis antiquae, cum competenti literatura, et in Sede Apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis et postulatis, quorum electiones et postulationes per Sedem Apostolicam admitti consueverunt, volumus observari.

§ 4. Et si de minoribus aetate xxx annorum ecclesiis aut monasteriis huius-

modi contigerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut ecclesiis citra xxvii aetatis annum; monasteriis vero, citra xxii praesesse valeant.

§ 5. Quinimmo, ut accuratius diligentisque idoneae personae promoveantur, statuimus ut cardinalis, cui electionis, postulationis aut provisionis Ecclesiae seu monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio, ut moris est, referat commissionem examinis ac relationis huiusmodi sibi datam, uni cuiuslibet Ordinis antiquiori cardinali, in ipso consistorio per seipsum, vel, si ea die, qua sibi commissionis onus iniunctum fuerit, consistorium non fuerit, per secretarium suum aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus notam illam facere debeat, qui tres priores aliis quam primum sui Ordinis cardinalibus eam significare teneantur; negotiumque electionis, administrationis postulationisve aut promotionis summarie et de plano per seipsum dictus relator examinet; et si qui contra dixerint, his vocatis, idoneos, graves et fide dignos testes et, si expediens opusve fuerit, alios ex officio assumere, processusque et iura eiusmodi relationis, una cum dictis testimoniis, die faciendae relationis secum ad consistorium deferre debeat, neque ullo modo referat, si praesens in Curia promovendus maiorem cardinalium partem antea non adiverit, ut quae a referente collega sint cardinales audituri, oculata fide, quantum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint.

§ 6. Promotus vero, eosdem cardinales, qui praesentes in Curia fuerint, ex antiquo more consuetudineque laudabili, quamprimum visitare teneatur, quem quidem morem laudabilemque consuetudinem innovamus ac inviolabiliter observari mandamus.

§ 7. Et quoniam episcopalem dignitatem tueri illaesam; et, ne improborum impugnationibus aut accusantium calumniis passim pateat, muniri par est, statuimus

Aetas in eis requirenda.

Praemittenda examen, processus et relatio in consistorio.

Promoti visitent cardinales.

Episcopus et abbas, etiam in notoriis criminibus, habeant defensiones.

Exordium.

Causa huius reformationis.

Praefinitio reformationis.

ut nullus episcopus aut abbas, quovis instante ac requirente, nisi sibi copia et facultas legitimae defensionis permittatur, etiam si crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis, causa plenarie probata fuerit, privari valeat.

Praelatus invitatus non transferatur.
§ 8. Neque aliquis praelatus invitatus, nisi aliis iustis efficacioribusque rationibus et causis, transferatur, iuxta formam ac decretum concilii Constantiensis.

Reformatio de commendatione monaster. etc.
§ 9. Et quoniam ex commendis monasteriorum, ut magistra rerum experientia saepius docuit, monasteria ipsa, tam in spiritualibus quam in temporalibus graviter laeduntur, quippe quorum aedificia, partim commendatariorum negligentia, partim avaritia vel incuria collabuntur, et in dies divinus cultus in his magis diminuitur, passimque obloquendi materia personis, praesertim saecularibus, praebetur, non absque dignitatis Apostolicae Sedis diminutione, a qua commendae huiusmodi proficiscuntur; ut eorum indemnitati salubrius consulatur, volumus ac sancimus ut, cum illa per obitum abbatum, qui illis praerant, vacaverint, nullo pacto cuiquam possint commendari (nisi pro conservatione auctoritatis Apostolicae Sedis, et ad occurrendum malitiis illarum impugnantium, pro temporum qualitatibus, aliter nobis, de fratrum nostrorum consilio, visum fuerit expedire), sed de persona idonea, iuxta praescriptam constitutionem, eis ita provideatur, ut illis idonei abbates, prout decet, praefuturi sint.

Onera eorumdem circa eleemosynas etc.
§ 10. Ea vero monasteria, quae commendata fuerint, cum per eorum cessum vel decessum, quibus erant commendata, commendae huiusmodi cessaverint, cardinalibus dumtaxat ac personis qualificatis et benemeritis commendari possint, ita tamen quod eorum monasteriorum commendatarii, quibus ea de cetero commendata fuerint, cuiusvis dignitatis, honoris et praeminentiae existant, etiamsi cardinalatus honore et dignitate fungantur, si mensam habuerint separatam, ac seor-

sum a mensa conventuali, quartam suae mensae partem pro instauratione fabricae, seu pro ornamentis, vestibulis ac paramentis emendis sarciendisque, aut pauperum alimonia aut sustentatione, ut maior exiget ac suadebit necessitas; si vero mensa fuerit communis, tertiam omnium fructuum dicti monasterii sibi commendati partem, pro supradictis oneribus supportandis et sustentatione monachorum, omnibus aliis deductis oneribus, impartiri teneantur. Ac literae quae super monasteriorum huiusmodi commendis expediuntur, cum clausula hoc ipsum specificiter exprimere debeant expediri; alioquin, si aliter expediuntur, nullius sint roboris vel momenti.

Reformatio de pensionibus reservandis.
§ 11. Et quoniam ecclesiis huiusmodi, absque aliqua fructuum diminutione, provideri decet, ut tam dignitati praesidentium, quam ecclesiarum et aedificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus ut, super earumdem ecclesiarum fructibus, pensiones minime reserventur, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quae in secreto nostro consistorio iusta, probabilis et honesta habita fuerit.

Quae beneficia cardinalibus non commend. sint.
§ 12. Statuimus quoque ut de cetero parochiales ecclesiae ac dignitates maiores et principales aliaque beneficia ecclesiastica, quorum fructus, redditus et proventus ducentorum ducatorum auri de Camera, secundum communem estimationem, valorem annum non constituunt vel attingunt, necnon hospitalia, leprosariae, xenodochia cuiuscumque valoris, quae ad pauperum usum et alimonia instituta sunt, sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus non commendentur, aut alio quovis titulo conferantur, nisi per obitum familiarium nostrorum (1) vacaverint; quae illis commendari possint, ut illa ad illarum personarum sibi gratarum et idonearum commodum infra sex menses dimittere teneantur, quibus etiam, quoad beneficia, ad

(1) Suorum.

quae haberent regressum, praeiudicare non intendimus.

Reformatio de beneficiis separandis
§ 13. Ordinamus etiam ne ecclesiarum ac quorumcumque monasteriorum et militiarum membra a suo capite, quod est absurdum, absque legitima et rationabili causa, disiungantur aut separentur.

Unieandisque.
§ 14. Uniones perpetuae, praeterquam in casibus a iure permissis vel sine rationabili causa, nequaquam fiant.

Reformatio de beneficiis pluralitate et reservatione.
§ 15. Dispensationes autem ad plura incompatibilia ultra duo, nisi qualificatis iuxta formam iuris communis, non concedantur, nisi ex magna et urgente causa. Et personis, cuiuscumque dignitatis, parochiales ecclesiae et earum perpetuas vicarias ac dignitates maiores et principales, etiam per viam unionis vel commendae ad vitam, ultra quatuor obtinentibus, ex nunc terminum duorum annorum praefigimus ut interim, quatuor tantum ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, et beneficia dimittenda huiusmodi resignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quacumque reservatione, etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obstante: quo elapso termino, nisi dimiserint, omnia vacare censeantur, ac possint libere, ut vacantia, impetrari; talesque praeterea retinentes poenas extravagantis recolendae memoriae Ioannis PP. XXII (1), etiam praedecessoris nostri, incurrant. Item statuimus ut speciales reservationes quorumcumque beneficiorum ad cuiusvis instantiam minime concedantur.

Reformatio cardinalium circa vitam et mores (2).
§ 16. Et cum sanctae Romanae Ecclesiae cardinales, ceteros omnes in ipsa Ecclesia, post Summ. Pontificem, honore ac dignitate praecedant, conveniens ac debitum est ut vitae munditia ac virtutum splendore cunctis praefulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac mone-

(1) Ioan. XXII Extravag. 1, De praebend.
(2) Vide Concil. Trid., sess. xxiv, decr. De Reformat., c. 1; et sess. xxv, eod. decr., c. 1.

mus, verum etiam statuimus et ordinamus ut de cetero quilibet cardinalium pro tempore existens, iuxta doctrinam Apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque in primis operibus honorificet. Sint omnes vigiles ac divinis officiis missarumque celebrationibus intenti, habeantque cappellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa suppellexque non fastu aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi excedendique modum licentia inde nascatur, sed, ut aequum est, modestiae et frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quae sacerdotalem praeserant modestiam. Ac praelatos et quoscumque alios insignes viros ad Romanam Curiam venientes, benigne honorificeque, tam publice quam privatim, tractent, et apud nos et successores nostros gratiose liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant.

Nempe quod cum episc. honorificos se gerant;
§ 17. Praeterea, ministerium indecorum episcoporum praelatorumque in domibus non habeant, ne ceteris praesesse instituti et sacro character insigniti in vilia descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque, quos vel nunc habent vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac iuxta eorum status condecantiam tractent.

Omnium negotia pie promovant, absque partialitate;
§ 18. Cumque Romano Pontifici, communi omnium christifidelium patri, assistant, personarum acceptatores vel advocatos eos fieri valde inconveniens est; propterea statuimus ne partialitatem suscipiant aliquam, neque principum aut communitatum vel quorumcumque aliorum contra quemquam, nisi quantum iustitia et aequitas postulat, eorumque dignitas et conditio requirit, promotores aut defensores fiant; sed, a privata omni passione seiuncti, sedandis et componendis inter quoscumque litibus omni diligentia vacent incumbant-

que; principum et quorumcumque aliorum ac praesertim pauperum et religiosorum iusta negocia pio promoveant affectu; oppressos et iniuste gravatos, iuxta vires suas et officii debitum, adiuvent.

Titulorum loca et eorum personam visitent et alluunt, et eorum vitam diligent. explorent;

§ 19. Tituli sui loca, si praesentes in Curia fuerint, personaliter; si vero absentes, per vicarium idoneum semel saltem singulis annis visitent; clericos et populos ecclesiarum titulo suo subiectarum cum diligentia inquirent, vigilantque circa cultum divinum et bona dictarum ecclesiarum, moresque in primis et vitam clericorum et parochianorum solerter explorent, eosque omnes et singulos ad recte honesteque vivendum paterno moneant affectu. Pro augmento autem divini cultus et salute animae suae, quilibet cardinalis vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo quantum sit satis ad presbyterum unum commode ibi sustentandum; vel, si ecclesia indigeat reparatione vel alia subventionem, tantum illi relinquat vel donet, quantum conscientiae suae videbitur.

Consanguineis subveniant moderate;

§ 20. Et cum minime deceat, affines et consanguineos, praesertim benemeritos et ope indigentes, negligere, sed illis providere iustum et laudabile sit; non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, aut ecclesiasticis redditibus ita eos impleri convenire arbitramur, ut ceteri damnum ex huiusmodi largitionis intemperantia patiantur et inde scandalum nascatur. Statuimus itaque ut ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis et sanctis operibus exponant, quorum causa magni et optimi redditus per sanctos patres statuti et ordinati fuerunt.

In commendis vicarios et alios necessarios religiosos teneant;

§ 21. Volumus etiam ut ecclesiis eisdem cardinalibus commendatis, etiam si cathedrales abbatialesve aut prioratus vel quaecumque alia beneficia ecclesiastica fuerint, absque omni prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri; cathedralibus dignos et idoneos vicarios seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna et competenti

mercede apponentes; reliquis autem sibi commendatis ecclesiis aut monasteriis, de iusto clericorum vel cappellanorum, seu religiosorum aut monachorum Deo sufficiente et laudabiliter servientium numero providentes.

§ 22. Aedificia quoque, possessiones et iura quaecumque in statu convenienti conservent, et diruta instaurent, sicut ad honorum praelatorum et commendatariorum officium spectat.

§ 23. Statuimus etiam ut dicti cardinales, circa numerum familiarium equorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione ac diligenti providentia, ne maiorem numerum, quam sua facultas, conditio ac dignitas patiatur, habentes, luxus ac prodigalitate vitio notari possint; neve rursus avari sordidique habeantur, si in magnis et amplis redditibus, paucissimis victum praebeant, cum domus card. patens hospitium portusve ac refugium proborum et doctorum maxime virorum et pauperum nobilium honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum et numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate in primis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiae notam, vulgoque obloquendi calumniandique iustas praebeant occasiones. Et cum maxime providendum sit ut non solum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut ceteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus ut quilibet card. se domus ac familiae suae optimum rectorem praefectumque ostendat esse, tam circa ea quae extrinseca omnibus apparent, quam quae intus latent abscondita.

§ 24. Habeat itaque eorum quisque sacerdos et levitas honestis vestimentis indutos, attenteque provideat ne quis in familia sua quoquomodo beneficiatus et in sacris ordinibus constitutus vestes portet versicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini ecclesiastico parum conveniat. Quare,

Bona ecclesiarum conservent et restaurent;

De familiarium numero, qualitatibus, impensis, etc. optime curent.

Reformatio de familiarium servientiumque habitu et aliis qualitatibus.

in presbyteratus ordine constituti vestes colorum, quae clericis a iure non prohibeantur, deferre debeant, usque ad talos saltem dimissas; et habentes dignitates in cathedralibus et canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, et cardinalium cappellani missas celebrantes, caputium deferre in publico teneantur, scutiferis vero paulo supra talos concedantur. Parafrenarii, quia in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in presbyteratus ordine non sint constituti, ita tamen ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent. Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant; et tam ipsi clerici beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti, comam aut barbam non nutriant neque mulas aut equos cum phaleris ornamentisque ex velluto aut serico factis habeant, sed eiusmodi rebus ex panno tantum aut corio simpliciter utantur. Si quis autem familiarium praedictorum contrafecerit, aut post tres menses, legitima monitione praecedente, a praesentium publicatione, huiusmodi vestes prohibitas gestaverit, in excommunicationem incurrat. Si vero infra tres alios menses non se correxerit, a perceptione fructuum ex beneficiis quae obtinet, suspensus intelligatur. Quod si per alios sex menses in huiusmodi pertinacia obstinatus permanserit, legitima similiter monitione praecedente, beneficiis omnibus, quaecumque habet, privatus sit et esse censeatur; eaque sic vacantia a Sede Apostolica libere impetrari valeant.

Familiariumque Papae.

§ 25. Quae omnia et singula in nostris et cuiuscumque Rom. Pont. pro tempore existentis familiaribus et similiter in omnibus, etiam curialibus, locum habere volumus. Hoc uno tantum excepto, quod dicti nostri et Rom. Pont. familiares rubri coloris vestimenta gestare possint, pro decencia et consuetudine dignitatis pontificalis.

§ 26. Et quoniam ad cardinales maxime spectat operum optimorum cura, pro viribus laborabunt scire quae regiones haeresibus erroribusque ac superstitionibus contra veram et orthodoxam fidem infectae sint, et ubi divinorum mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina, quique reges ac principes seu populi bellis infestentur vel infestari timeant. Haec et huiusmodi scire, ac nobis et Rom. Pontifici pro tempore existenti referre operam dabunt, ut opportuna et salutaria talibus malis ac pestibus remedia vigilantibus studio excogitari valeant.

Cardinales de conservanda et propaganda fide praecipue curare debent;

§ 27. Et cum frequenti ac prope quotidiana experientia notum sit, provinciis ac civitatibus, propter suorum legatorum de latere absentiam, multa saepius contingere mala, variaque, non sine Apostolicae Sedis praedicio, scandala oriri, statuimus et ordinamus ut nullis cardinalibus provincias et civitates legationis titulo obtinentes per locumtenentes aut officiales quoscumque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro maiori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantia regere et gubernare teneantur. Et qui nunc titulum legationis obtinent aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses; si extra Italiam, quinque a die praesentis publicationis ad suas provincias ire, ac maiorem temporis partem ibi residere teneantur, nisi, de nostro et successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana Curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur; et tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores et locumtenentes ceterosque consuetos officiales cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui praemissa omnia et singula non servaverit, emolumentis quibuscumque legationis careat. Quae quidem propter hoc antiquitus ordinata et instituta fuerunt, ut opportuna legatorum praesentia populis esset salutaris, non ipsi laborum et cura-

Legatiq. et gubernatores provinciarum deputati, personaliter gubernent;

rum penitus expertes, lucro tantum suaeque legationis titulo inhiarent.

§ 28. Et cum card. officium in primis versetur infrequenti Rom. Pont. assistentia et Sedis Apostolicae negotiis, propterea statuimus ut omnes card. in Romana Curia resideant, et qui sunt absentes, si in Italia, intra sex menses; si extra Italiam, infra annum a die publicationis praesentis constitutionis, revertantur. Alioquin fructus beneficiorum et omnium officiorum suorum emolumenta amittant, omnibusque privilegiis generaliter et specialiter card. concessis, quamdiu abfuerint, omnino careant; exceptis tamen illis, quos, ratione officii ab Apostolica Sede iniuncti vel de Romani Pontificis mandato aut licentia, vel iusto metu, aut quavis alia legitima causa impediante, vel aegrotationis, abesse contingat, privilegiis, indultis et immunitatib., eisdem cardinalibus concessis, et in bulla nostra sub data coronationis nostrae contentis et expressis, in suo robore nihilominus permanentibus.

Reformatio de impensis funeralium cardin.

§ 29. Statuimus insuper, ut expensae funebres card., computatis omnibus, cl. florenor. summam excedere non debeant, nisi executorum providentia, iustis allegatis causis ac rationibus, plus expendendum esse duxerit. Exequiae et castrum doloris, prima et nona die fiant; infra octavam vero, missae de more celebrentur.

Votis non relaxandis.

§ 30. Pro reverentia autem Sedis Apostolicae, utilitateque et honore communi ipsius et ipsorum cardinalium, ut scandalorum, quae nasci possent, occasio tollatur; maiorque in sacro Senatu libertas votorum fiat; liceatque, ut par est, cardinali cuique, secundum Deum et conscientiam suam, libere et impune quodcumque sentiat dicere, statuimus ne quis cardinalium vota in concistorio data et quaecumque ibi gesta aut dicta, quae in odium aut praesudicium aut scandalum alicuius redundare possint, scripto aut verbo vel quovis alio modo revelet, sub poena periurii et inobedientiae.

§ 31. Et quotiescumque a nobis et Romano Pontifice pro tempore existente, specialiter et expresse, ultra praemissa, indictum fuerit super aliqua re silentium, si quis contrafecerit, ultra dictas poenas, excommunicationem latae sententiae incurrat, a qua non possit absolvi nisi a nobis vel praefato Pontifice Romano et cum expressione causae, praeterquam in mortis articulo.

Silentioque a Papa indicto observando.

§ 32. Et cum omnis aetas ab adolescentia prona sit ad malum, et a teneris assuefieri ad bonum magni sit operis et effectus, statuimus et ordinamus ut magistri scholarum et praeceptores pueros suos sive adolescentes, ne dum in grammatica et rhetorica ac ceteris huiusmodi audire et instruere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quae ad religionem pertinent, ut sunt praecepta divina, articuli fidei, sacri hymni et psalmi ac sanctorum vitae; diebusque festis nihil aliud eos docere possint, quam in rebus ad religionem et bonos mores pertinentibus; eosque in illis instruere, hortari et cogere in quantum possunt teneantur, ut nedum ad missas, sed etiam ad vespers divinae officia audienda, ad ecclesias accedant, et similiter ad praedicationes et sermones audiendos impellant, nihilque contra bonos mores aut quod ad impietatem inducat eis legere possint.

Reform. de magistris in eruditione scholarium.

§ 33. Ad abolendam vero execrabilem blasphemiam, quae in maximum divini nominis et sanctorum contemptum supra modum invaluit, statuimus et ordinamus ut quicumque Deo palam seu publice maledixerit, contumeliosisque atque obscenis verbis Dominum nostrum Iesum Christum vel gloriosam Virginem Mariam eius genetricem expresse blasphemaverit, si munus publicum iurisdictionemve gesserit, perdat emolumenta trium mensium, pro prima et secunda vice, dicti officii; si tertio deliquerit, illo eo ipso privatus existat: si clericus vel sacerdos fuerit, eo ipso quod de delicto huiusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum, quaecumque habuerit, fruc-

Blasphemantibusque Deum et Mariam Virginem et alios sanctos.

tibus, applicandis ut infra, unius anni mulctetur, et hoc sit pro prima vice, qua blasphemus ita deliquerit. Pro secunda vero, si ita deliquerit et convictus, ut praefertur, fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur; si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio eius sceleris arguatur et convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus, quaecumque habuerit, eo ipso privatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari et conferri possint. Laicus vero blasphemans, si nobilis fuerit, poena xxv ducatorum mulctetur; et pro secunda vice, l. fabricae basilicae Principis Apostolorum de Urbe applicandorum, et aliis, ut infra deducitur. Pro tertia vero, nobilitatem perdat. Si vero ignobilis ac plebeius fuerit, in carcerem detrudatur; quod si ultra duas vices publice blasphemans deprehensus fuerit, mithra infami per integram diem ante fores ecclesiae principalis mithratus stare cogatur; si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres vel ad triremes damnetur, ad iudicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiae, nemo blasphemiae reus, absque gravissima poenitentia, severi confessoris arbitrio iniuncta, possit absolvi. Qui vero reliquos sanctos blasphemaverit, arbitrio iudicis, rationem personarum habituri, mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiam ut saeculares iudices, qui contra tales blasphemiae convictos non animadverterint, eosque iustis poenis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque poenis subiiciantur. Qui vero in illis inquirendis puniendisque diligentes et severi fuerint, pro qualibet vice, decem annorum indulgentiam consequantur et tertiam partem mulctae pecuniariae habeant. Quicumque vero blasphemantem audierint, eum verbis acriter obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse continget, eundemque deferre vel notificare apud iudicem

ecclesiasticum seu saecularem intra triiduum debeant. Quod si plures dictum blasphemantem simul audiverint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes convenerint ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in virtute sanctae obedientiae hortamur, et monemus in Domino ut, pro divini nominis reverentia et honore, in suis dominiis ac terris praemissa omnia servari et exactissime exequi mandent ac faciant, uberrimam ab ipso Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, similemque annorum decem indulgentiam ab Apostolica Sede consecuturi, cum tertia parte mulctae, qua dictus blasphemus plectetur, quotiens tale scelus puniendum curaverint, quam quidem indulgentiam et reliquam tertiam mulctae partem accusatori blasphemii nomen deferenti similiter concedi et assignari volumus, aliis poenis, contra huiusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominus in suo robore manentibus.

§ 34. Ut clerici praesertim caste continenterque, iuxta canonum praecepta, vivant, statuimus ut contrafacientes acriter secundum canones puniantur.

Clericorum in continen. poenae.

§ 35. Si qui vero, tam laicus quam clericus, de crimine propter quod venit ira Dei in filios diffidentiae convictus fuerit, poenis per sacros canones aut ius civile respective impositis puniatur.

Solutorum poenae.

§ 36. Concubinarij autem, sive laici sive clerici fuerint, eorundem canonum poenis mulctentur, neque superiorum tolerantia seu prava consuetudo, quae potius corruptela dicenda est, a multitudine peccantium, aliave quaelibet excusatio eis aliquo modo suffragetur, sed iuxta iuris censuram severe puniantur. Ad bonum vero et quietum regimen civitatum ac locorum omnium Romanae Ecclesiae subiectorum, constitutiones bonae memoriae Aegidii episcopi Sabinen., olim editas, innovamus, easque inviolabiliter servari praecipimus et mandamus.

Concubinariorum poenae.

§ 37. Et ut nefariae simoniae labe ac

Simulacorum poenae. pestis non solum a Romana Curia, sed ex omni etiam christiana ditōne in perpetuum eiiciatur, constitutiones per antecessores nostros, etiam in sacris conciliis contra huiusmodi simoniacos editas, innovamus, easque inviolabiliter servari praecipimus, ac poenas in eis contentas pro expressis et insertis haberi, et delinquentes, etiam auctoritate nostra, affici volumus.

Officium recitare emit poenam.

§ 38. Statuimus quoque et ordinamus ut quilibet habens beneficium, cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis officii et temporis: sed eos, tamquam iniuste perceptos, in fabricam huiusmodi beneficiorum vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione praecedente, beneficio ipso privetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc ut beneficio privari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit, Deo tamen, ultra premissa, de dicta omissione redditurus rationem. Quae poena in habentibus plura beneficia reiterabilis toties sit, quoties contrafacere convincantur.

Principum saecularium et ipsorum officium in fructibus beneficiorum se ingerentium poenae.

§ 39. Et cum fructuum ecclesiarum cathedralium et metropolitan. monasteriorumque et aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio et administratio ad nos et Rom. Pont. pro tempore existen. et illos etiam, qui eiusmodi ecclesias, monasteria et beneficia iure et canonice obtinent, solum pertineant; saecularesque principes, omni etiam divino iure id prohibente, dictis ecclesiis, monasteriis ac beneficiis intromittere se nullatenus debeant, statuimus et ordinamus ut fructus, redditus et proventus ecclesiarum, monasteriorum ac beneficiorum per saeculares ullos principes, etiam si imperatores, reges reginaeve seu respublicae

vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales seu iudices, etiam ecclesiasticos, vel quascumque alias personas publicas vel privatas, de eorumdem imperatoris, regum, reginarum ac principum, rerumque publicarum vel potentatum mandato, sequestrari occuparive aut modo aliquo detineri; ipsique huiusmodi ecclesias, monasteria ac beneficia obtinentes, sub praetextu fabricae instaurationisque, sine Romani Pontificis pro tempore existentis expressa licentia, aut eleemosynarum, seu quovis alio colore aut fuce, impediri non debeant quominus de illis ut antea libere ac sine impedimento disponere valeant. Et si sequestrati fuerint occupative aut detenti, integre libereque ac sine exceptione vel mora, praelatis, ad quos de iure legitimeque spectant, restituantur, de quibus, si dissipati nusquam reperiri possint, eorum iusta aestimatione facta, dictis praelatis satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestrationes, applicationes dissipationesque fecerint aut fieri mandaverint, sub poena excommunicationis aut interdicti ecclesiastici a talium principum terris et dominio eo ipso incurrendis. Et ut eorum ac eiusdem subiectorum bona ubicumque reperta, si moniti parere noluerint, capi et retineri possint. Ipsi vero contrafacientes, tam supradictis poenis, quam privationis feudorum et privilegiorum, quae a nobis et Romana vel aliis ecclesiis, nunc et pro tempore obtinuerint, et aliis contra violatores et oppressores libertatis ecclesiasticae, etiam per extravagantes et alias constitutiones, etiam incognitas et forsitan in usu non existentes, impositis, quarum omnium tenores, pro expressis et insertis habentes, innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus et declaramus, ac secundum eas per quoscumque iudices, etiam sanctae Romanae Ecclesiae cardinales, sublata et adempta eis aliter iudicandi declarandique potestate, sententiarum, iudicari et interpretari debere volumus atque mandamus.

Contra violentas libertat. ecclesiasticam innovat constitutiones RR. Pontificum.

§ 40. Et cum a iure, tam divino quam humano, laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes et singulas constitutiones fel. rec. Bonifacii Papae VIII, etiam praedecessoris nostri, quae incipit *Felicis*, et Clementis V quae incipit *Si quis suadente*, necnon quascumque alias apostolicas sanctiones in favorem libertatis ecclesiasticae et contra eius violatores quomodolibet editas; et poenis etiam contra talia praesumentes, in bulla quae legitur in Coena Domini contentis, in suo robore permansuris. Et cum in Lateranensi pariter ac conciliis generalibus, sub excommunicationis poena, prohibitum fuerit ne reges, principes, duces, comites, barones, respublicae et alii potentatus quicumque, regnis, provinciis, civitatibus ac terris quoquomodo praesiden., collectas, decimas et alia huiusmodi onera clericis, praelatis et aliis quibuscumque personis ecclesiasticis imponant exigantque, neve a sponte etiam dantibus et consentientibus etiam recipiant; atque in praemissis auxilium, favorem consiliumve palam vel occulte praestantes in excommunicationis latae sententiae poenam eo ipso incidant; et ipsae quoque respublicae ac communitates et universitates, circa hoc quomodolibet delinquentes, ecclesiastico eo ipso subiiciantur interdicto; praelati etiam praemissis, absque Rom. Pont. expressa licentia, ultro consentien. excommunicationis et depositionis poenam ipso facto incurrant, statuimus et ordinamus ut de cetero talia praesumentes, etiam si, ut praefertur, qualificati fuerint, ultra supradictas poenas, quas contravenien. eo ipso incurrere volumus et innovamus, quod ad omnes actus legitim. inhabiles et intestabiles habeantur.

Reformatio de maleficiis et incantatoribus.

§ 41. Et cum secundum leges civiles et sacrorum canonum censuras, sortilegia per invocationem daemonum, incantationes ac divinationes superstitionesque prohibita sint, statuimus, decernimus et ordinamus ut clerici, qui in praemissis culpabiles inventi fuerint, arbitrio superiorum

infamia notentur; si vero non destiterint, deponantur, atque in monasterium ad tempus arbitrio superioris praefiniendum detradantur; beneficiisque et officiis ecclesiasticis priventur. Laici vero utriusque sexus excommunicationis et aliis poenis iuris, tam civilis quam canonici, subiacent.

Reformatio de haereticis perquirendis et puniendis.

§ 42. Et ut omnes ficti christiani ac de fide male sentientes, cuiuscumque generis aut nationis fuerint, necnon haeretici seu aliqua haeresis labe polluti vel iudaizantes, a christifidelium coetu penitus eliminantur, et a quocumque loco, et praesertim a Romana Curia expellantur ac debita animadversione puniantur, statuimus ut contra eos diligenti inquisitione ubique, et in dicta Curia maxime, procedatur per iudices per nos deputandos, et eius criminis reos et legitime convictos, debitis poenis puniri; relapsos vero, absque ulla spe veniae aut remissionis, debitis poenis affici volumus.

Haec bulla omnes et ubique ligat.

§ 43. Et cum constitutiones et ordinationes nostrae huiusmodi, quas pro nunc ordinamus, vitam, mores ecclesiasticamque disciplinam concernant, tam officiales nostros quam alios, tam in Romana Curia quam extra ubique locorum commorantes, imitari convenit, illis ligari, eosque ad earum observationem inviolabiliter teneri volumus atque decernimus.

Aliquo constitution., quoad poenas, non detrahatur.

§ 44. Et ne constitutiones ipsae aliis censuris ac poenis in contrafacientibus per antiqua iura et constitut. impositis derogare in aliquo videantur, cum ad augmentum editae atque excogitatae fuerint, etiam declaramus per earum dispositiones ordinationesque nihil prorsus iuri communi vel decretis aliorum Romanorum Pontific. ullatenus derogatum esse. Quinimmo, si qua in eis, propter perversam temporum aut locorum vel hominum corruptelam vel abusum aut quamcumque aliam causam minime probandam, vigorem suum amiserint, ea ex nunc innovamus, confirmamus et inviolabil. observari mandamus.

Post duos menses a die publicatione ligati, et interpretari non potest.

§ 48. Quas nostras consultissimas constitutiones, post duos menses ab earum publicatione, ligare debere etiam decernimus et declaramus; districtius inhibentes ne quis eas glossare vel super eis commentaria interpretationesve facere, absque speciali nostra vel Sedis Apostolicae licentia, praesumat. Si quis autem ausu temerario contraverit, excommunicationis latae sententiae poenam eo ipso incurrat.

Nulli ergo omnino hominum etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo quartodecimo, tertio nonas maii, pontificatus nostri anno secundo,

Dat. die 5 maii 1514, pontif. anno II.

IX.

Jurisdictio et facultates Gubernatoris almae Urbis eiusque districtus, ac Vicecamerarii.

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Deputatio gubernatoris cum infrascriptis facultatibus: — 2. Causas civiles et criminales cognoscendi; — 3. Summarie, etc. procedendi; — 4. Excommunicationis et brachium saeculare exercendi; — 5. Delinquentes puniendi, privandive, quoad alios, in poenis ab eo indictis, vel data praeventione; — 6. Domique citandi; — 7. Poenas augendi et minuendi. — 8. Statutis derogandi; — 9. Edicta proponendi. — 10. Nullitates in hac Curia non attendendae. — 11. Appellatio quando danda. — 12. Causae non avocandae. — 13. Officia omnes ei pareant. — 14. Syndicatui stare non tenetur; — 15. Irregularitatem non incurrit. — 16. Decretum irritans. — 17. Omnes exequentores eius mandata exequantur. — 18. Haec bulla capit praesentia et futura. — 19. Contraria non obstant. — 20. Hortatio fideliter officium exercendi.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, dilecto filio magistro Amadaeo Berruto notario nostro, pro nobis et Romana Curia sive Ecclesia in alma Urbe nostra gubernatori, salutem et apostolicam benedictionem.

Etsi, pro cunctarum civitatum temporali dominio sanctae Romanae Ecclesiae subiectarum prospero ac felici regimine, quantum nobis ex alto conceditur, curam solertem et vigilem gerere debeamus, de nostrae tamen almae Urbis beatorum Petri et Pauli apostolorum cruore Domino nostro Iesu Christo consecratae, ac incolarum eius et Camerae Apostolicae officiorum diligenti administratione tanto accuratius cogitare nos convenit, quanto urbs ipsa caput est orbis, et in ea altissimus Sacerdos principalem ac praecipuam sedem, ad quam de diversis mundi partibus christifideles confluunt in numero copioso, voluit collocari, et quae in eadem Camera peraguntur, inter graviora dictae Ecclesiae negotia solita sunt reputari, eaque expedit solerti cura et diligentia tractari.

§ 1. Cupientes igitur ut Urbs ipsa ac illius cives et incolae, peculiare nostri et prae-fatae Ecclesiae filii, providi gubernatoris potiantur regimine, et quae ad camerariatus officium in Camera prae-fata pertinent, et per camerarii nostri locumtenentem seu vicecamerarium ibidem exerceri solita sunt, ea quae expedit solerti cura expediantur, ac de te, qui praelatus noster domesticus existis, et in quo tamdiu tam doctrinam singularem quam fidei constantiam, magnanimitatem, circumspectionem ac vitae integritatem atque alias virtutes, auctore Domino, cumulas esse cognoscimus, sumentes in Domino fiduciam specialem quod omnia, etiam ardua et difficilia, quae ad honorem et felicem ac prosperum statum nostrum ac Ecclesiae et Sedis praedictae pertinere cognoveris, divina favente clementia, laudabiliter exequeris: motu proprio, non ad tuam

Prooemium.

Deputatio gubernatoris cum infrascriptis facultatibus:

vel alterius pro te nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione et ex certa scientia, te in urbe ipsa eiusque districtu et pertinentiis generalem gubernatorem ac in Camera Apostolica vicecamerarium, ac camerarii prae-fatae Camerae locumtenentem, cum cura, arbitrio, potestate, honoribus, oneribus, pertinentiis et emolumentis consuetis, ad nostrum et dictae Sedis beneplacitum, auctoritate apostol., tenore praesentium constituimus et deputamus, quascumque alias commissiones de dictis vicecamerariatus et gubernatoratus officiis alias factas harum serie penitus revocantes.

Causas civiles et criminales cognoscendi;

§ 2. Ac tibi omnes et singulas causas commissas, ac negotia per nos nostrasque in forma brevis literas sive alias commissiones quomodolibet in genere vel in specie gubernatori praedecessori tuo commissas, iuxta illarum literarum expressionem et tenorem prosequi. Ac in omnibus aliis et singulis causis, etiam per nos et venerabilem fratrem nostrum Raphaellem, episcopum Ostiensem, camerarium nostrum, tamquam vicecamerario commissis pro tempore et committendis auditoribus, locumtenentibus tuis ac aliis de quibus tibi videbitur, vices tuas, etiam usque ad sententiam diffinitivam inclusive, et cum potestate exequendi, quotiens tibi placuerit, committendi. Ac tam per te ipsum quam per tuos auditores seu locumtenentes, exercentes vices tuas in eisdem, et tam in civilibus quam in criminalibus, et tam spiritualibus quam temporalibus causis et aliis quibuscumque negotiis, tam contra cives Romanos quam forenses ecclesiasticos et laicos et incolas, necnon religiosos, cuiuscumque Ordinis, status, gradus, conditionis seu dignitatis existant, active et passive concernentibus; et tam in Palatio Apostolico et in burgo S. Petri, ac in castro nostro Sancti Angeli, necnon in Capitolio, quam alibi.

§ 3. Et ad reprimendum litium anfractus necnon partium litigantium expensas, indemnitatibus et dispendiis parcendum, in causis et negotiis huiusmodi procedendi, etiam nullo penitus iuris ordine seu dictae Camerae et Curiae Romanae stylo vel consuetudine servatis, sed sola facti veritate inspecta, de bono et aequo et pro contingentia rerum et qualitate facti, quandocumque tibi visum fuerit, etiam de facto, manu regia ac velo levato, etiam secundum voluntatem et beneplacitum et dispositionem tuam, procedendi et iudicandi et iudicandi.

§ 4. Necnon occasione coram te litigantium, excommunicationem seu alias censuras et poenas contra eos promulgandi et relaxandi; et brachium etiam saeculare exercendi, etiam contra Romanos et alios supradictos, quacumque auctoritate et dignitate fungentes; et generaliter omnia alia et singula faciendi, dicendi, gerendi, procurandi, quae in praemissis et quae ad officium ipsum de iure vel consuetudine aut alias quomodolibet pertinere dignoscuntur, et quae nos ipsimet in omnibus et singulis praemissis facere possumus; et omnia alia et singula quae vicecamerarii et gubernatores, qui pro tempore fuerunt, facere, mandare, ordinare, corrigere, exequi soliti sunt, faciendi, mandandi, ordinandi, disponendi.

§ 5. Et contra quascumque praedictas personas, etiam nulla praecedente infamia nulloque processu, inquirendi, easque corrigendi, castigandi et etiam usque ad ultimum supplicium inclusive puniendi; ita quod quamprimum citationem contra aliquem civem Romanum vel alium quemcumque ex praedictis, quomodolibet delinquentem, ac eius domum factam, quoscumque alios iudices praevenisse censearis, ita quod alii nullatenus contra eundem, ut supra citatum, quomodolibet procedere possint; nec etiam per eos, super poenis contra deferentes arma et alios delinquentes per te indictis vel comminatis,

Summarie, etc. procedendi;

Excommuni. et brachium saeculare exercendi;

Delinquentes puniendi privandive, quoad alios, in poenis ab eo indictis, vel data praeventione.

post illarum incursum possit intromitti, sed absolutio vel condemnatio aut remissio dumtaxat ad te pertineant.

Domiq. citandi; § 6. Necnon delinquentes quoscumque citandi et citari faciendi, etiam pro prima vice, ad domum solitae habitationis eorum, quae citatio perinde valeat ac si fuissent personaliter apprehensi.

Poenas augendi et minuendi; § 7. Ipsosque delinquentes vel rebelles aut inobedientes, pecuniarum ac privationis officiorum, et aliis, de quibus tibi videbitur et placuerit, poenis condemnandi, mulctandi; et poenas ipsas, tam a iure communi quam ex statuto vel consuetudine aut alias quomodolibet impositas, et tam corporis afflictivas, usque ad ultimum supplicium inclusive, quam pecuniarum, pro modo culpae qualitateque delicti, causae, loci et personae, augendi et minuendi.

Statuta derogandi; § 8. Statuta Urbis, totiens quotiens tibi videbitur et placebit, derogandi.

Edicta proponendi. § 9. Edictaque ac decreta, proclamata seu bannimenta et statuta, quotiens tibi placuerit, et sub quibuscumque poenis ac contra quoscumque, faciendi; et quaecumque alia per quoscumque, etiam per nos edita et edenda, interpretandi, mutandi et alterandi, pro bono pacis et utilitate subditorum, et correctione delictorum ac inductione honorum morum, plenam, liberam et omnimodam, auctoritate apostolica, tenore praesentium concedimus facultatem.

Nullitas in hac Curia non attendenda. § 10. Statuentes, processus tuos vel auditorum seu locatenentium tuorum, in causis praemissis vel sententiis ferendis, ob iuris ordinem telamque iudiciariam, dictaeque Camerae et Romanae Curiae stylum aut consuetudinem, illis non servatis, per viam nullitatis vel alias quomodolibet impugnari seu revocari non posse.

Appell. quando danda. § 11. Nec a processibus et sententiis huiusmodi in causis civilibus, usque ad summam decem ducatorum auri, et in causis criminalibus et mercedum nullatenus per aliquem appellari vel reclamari posse.

§ 12. Nec causae a te vel locatenentibus seu auditoribus tuis avocari possint, nisi motu proprio nostro, et te prius accersito et audito.

Causae non avocandae.
Officiales omnes ei pareant. § 13. Mandantes praefato camerario nostro, necnon dilectis filiis praelatis, praesidentibus et clericis Camerae praedictae, Urbis senatori et conservatoribus et aliis ad quos spectat et pertinet, ac spectare et pertinere poterit quomodolibet in futurum, ut te ad dictum officium eiusque liberum, ut praemittitur, exercitium necnon honores, onera et emolumenta huiusmodi recipiant et admittant, ac in omnibus quae ad officium ipsum pertinent, tibi, veluti personae nostrae propriae, efficaciter pareant, obediant et intendant.

Syndicatus stare non tenetur; § 14. Volentes pariter et statuentes ac de apostolicae potestatis plenitudine decernentes quod in iis, quae per te vel alium seu alios per te deputandos et subdelegandos tuo nomine in officio huiusmodi gerentur, ab aliquo, cuiuscumque conditionis seu auctoritatis existat, ullo umquam tempore, ullave occasione vel causa molestari aut quomodolibet inquietari non valeas, nec tu aut ipsi de praemissis ullo umquam tempore rationem reddere aut syndicatus stare tenearis.

Irregularitatem non incurrit. § 15. Et quod officium huiusmodi per te vel alios exercendo, et per quascumque captionem, detentionem seu torturam quoruncumque clericorum vel privilegiatorum, contra quos etiam nulla praecesserit infamia, sed sola indicia, nullas censuras vel poenas per comminationem, commissionem vel impositionem poenae corporalis, mutilationis membrorum aut capitalis, ubi etiam sanguinis effusio fuerit facienda vel fieri contigerit, aut si fortuito vel alias quavis causa occurreret, vel in tortura seu punitione per te vel de mandato tuo facienda, aliqua membra mutilari, aut aliquem ab hac luce migrare, seu sanguinis effusionem fieri, ullam propterea irregularitatis vel infamiae maculam sive notam tu et tui praedicti non incur-

rant, nec incurrere valeant, sed perinde sit, ac si talia comminatus non fuisses vel imposuisses, aut talibus non interfuisses, ac tui auditores et mandatarii non interfuissent.

Decretum irritans. § 16. Ac sic per quoscumque reputari, tractari et iudicari debere, decernentes ex nunc irritum et inane quidquid secus super praemissis omnibus et singulis a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Omnes executor. eius mandata exequantur. § 17. Volumus etiam, certis bonis respectibus moti, et ita, sub excommunicationis poena latae sententiae, mandamus quod barisellus et ceteri executores in causis criminalibus, in quibus veniet mors inferenda, vel corporis poena seu sanguinis imponenda, teneantur mandata tuorum locatenentium seu auditorum, qui in dictis causis sententiam tulerint, de tuo tamen mandato ac commissione facta, indilate exequi iuxta illorum tenorem, quamvis per te ipsum manu propria non fuerint subscripta.

Haec bulla capit praesentia et futura. § 18. Mandantes ulterius omnia et singula praemissa in omnibus et singulis causis et negotiis, tam pendentibus, praeteritis et praesentibus, quam futuris, locum sibi vindicare et effectum suum sortiri.

Contraria non obstant. § 19. Non obstantibus etc.

Hortatio fideliter offic. exercendi. § 20. Tu igitur officium ipsum sic sollicite, fideliter et prudenter studeas exercere, ut tua possit apud nos fidelitas et prudentia non immerito commendari, et ad maiora tibi committenda promptius invitemur.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimoquarto, quarto kalendas iulii, pontificatus nostri anno II.

Dat. die 28 iunii 1514, pontif. anno II.

X (1).

Jurisdictio ordinariorum ecclesiasticorum cognoscendi quascumq. causas ad forum ecclesiasticum spectantes in prima instantia, in omnes personas, etiam exemplas, si iudices eis dati sunt negligentes; et innovatio constitutionum editarum contra impediens libertatem ecclesiasticam (2).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causa huius constitutionis. — 2. Iudices exemptorum diligenter causis incumbant; — 3. Alioquin ordinarii in eos procedant. — 4. Protonotarii apostolici et alii Sedis Apostolicae officiales actu servientes exempti sunt a iurisdictione ordinariorum. — 5. Familiares cardinalium sunt etiam exempti, si actu serviunt. — 6. Dioecesani semel in anno visitent monasteria monialium. — 7. Exemptiones irrationabiles damnantur. — 8. Causae in prima instantia coram ordinario cognoscantur. — 9. Iudices non doctores iudicent cum volo assessoris. — 10. Impedientes iurisdictionem ecclesiasticam poenis subiiciuntur. — 11. Innovatio quaruncumque constitutionum editarum contra impediens libertatem ecclesiasticam. — 12. Concilium provinciale quolibet triennio celebretur. — 13. Innovatio constit. concilii Viennensis in Clem. V. De elect. — 14. Decretum irritans.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Exordium. Regimini universalis Ecclesiae, disponente Domino, praesidentes, iuxta pastoralis officii debitum, libenter intendimus utilitatibus subditorum; ad conservandam libertatem ecclesiasticam et removendam seau-

(1) Undecimum locum in Ed. Rom. haec obtinet constitutio (n. r.). (2) Constitutiones alias editas contra impediens libertatem ecclesiasticam vide in Innocentio III, Const. lxxxv, tom. III, pag. 264; Honorio III, Const. xlvi, ibid., pag. 574; Bonifacio IX, Const. vi, tom. IV, pag. 614; Martino V, Const. xxi, ibid., pag. 728. Circa vero iurisdictionem ordinariorum, vide Conc. Trid., sess. VII, cap. 14; sess. XIV, cap. 4 et seq.; sess. XXIV, cap. 20; Bullamque quot annis legi solitam in die Coenae Domini.

dala, ponendam concordiam et nutriendam quietem inter ecclesiarum praelatos et eorum subditos, propensius apostolicæ sollicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur, necnon indulta pariter et privilegia eisdem subditis in ipsorum praelatorum dispendium, tam per praedecessores nostros, quam Sedem Apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ne exinde scandala procedant, neve ex eis ulli detur materia malignandi, et personæ ecclesiasticæ a bono obedientiæ, necnon a divini perseverantia servitii nullatenus retrahantur.

Causa huius constitutionis.

§ 1. Sane, nuper ad nostrum relatio fide digna perduxit auditum quod canonici patriarchalium metropolitanarum et cathedralium et collegiarum ecclesiarum, et alii clerici saeculares plura praesumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt et aliis inferunt læsionem; praetextu exemptionis et libertatis a dicta Sede obtentæ, ordinariorum correctiones et ordinationes subterfugiant, ac eorum forum sive iudicium declinant; nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri. Hinc itaque accidit ut, propter eorum audaciam, ipsi, praetextu privilegii exemptionis, impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoties committant enormia, per quæ plurimum diffamatur Ecclesia, et scandala gravia generantur, potissime autem cum talia per eos, ad quos eorum spectat correctio, incorrecta remaneant; seu illi, ad quos spectat illa punire, negligunt.

Iudices exemptorum diligenter causas incumbant.

§ 2. Nos volentes, ne eo praetextu delicta remaneant impunita, morbo huiusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante concilio, statuimus ut de cetero illi, quibus exemptorum correctio et puniatio a dicta Sede demandata est, circa illam vigilanter intendant, et diligenter

officii sibi commissi debitum exequantur; et quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse legitime constiterit, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu poenæ a suis arceantur insolentis, et alii, eorum exemplo perterriti, prosilire ad similia merito perhorrescant.

Alloquin ordinarii in eis procedant.

§ 3. Et si circa hoc negligentes fuerint, dioecesani et alii locorum ordinarii eosdem, quibus exemptorum correctio huiusmodi competit, personaliter, si illorum copia et notitia haberi poterit; alioquin, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus iudex fuerit, eos, quorum sua in praemissis interesse putaverint, per edictum publicum, cathedralium seu aliarum ecclesiarum locorum, in quibus exemptorum iudices huiusmodi residere; seu, nullis eorumdem exemptorum iudicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affligendum, moneant ut ipsi tales exemptos delinquentes et criminosos puniant et castigent infra competentem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, et id adimplere neglexerint seu recusaverint, tunc in eo in quo deliquerint puniantur, cognitione huiusmodi ea vice sint privati, et se non intromittant ullatenus de eisdem; sed dioecesani et alii locorum ordinarii huiusmodi, contra tales exemptos delinquentes et criminosos, auctoritate nostra, ad inquisitionem vel per accusationem, sive aliquibus tormentis, procedere, et testes per seipsos examinare possint; ac processum ipsum, ratione solemnitatis iuris, praeterquam ratione citationis omissæ, dummodo delictum alias rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum et eorum sigillo munitum, ad Sedem Apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eosdem inquisitos et accusatos compellere, per proprium vel alium nuntium,

quantocius destinare procurent apud eandem Sedem per Romanum Pontificem vel alium, cui duxerit committendum, diligenter examinandum; et ita culpabiles reprobos, quod ad condemnationem vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos dioecesanos seu ordinarios, per eos, auctoritate nostra, in causa inquisitionis seu accusationis ulterius legitime procedendum, et causam ipsam, prout iustum fuerit, terminandam, remittendum.

Protonotarii apostolici et alii Sedis Apostolicæ officiales actu servientes exempti sunt a jurisdictione ordinariorum.

§ 4. Notarii autem dictæ Sedis, quorum officium, in ipsis primitivæ Ecclesiæ initiis, a fel. rec. Clemente Papa I, ad sanctorum gesta perquirenda atque conscribenda noscitur institutum, ad protonotariatus officium assumpti, habitum et rochetum deferentes, et alii nostri et dictæ Sedis officiales actu sua officia exercentes, tam in civilibus, quam in criminalibus, ab omni ordinariorum iurisdictione sint exempti. Alii vero notarii habitum protonotariatus non deferentes, nisi illum infra trimestre post praesentium publicationem assumpserint, et ipsi ac alii in posterum assumendi, habitum et rochetum huiusmodi continue non gestantes, atque alii nostri et dictæ Sedis officiales officia sua actu non exercentes, tam in criminalibus, quam in civilibus, ratione causæ summam xxv ducatorum auri de Camera non excedentis dumtaxat, eorumdem dioecesanorum et ordinariorum iurisdictioni subiaceant. In civilibus vero causis summam huiusmodi excedentibus, plena gaudeant exemptione, et a dictorum dioecesanorum et ordinariorum iurisdictione penitus sint exempti.

Familiares cardinalium sunt etiam exempti, si actu serviant (1).

§ 5. Dignum quoque et etiam congruum arbitantes quod ex S. R. E. cardinalium familiaribus illi dumtaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici et continui sunt commensales, vel ab eisdem cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causa ad tempus a Rom. Curia absentes fuerint; ceteris

(1) Intellige iuxta d. Concil.

vero, etiam familiaritatis literas habentibus, quominus correctioni dioecesanorum et ordinariorum eorumdem subiaceant, familiaritatis huiusmodi privilegium nullatenus suffragetur.

Dioecesani etiam in anno visitent monasteria monialium.

§ 6. Et cum eisdem dioecesanis, ut monasteria monialium Sedi Apostolicæ immediate subiecta, in eorum dioecesibus consistentia, semel in anno visitare possint, per constitutionem in Concilio Viennensi editam, quæ incipit *Attendentes*, plena fuerit data facultas, illam innovamus ac, exemptionibus et privilegiis quibuscumque non obstantibus, districte servari praecipimus et mandamus. Per praemissa quoque eisdem dioecesanis et ordinariis, casibus quibus in exemptos a iure iurisdictione concessa est, nullatenus praerudicium generetur.

Exemptiones irrationales damnantur.

§ 7. Exemptiones autem de cetero, absque rationali causa et quorum interest minime citatis, pro tempore concessas, nullius roboris vel momenti esse decernimus.

Causae in prima instantia coram ordinariis cognoscantur.

§ 8. Et cum ecclesiasticus ordo confundatur, si sua unicuique iurisdictione non servetur, ordinariorum iurisdictioni (quantum cum Deo possumus) favere, ac litibus finem celerius imponi, et litigantium immoderatis sumptibus et expensis parci satagentes, statuimus et ordinamus quod singulae causae, tam spirituales quam civiles et mixtae, ac forum ecclesiasticum quomodolibet concernentes, et beneficiales (dummodo beneficia ipsa generaliter reservata non fuerint, et ipsorum singulorum beneficiorum fructus, redditus et proventus xxiv ducatorum auri de Camera, secundum communem aestimationem, valorem annum non excedant) in prima instantia extra Romanam Curiam et in partibus coram ordinariis locorum dumtaxat cognosci et terminari; ita quod nulli ante definitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio, si fuerit emissa, ullatenus admitti, nisi ab interlocutoria, quæ vim habeat definitivæ, vel a gravamine minime concernente negotium principale; quod appellationem a

(1) Consonat Concil. Trid., sess. xxiv, c. 20, *De Reform.*

definitiva sententia reparari non possit, nisi alter colligantium, adversarii sui potentiam merito perhorrescens, seu alia probabili et honesta causa, aliter quam per proprium iuramentum saltem semiplene probata, coram ordinario non auderet litigare. Eo enim casu, causae piae, etiam appellationum, in dicta Curia, etiam in prima instantia, committi et cognosci et terminari possint. Alioquin appellationes et illarum etiam aliarum causarum huiusmodi commissiones in posterum et quidquid inde secutum fuerit, nullius sint roboris vel momenti.

Iudic. non doctores iudicent cum voto assessoris.

§ 9. Iudices autem et conservatores a Sede Apostolica deputati, si in altero iurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus vel earum altera requisiti, assumere et secundum eius relationem iudicare teneantur.

Impedientes iurisdictionem ecclesiast. poenis subiciantur.

§ 10. Et quia saepius et multiplici relatione percepimus quamplurimas ecclesias et illis praesidentes episcopos, tam citra quam ultra montes, vexari in eorum iurisdictionibus, iuribus et dominiis, ac turbari a domicellis, principibus et nobilibus eorundem, qui, sub colore iuris patronatus, quod in beneficiis ecclesiasticis habere constringunt, nullo privilegio apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus et literis, et absque aliquo saltem colorato titulo, beneficia non solum clericis sed etiam laicis conferre, sacerdotes et clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, ad quarum solutionem de iure teneantur, ac cathedralium et alia, quae legis dioecesanæ et iurisdictionis sunt, et ad ipsos episcopos dumtaxat pertinent, temere auferre, fraudare, usurpare seu ut praemissa fiant mandare; ac ipsa et fructus quoscumque ne a civitatibus, terris et locis eorum extrahantur prohibere; feuda, possessiones et praedia occupare et indebite detinere, seu ad feuda et bona ipsarum ecclesiarum eis concedendum ac beneficia ecclesiastica personis per eos

nominatis conferendum, minis et terroribus ac aliis viis indirectis inducere et compellere, et alia quamplurima damna, iacturas, iniurias ecclesiis et earum praelatis ac clericis praefatis inferri non modo permittere, sed etiam expresse mandare praesumant.

§ 11. Attendentes igitur quod laicis in clericos et personas ecclesiasticas ac bona ecclesiastica non est attributa facultas, atque aequum et iustum esse ut in eos iura insurgant, qui illa offendere praesumunt; nec non considerantes quantum ex eis tam nostro et Apostolicae Sedis honori quam personarum ecclesiasticarum quieto et prospero statui, non sine damanda pernicie, derogetur; ac cupientes eos, quos ad observantiam iurium virtutum praemia non inducunt, tam adiectarum exaggeratione poenarum quam adiciendarum de novo formidine, a temerariis ausibus refrænare, omnes et singulas constitutiones, quae super decimarum solutione et contra violatores et raptores ecclesiarum et incendiarios, agrorum depopulatores, et tam S. R. E. cardinales quam venerabiles fratres nostros episcopos et alias personas ecclesiasticas, saeculares et regulares, capientes et detinentes, et eorum iurisdictionem et iura quomodolibet indebite occupantes, aut eos in eorum iurisdictionis exercitio perturbantes seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum, et feuda ac bona ecclesiastica in emphiteusim concedendum aut alias vendendum temere compellentes; necnon statuta contra libertatem ecclesiasticam facientes, et ad praemissa auxilium, consilium vel favorem praestantes hactenus emanarunt, innovamus. Et cum ea, nedum iuri contraria, sed etiam ecclesiasticae libertati opprobriosa sint quamplurimum et adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo

Innovatio quarumcumq. constitutionum editar. contra impediendes libertatem ecclesiasticam (1).

(1) Vide Concil. Trid., sess. xxv, cap. 20, *De Reform.*

possimus reddere rationem, affectibus et monitis paternis, imperatorem, reges, principes, duces, marchiones, comites, barones et quoscumque alios alterius cuiuscumque nobilitatis, praeminentiae, potentiae seu potestatis, excellentiae vel dignitatis existentes, attente hortamur in Domino, eisdem in virtute sanctae obedientiae mandantes ut ipsi constitutiones praedictas observent et faciant a suis etiam subiectis inviolabiliter observari, quacumque consuetudine contraria non obstante, si divigam offensam et Sedis Apostolicae debitam vitare voluerint ultionem. Ac collationes, de dictis beneficiis sic factas, nullas et irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes reddantur inhabiles ad alia beneficia ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per Sedem praedictam fuerit dispensatum.

Concilium provinciale quolibet triennio celebratur.

§ 12. Mature quoque considerantes quod, post Christi ad coelos ascensionem, apostoli per singulas urbes et dioeceses episcopos distribuerunt, sicut sancta Romana Ecclesia per orbem constituit eosdem episcopos, in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo per patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos, sacris etiam canonibus fuerit definitum per eos, pro morum correctione et contraversiarum decisione et determinatione, ac mandatorum Domini observatione, fieri debere concilium provinciale ac synodum episcopalem, ut depravata corrigerentur, et illa facere negligentes canonicis poenis subiacerent. Cum conveniat nos circa ea, quae rempublicam christianam concernunt, esse intentos; desiderantes canones ipsos firmiter observari, eisdem patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis districte iniungimus, ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, canones, concilia et synodos huiusmodi fieri mandantes, quocumque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, praeterquam, quoad concilium provinciale, quod

de cetero singulis trienniis fieri mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac consuetudine quacumque contraria non obstante. Circa hoc autem negligentes, poenas in eisdem canonibus contentas se noverint incururos.

§ 13. Et constitutione in concilio Viennensi edita, quae incipit *In plerisque*, ut Pont. dignitatis honor servaretur, statutum fuerit ne ecclesiis cathedralibus, bonis temporalibus (sine quibus spiritualia diu esse non possunt) privatis ac clero et populo christiano carentibus, de aliquibus personis, praesertim religiosis, provideretur, constitutionem ipsam innovamus, illamque inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua iusta causa, in concistorio nostro secreto approbata, aliter duxerimus faciendum.

Innovatio constitutionis concilii Viennensis in Clem. V, *De elect.*

§ 14. Nos enim quidquid contra praemissa vel aliquod praemissorum contigerit attentari irritum decernimus et inane, contraria quacumque constitutione vel privilegio non obstantibus.

Decretum irritans.

Nulli ergo etc.

Si quis autem etc.

Dat. Romae, in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimoquinto, quarto nonas maii, pont. nostri anno III.

Dat. die 4 maii 1515, pontif. anno III.

XI (1).

Montes Pietatis, christiana charitate instituti, pecunias licite mutant, aliquo pro impensis et indemnitate, et quidem moderate, recepto.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Montes Pietatis huiusmodi licitos non esse propter mutui lucrum nonnulli asserebant; — 2, 3. Alii vero necessarios

(1) Haec sub num. XII in Rom. editione habetur (R. T.).

dicebant, licitumque ex mutuo lucrum. — 4. Pontifex ideo declarat Montes esse licitos, si nihil ultra necessarias impensas recipiatur. — 5. Contrarium praedicantes vel disputantes excommunicationis poenam incurrant. — 6. Derogatur contrariis.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Exordium.

Inter multiplices nostrae sollicitudinis curas, illam in primis suscipere pro nostro pastoralis officio debemus, ut quae salubria et laudabilia ac catholicae fidei consona et bonis moribus conformia, nostro tempore non solum enucleentur, verum etiam ad posteros propagentur; et quae materiam scandali praebere possent, penitus succidantur et radicitus extirpentur, nec pullulare usquam sinantur, ea in agro dominico et vinea Domini Sabaoth dumtaxat conseri permittendo, quibus fidelium mentes pasci spiritualiter possint, eradicatis zizaniis, et oleastri sterilitate succisa.

Montes Pietatis huiusmodi licitos non esse propter mutui lucrum non assererent;

§ 1. Sane, cum olim inter nonnullos dilectos filios sacrae theologiae magistros ac iuris utriusque doctores controversiam quamdam, non sine populorum scandalo et murmuratione, exortam et nuper his diebus innovatam esse comperimus, circa pauperum relevationem in mutuis eis publica auctoritate faciendis, qui *montes pietatis* vulgo appellantur, quique in multis Italiae civitatibus, ad subveniendum per huiusmodi mutuum pauperum inopiae, ne usurarum voragine deglutiantur, a civitatum magistratibus ac aliis christifidelibus sunt instituti, atque a sanctis viris, divini verbi praeconibus, et laudati et persuasi, ac a nonnullis etiam Summis Pontificibus praedecessoribus nostris probati et confirmati, sint ne praefati montes a christiano dogmate dissonantes vel non, utraque parte diversimode sentiente atque praedicante. Nonnullis enim magistris et doctoribus dicentibus eos montes non esse licitos, in quibus

aliquid ultra sortem pro libera, decurso certo tempore, per ministros huius montis, ab ipsius pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, et propterea ab usurarum crimine iniustitiae, seu ab aliqua certi speciei mali mundos non evadere: cum Dominus noster, Luca evangelista attestante, aperto nos praecepto obstrinxerit ne ex dato mutuo quidquam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim propria est usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei, quae non germinat, nullo labore, nullo sumptu nullove periculo lucrum foenusque conquiri studeatur; addebant etiam iidem magistri et doctores, in iis montibus neque commutativae, neque distributivae iustitiae fieri satis, cum tamen iustitiae terminos contractus huiusmodi excedere non debeant, si debeant approbari. Idque praeterea probare nitentur, quia impensae pro huiusmodi montium conservatione, a pluribus, ut aiunt, debitae, a solis pauperibus, quibus mutuum datur, extorqueantur; pluraque interdum ultra necessarias et moderatas impensas, non absque specie mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis personis, inferre videntur, exhibeantur.

§ 2. Aliis vero pluribus magistris et doctoribus contra asserentibus et in multis Italiae gymnasiis verbo et scripto clamantibus, pro tanto bono, tamquam reipublicae pernecessario, modo ratione mutui nihil petatur neque speretur, pro indemnitate tamen eorundem montium, impensarum videlicet ministrorum eorundem ac rerum omnium ad illorum necessariam conservationem pertinentium, absque montium huiusmodi lucro, idque moderatum et necessarium, ab iis qui ex huiusmodi mutuo commodum suscipiunt, licite ultra sortem exigi et capi possit, non nihil licere, cum regula iuris habeat: Quod qui commodum sentit, onus quoque sentire debeat, praesertim si apostolica accedat auctoritas.

§ 3. Quam quidem sententiam, a fel. record. Paulo secundo, Sixto quarto, In-

Alii vero necessarios dicebant, licitumque ex mutuo lucrum.

nocentio octavo, Alexandro sexto et Iulio secundo, Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris, probatam, a sanctis quoque ac Deo devotis et in magna, ob sanctitatis opinionem, existimatione habitis, evangelicae veritatis praedicatoribus, praedicatam esse ostendunt.

Pontifex ideo declarat montes esse licitos, si nihil ultra necessarias impensas recipiatur.

§ 4. Nos super hoc (prout nobis est ex alto concessum) opportune providere volentes, alterius quidem partis iustitiae zelum, ne vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis et veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur, utriusque vero partis studium commendantes, cum haec ad pacem et tranquillitatem totius reipublicae christianae spectare videatur, sacro approbante concilio, declaramus et definimus, montes pietatis antedictos per respublicas institutos, et auctoritate Sedis Apostolicae hactenus probatos et confirmatos, in quibus, pro eorum impensis et indemnitate, aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas et aliarum rerum ad illorum conservationem, ut praefertur, pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat, ultra sortem, absque lucro eorundem montium, recipitur, neque speciem mali praeferre, nec peccandi incentivum praestare, neque ullo pacto improbari, quinimmo meritum esse, ac laudari et probari debere tale mutuum, et minime usurarium putari, licereque illorum pietatem et misericordiam populis praedicare, etiam cum indulgentiis a sancta Sede Apostolica eam ob causam concessis. Ac deinceps, alios etiam similes montes cum Apostolicae Sedis approbatione erigi posse. Multo tamen perfectius multoque sanctius fore, si omnino tales montes gratuiti constituerentur, hoc est, si illos erigentes aliquos census assignarent, quibus, si non omni, saltem vel media ex parte, huiusmodi montium ministrorum solvantur impensae, ut ad levioris aeris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos, cum huiusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendos, christi-

stifideles maioribus indulgentiis invitandos esse decernimus.

§ 5. Omnes autem religiosos et ecclesiasticas ac saeculares personas, qui contra praesentis declarationis et sanctionis formam de cetero praedicare seu disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis latae sententiae poenam, privilegio quocumque non obstante, incurere volumus.

§ 6. Non obstantibus praemissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum etc.

Si quis autem etc.

Dat. Romae in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae MDXV, quarto nonas maii, pontif. nostri anno tertio.

Dat. die 4 maii 1515, pontif. anno III.

XII (1).

Prohibitio imprimendi libros, absque examine et approbatione vicarii Papae et magistri sacri Palatii Apostolici in Urbe, et episcoporum haereticaeque pravitatis inquisitorum in aliis locis.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causae huius constitutionis. — 2. Libri non imprimantur nisi praevia superiorum licentia et examine. — 3. Contravenientium poenae.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Inter sollicitudines nostris humeris incumbentes perpeti cura revolvimus ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (sua nobis cooperante gratia) valeamus, hoc est quod profecto desiderantes exquirimus, ad id nostrae mentis

(1) Sub num. XIII hanc habes Constitutionem in Edit. Rom. (R. T.).

Contrar. praedicantes vel disputan. excommunication. poenam incurrant.

Contrariis derogatur.

Exordium.

sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus.

Causae huius constitutionis.

§ 1. Sane, licet literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros, temporibus potissimum nostris, divino favente numine, inventa seu aucta et perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parva impensa copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommode exerceri, et viri eruditi in omni linguarum genere, praesertim autem catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facile evadere possunt, qui etiam infideles sciant et valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam christianae fidei salubriter aggregare. Quia tamen multorum querela nostrum et Sedis Apostolicae pulsavit auditum quod nonnulli huius artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus, libros, tam graecae, hebraicae, arabicae et caldae linguarum in latinum translatis, quam alios, latino ac vulgari sermone editos, errores, etiam in fide, ac pernicioso dogmata, etiam religioni christianae contraria, ac contra famam personarum, etiam dignitate fulgentium, continentes imprimere ac publice vendere praesumunt, ex quorum lectura non solum legentes non aedificantur, sed in maximos potius, tam in fide quam in vita et moribus, prolabantur errores; unde varia saepe scandala (prout experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, et maiora in dies exoriri formidantur.

Libri non imprimantur nisi prout superiorum licentia et examine.

§ 2. Nos itaque, ne id, quod ad Dei gloriam et fidei augmentum ac bonorum artium propagationem salubriter est inventum, in contrarium convertatur, ac christifidelium salutem detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis seminibus spinae coalescant, vel medicinis venena intermiscantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio pro-

videre, hoc sacro approbante concilio, ut negotium impressionis librorum huiusmodi eo prosperetur feliciter quo deinceps indago solentior diligentius et cautius adhibetur, statuimus et ordinamus quod de cetero, perpetuis futuris temporibus, nullus librum aliquem seu aliam quamcumque scripturam, tam in Urbe nostra, quam in aliis quibusvis civitatibus et dioecesis, imprimere seu imprimi facere praesumat, nisi prius, in Urbe, per vicarium nostrum et sacri Palatii magistrum; in aliis vero civitatibus et dioecesis, per episcopum vel alium habentem peritiam scientiae libri seu scripturae huiusmodi imprimendae, ab eodem episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem haereticae pravitatis civitatis sive dioecesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, et per eorum manus propriae subscriptionem, sub excommunicationis sententia, gratis et sine dilatione imponendam, approbentur.

Contravenientium poenae.

§ 3. Qui autem secus praesumpserit, ultra librorum impressorum amissionem et illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricae basilicae Principis Apostolorum de Urbe, sine spe remissionis, solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat; ac demum, ingravescente contumacia, taliter per episcopum suum vel vicarium nostrum respective per omnia iuris remedia castigetur, quod alii, eius exemplo, similia minime attentare praesumant.

Nulli ergo etc.

Si quis etc.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo quintodecimo, IV nonas maii, pontificatus nostri anno III.

Dat. die 4 maii 1515, pontif. anno III.

XIII (1).

Contra occupantes vel invadentes terras et loca S. R. E. eorumque complices et fautores.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Iulius II multa loca et bona Sedi Apostolicae recuperavit. — 2. Pontifex iste Parmam et Placentiam recuperavit. — 3. Et modo pro conservatione bonorum dictae Sedis innovat omnes constitutiones editas contra detinentes loca ad Romanam Ecclesiam spectant. et eorum fautores; — 4. Poenasque multas imponit; — 5. Civitates et loca, in quibus illi permanserint, interdicto subiicit; — 6. Fautoribus quoque poenas imponit; — 7. Absolutionem Romano Pontifici reservat. — 8. Prohibitio recipiendi milites in terris S. R. Eccl., absque licentia Papae. — 9. Derogatio contrariorum. — 10. Fides transumptorum. — 11. Iussio publicandi. — 12. Effectus publicationis. — Publicatio.

Leo episcopus servus servorum Dei,
ad futuram rei memoriam.

Exordium.

Inter graves sollicitudines et curas, quibus, pro pastoralis officii et apostolicae servitutis debito, continue premimur, una est peculiaris, qua semper angimur, ut defensionem et custodiam civitatum et terrarum et locorum nobis et S. R. E. subiectorum assidue invigilemus; ac ne perversorum temerariis ausibus, a quibusvis gentium armorum ductoribus, qui sine iustitiae ministerio, sed hostili manu et propria temeritate procedunt, occupentur et dissipentur, omnibus remediis et iuris auxilio opportune prohibere; quod tanto periculosius negligitur, quando exinde turbatio et confusio civitatum et terrarum ecclesiastici Status de facili causaretur, et pontificalis auctoritas minueretur.

Iulius II multa loca et bona Sedi Apostolicae recuperavit.

§ 1. Cum itaque operam efficacem adhibere debeamus ut omnes christifideles, praesertim in terris et locis nobis et dictae Sedi mediate vel immediate subiectis exi-

(1) Haec in Rom. Edit. xiv per errorem habet sedem (R. T.).

stentes, sublatis quibuscumque armorum strepitibus et impedimentis, quiete et pacifice vivere valeant, omnibus iuris remediis (ubi etiam perversorum audacia exigit, vibrato apostolicae potestatis mucrone) per censuras ecclesiasticas providere volentes. Sane, cum mente revolvimus quot et quantos labores fel. rec. Iulius Papa II, praedecessor noster, pro recuperatione civitatum, terrarum et locorum ad Romanam Ecclesiam canonico titulo pertinentium, quae a diversis ducibus, principibus et potentatibus longo tempore occupata et detenta fuerant, passus sit, praesertim cum adductus fuerit consilium capere de adeundis per se ipsum, visitandis et reformandis aliquibus Romanae Ecclesiae civitatibus et illarum statu, assumptis etiam aliquibus copiis, ut contumaces compescere posset, iter matura deliberatione, cum S. R. E. cardinalibus ipsis eum comitantibus, arripere, illaque felici et prospero successu, dextera Domini sibi etiam assistente, recuperaverit et dictae Romanae Ecclesiae reintegraverit.

Pontif. iste Parmam et Placentiam recuperavit.

§ 2. Nos etiam, post nostram ad summi apostolatus apicem, divina favente clementia, assumptionem, Parmam et Placentiam civitates, quibus Apostolica Sedes, ea tunc vacante, spoliata fuerat, summa diligentia restitui curavimus; et omnia quaeque per eundem Iulium praedecessorem recuperata, pro nostro et dictae Sedis honore, non minori diligentia ac opportunis iuris remediis conservare intendimus, quam idem Iulius praedecessor, cum in humanis ageret, recuperare studuerit; animo etiam semper gessimus, reges et principes ac potentatus, quos tempore assumptionis nostrae huiusmodi inter se bello dissidentes audivimus, non armis, sed concordia eorum differentias et lites, Domino concedente, terminari; et inter fideles quoslibet, controversias super quacumque etiam maxima importante re, via iuris et non armis decidi et terminari; ipsaque arma regum et principum ac potentatum praedictorum

unanimes consensu contra immanissimos Christi nominis hostes, ad fidei exaltationem converti, summo studio concupivimus.

§ 3. Et cum a quampluribus praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus constitutiones, diversas censuras et poenas in se continentes, contra occupantes civitates et terras et loca huiusmodi, aut illa hostiliter invadentes, emanaverint, et singulis annis censurae huiusmodi contra talia praesumentes in die Coenae Domini innoventur; ea propter, ne terrarum aut locorum ac iurium seu honorum S. R. E. curam negligere videamur, necnon ad tollendam super praemissis ignorantiae aut cuiuslibet alterius generis excusationem, omnes et singulas constitutiones et literas apostolicas ac processus, qui singulis annis publice promulgantur in die Coenae Domini, ex more Romanorum Pontificum, ac alias quascumque constitutiones seu canonicas sanctiones quomodolibet editas, excommunicationis ac alias sententias, censuras et poenas contra civitates et terras, loca et iura ad dictam Romanam Ecclesiam pertinentia occupantes, aut illa hostiliter invadentes vel ad id, per se vel alium seu alios, auxilium, consilium vel favorem, directe vel indirecte, aut alias, quovis quaesito colore, praestare praesumentes, cuiuscumque ordinis, praesentiae et conditionis et status, etiam si cardinalatus aut patriarchali, regali, reginali aut alia quavis ecclesiastica vel mundana praefulgeant dignitate, continentes, approbamus et innovamus, illasque inviolabiliter observari debere decernimus.

§ 4. Ac omnes et singulos reges, duces, principes, marchiones, comites, barones ac communitatum, universitatum, tam in Italia, quam extra Italiam existentium singulas personas, civitates, terras et loca, praesertim Parmam et Placentiam, ad dictam Romanam Ecclesiam mediate vel immediate pertinentia, seu in quarum vel quorum, aut cuiuslibet earum vel eorum possessione quomodolibet eadem S. R. E.,

per se vel alium, extiterit, hostiliter invadentes, aut stipendiariis equestribus vel pedestribus aut sine, etiam advocacione populorum, seu factionum aut privatarum personarum, aut alias qualitercumque et quomodocumque et quovis quaesito colore aut ingenio, absque nostra speciali licentia occupantes; necnon stipendiarios, equestres aut pedestres, quomodolibet contra praesentes literas nostras et in eis contenta militantes, aut auxilium, consilium vel favorem praestantes, ex parte omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate beatorum Petri et Pauli apostolorum ac nostra et de potestatis, plenitudine excommunicamus, anathematizamus ac maledictionis et damnationis aeternae mucrone percutimus, ac omnium ecclesiasticarum censurarum laqueis ligatos et irretitos esse, vigore praesentium decernimus, ac reos criminis laesae maiestatis, et a Sede Apostolica et a S. R. E. ac omnibus dictae Romanae Ecclesiae devotis, cum eorum bonis, perpetuo diffidatos, infames et inhabiles ad omnes ecclesiasticas vel mundanas dignitates omnesque actus legitimos, et ecclesiastica sepultura indignos esse, auctoritate et potestate praedictis etiam decernimus.

§ 5. Et generaliter civitates, terras, oppida et loca quaecumque, ad quae aliquem eorumdem excommunicatorum declinare contigerit, quamdiu ibidem permanserint, etiam triduo post recessum eiusdem, ecclesiastico interdicto subiicimus; necnon excommunicatos, anathematizatos et maledictos, titulis, dignitatibus et honoribus, in quibus constituti existunt; et tam ipsos quam communitates, castra, oppida et loca praedicta, omnibus privilegiis, indultis, etiam Studii generalis, concessionibus et gratiis, dignitatibus, honoribus, quibus utuntur et gaudent seu muniti sunt; necnon bonis omnibus, quae in feudum vel in emphiteusim seu alias a praefata Romana vel aliis ecclesiis, monasteriis et locis ecclesiasticis aut alias quomodolibet, etiam

Civitates et loca, in quibus illi permanserint, interdicto subiicit;

Et modo, pro conserv. honorum dictae Sedis, innovat omnes constitutiones editas contra delinquentes loca ad Romanam Ecclesiam spectant., et eorum fautores;

Poenasq. multas imponit.

ab imperatore, regibus, seu aliis principibus ac saecularibus potestatibus obtinent, penitus privamus, dictaque bona feudalia vel emphiteutica, ut praefertur, obtenta, ad dominos suos reverti debere, ita ut de illis libere disponere possint, decernimus.

§ 6. Et si aliqui, excommunicatis, anathematizatis et maledictis praedictis, clerici, saeculares vel praelati, etiam in archiepiscopali, episcopali vel alia dignitate, etiam cardinalatus honore et beneficiati fuerint (1), illos dignitate ac titulo cardinalatus, necnon praelaturis, administrationibus regimineque, ac omnibus et singulis beneficiis, dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus et praebendis aliisque beneficiis ecclesiasticis ac ordinibus, etiam sacerdotalibus, ad quos promoti forent, sine ulla spe restitutionis et absque alia citatione seu declaratione, privamus, et ex nunc privatos esse per praesentes decernimus.

§ 7. Absolvi autem a praedictis censuris, sententiis ac poenis nullus ex supradictis per alium quam per Romanum Pontificem, nisi dumtaxat in mortis articulo constitutus, possit; nec etiam tunc, nisi quantum fieri potest, satisfactione praevia et de stando sanctae matris Ecclesiae mandatis et similia ulterius non committendo, legitima cautione praestita; aliter autem absolvere, aut indignos sepultura ecclesiastica, ut praefertur, sepelire praesumentes supradictis omnibus et singulis poenis eo ipso subiicimus. Quodque de beneficiis praedictis possit et debeat, per Sedem praedictam dumtaxat seu ab illa specialem facultatem habentes, absque alia declaratione incursus poenae huiusmodi, libere illico provideri, auctoritate praedicta et ex certa scientia ac de apostolicae potestatis plenitudine.

§ 8. Ac omnibus et singulis civitatum et terrarum nobis et Romanae Ecclesiae mediate vel immediate subiectarum per-

Fautorib. quod poenas imponit;

Absolutionem Romano Pontifici reservat.

Prohibitio recipiendi milites in terris S. R. Eccles., absque licentia Papae.

(1) Desunt forte verba *consilium et auxilium praestiterint* (n. r.).

sonis, sub eisdem poenis, quas eo ipso, si contrafecerint, absque alia declaratione, incurrant, et a quibus, ut praefertur, non nisi a nobis et successoribus nostris, praeterquam in mortis articulo constituti et debita satisfactione praemissa, absolvi possint, in virtute sanctae obedientiae, districte praecipiendo mandamus ne aliquas gentes armigeras, praeterquam ad nostra et dictae S. R. E. stipendia militantes, quovis quaesito colore, in civitatibus, terris, castris, oppidis et locis nostris subiectis, sine nostra speciali licentia admittere, retinere, illisque victualia aut aliquod subsidium quoquomodo praestare praesumant; eosque, etiam si cardinalatus honore vel archiepiscopali, episcopali aut quavis alia ecclesiastica vel mundana praefulgeant dignitate, si contrafecerint, ipso facto eisdem poenis subiicere; civitates quoque, terras, castra, oppida et loca praedicta, ad quae inobedientes huiusmodi declinare et in quibus moram trahere contigerit, ecclesiastico sint supposita interdicto, tamdiu firmiter observando, donec, compuncti corde, huiusmodi interdicti relaxationem, debita satisfactione praemissa, meruerint obtinere, ac ibidem permanserint, et per triduum post eorum discessum, auctoritate apostolica, scientia et potestate praedictis, decernimus.

§ 9. Non obstantibus praemissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon quibuscumque privilegiis et indultis sive indulgentiis et literis apostolicis, generalibus vel specialibus, a praedicta Sede, sub quavis forma vel tenore, quibusvis ex supradictis, etiam cardinalibus, concessis, quod excommunicari vel anathematizari non possint, consuetudinibus quoque, observantiis, scriptis ceterisque contrariis quibuscumque.

§ 10. Et quia difficile foret etc.

§ 11. Insuper, ut praemissa omnia et singula ad omnium, ad quos spectat, notitiam et cognitionem deveniant, omniumque in praesentibus literis contentorum certa et

Derogatio contrariorum.

Filiis transum

Instit. public. canu.

indubitata notitia habeatur, nullusque praemissorum ignorantiam iuste praetendere possit, nec se legitime excusare valeat. volumus et decernimus praesentes literas nostras, per aliquos Curiae nostrae cursores vel notarios publicos, in basilica Principis Apostolorum et ecclesia Lateranensi, hora divinorum, publice, alta et intelligibili voce legi et publicari, et dictarum ecclesiarum portis sive valvis, ac in acie Campi Florae et Cancellariae Apostolicae affigi, et ibidem per aliquod temporis spatium dimitti debere.

§ 12. Quae sic publicatae et affixae, tunc a die publicationis praedictae immediate ligent, et effectum sortiantur, et eos, quos concernunt, ita arcent, perinde ac si personaliter eisdem intimatae essent.

Nulli ergo hominum etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimoquinto, octavo kalen. iunii, pontificatus nostri anno tertio.

Anno a nativitate Domini 1515, indicatione tertia, die vero 26 mensis maii, pontificatus sanctiss. in Christo patris et D. N. D. Leonis, divina providentia Papae X, anno III, retrospectae literae apostolicae, ut ad omnium notitiam citius deveniant, alta et intelligibili voce de verbo ad verbum lectae fuerunt in valvis basilicae Principis Apostolorum ac ecclesiae S. Ioannis Lateranen. dum ibidem divina celebrarentur et multitudo populi adesset; nec non earumdem ecclesiarum et Cancellariae Apostolicae valvis seu portis, ac acie Campi Florae affixae et publicatae, ac congruo temporis spatio dimissae fuerunt per nos Hubertum Iacobi et Ioannem Valtrini praefati Sanctiss. D. N. Papae cursores.

Ita est. Ioann. Valtrini qui supra, cursor. Ita est. Hubert. Iacobi qui supra, cursor. Dat. die 25 maii 1515, pontif. anno III.

XIV (1).

Declarationes quorundam dubiorum super prima et secunda Regula sororum seu monialium S. Clarae, et licentia duplici officio celebrandi festa B. Agnetis et Undecim Millium Virginum (2).

SUMMARIUM

Moniales aliquas dubitationes habebant sup. Regula, et supplicat pro declaratione. — 1. Prima dubitatio circa recitationem divini officii; — 2. Secunda dubitatio super necessitate, quae excuset a choro; — 3. Tertia dubitatio circa indulgentias. — 4. Hic Pontifex eas explicat. — 5. Explicatio primae dubitationis; — 6. Explicatio secundae dubitationis. — 7. Licentia duplici ritu celebrandi festa B. Agnetis et undecim millium virginum. — 8. Causae praedictarum declarationum. — 9. Derogatio contrariorum.

Leo Papa X, dilectis in Christo filiabus universis abbatissis et monialibus ac conventibus monasteriorum quorumcumque Ordinum S. Clarae, sub perpetua clausura ac regimine fratrum Minorum de Observantia Altissimo famulantibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum (sicut nobis nuper exponi fecistis) in Regula S. Clarae, sub qua et suavis Religionis iugo ac cura fratrum Minorum, de Observantia nuncupatorum, gratum Domino redditus famulatum et divinis beneplacitis insistitis, nonnulla contineantur quae mentibus vestris dubia existunt, et declaratione apostolica indigere noscuntur; nobis propterea humiliter supplicari fecistis ut, circa huiusmodi Regulae observantiam, sine aliqua haesitatione ac mentium et conscientiarum vestrarum perturbatione et scrupulo, insistere pos-

(1) Constitutionem hanc sub num. x in Rom. Edit. habes (n. τ). (2) Primam Regulam, traditam a B. Francisco, confirmavit Innocentius IV, in constitutione IX, tomo III, pag. 819. Et secundam Regulam, vel potius primam mitigatam edidit Urbanus IV, const. XXI, ibid., pag. 709, aliasque declarationes edidit Eugenius IV, constit. XXXVII, pag. 90 huius tomi.

Moniales aliquas dubitationes habeb. sup. Regula, et supplicat pro declaratione.

sitis, quae ambigua sunt, per nostrae declarationis ministerium, vobis plana et aperta reddere, de benignitate apostolica dignemur.

§ 1. Et, sicut eadem expositio subiungebat, circa observantiam divini officii, ex prima Regula B. Clarae contineatur quod sorores literatae faciant divinum officium secundum consuetudinem fratrum Minorum, legendo sine cantu; et quae literas nesciunt dicant *Pater noster*, et pro defunctis dicant etiam in vespere septem *Pater noster* et *Requiem aeternam*; pro matutino XII; et sorores literatae teneantur dicere officium mortuorum: et ex secunda Regula Ordinis S. Clarae huiusmodi per fel. rec. Urbanum Papam IV, praedecessorem nostrum, cum prima satis obscura videretur, declarata, contineatur quod de divino officio, tam in die quam in nocte Domino persolvendo, taliter observetur: videlicet quod haec, quae legere et canere noverint, secundum consuetudinem Ordinis fratrum Minorum, divinum officium debeant celebrare; illiteratae vero dicant *Pater noster*, et pro defunctis dicant VII *Pater noster* cum *Requiem aeternam*; pro matutino XII *Pater noster*, tempore quo sorores literatae faciunt officium mortuorum. Et quia, etiam ex declaratione per Urbanum praedecessorem huiusmodi facta, ut praefertur, mentibus vestris adhuc plene satisfactum non est, cum tam ex prima quam secunda Regula huiusmodi sorores literatae teneantur dicere officium mortuorum, tamen circa officium mortuorum huiusmodi certam declarationem, an vespere aut vigiliis mortuorum dicere in choro semper et quotidie debeatis, cum fratres Minores officium mortuorum huiusmodi, nisi temporibus ex Ordinario Romano et eorum constitutionibus statutis non persolvant, non habetis propter quod in magna conscientiarum fluctuatione et mentium vestrarum perturbatione existitis.

§ 2. Et insuper, cum difficile semper

sit esse in choro in omnibus horis et numquam deficere, aliquando occupatione satis levi, aliquando taedio, aliquando alia negligentia et aliquando vos aliquam horam vobis eligatis per vos ipsas aut cum socia horas huiusmodi persolvere; cumque multum difficile sit conscientiam timoratis interpretari quae sit illa necessitas, quae excuset a choro, propterea utrum monialis sana, sub poena peccati, horas in choro semper persolvere teneatur, posito quod in choro dicatur officium ordinarie, ut consuetum est, a competentem numero monialium, iuxta copiam inibi residentium, et quod propterea, quae in choro non interest, non omittit per seipsam aut cum socia omnino officium persolvere, petatis declarari.

§ 3. Praeterea, cum asseratur piae memoriae Innocentium PP. VIII seu alium Romanum Pontificem, praedecessorem nostrum, ad tollendos discursus fratrum Ordinis huiusmodi, quod fratres ipsi, dicendo quinque *Pater noster* cum *Ave Maria* coram Sacramento altaris, infirmi in grabatis suis pro felici statu sanctae Matris Ecclesiae dicendo, ut supra, habeant eandemmet indulgentiam, quae est secunda die augusti in Sancta Maria de Angelis, sive de Portiuncula apud Assisium, prout illa die a devotis populis lucratur. Item, quod dicendo alia quinque *Pater noster* et *Ave Maria*, cum *Gloria Patri* in fine cuiuslibet *Pater noster*, et ipsi fratres stationes Urbis, subiungendo unum *Pater noster* et *Ave Maria* pro intentione domini concedentis; et insuper piae memoriae Pius II, etiam praedecessor noster, eisdem fratribus ultramontanis, ut, Septem Psalmos Poenitentiales dicendo cum Litanis, indulgentias stationum Urbis haberent et consequerentur, indulserit; et ipsis fratribus toties quoties Coronam Domini Iesu Christi et Virginis Mariae dicerent, plenariam haberent indulgentiam, concessum fuisse asseratur.

§ 4. Quare, ut praemissa vobis ex

Secunda dubitatio super necessitate, quae excuset a choro;

Tertia dubitatio circa indulgentias.

Effectus publicationis.

Publicatio.

Hic Pontif. eas applicat.

officio pastoralis officii nostri, pro quiete conscientiarum vestrarum, ne, contra conscientiam agendo, ad gehennam aedificare videamini, plena et aperta facere atque declarare, et super officio huiusmodi persolvendo quomodo vos habere debeatis, ac in facultatibus, quoad participationem gratiarum fratribus Minoribus huiusmodi, sub quorum cura et regimine vivitis, concessarum, qualiter participetis; et in facultate absolutionis peccatorum vestrorum, quae forma servanda sit, more pii patris et ex benignitate apostolica, qua vos tamquam peculiares in Christo filias prosecuti sumus et prosequimur, aperire et discernere dignemur, nobis supplicare fecistis; nos itaque, praemissis et infrascriptis supplicationibus paterna benevolentia annuentes, ac super praemissis omnibus, vobis taliter per nostrae declarationis oraculum providere et sic plana facere volentes, ut Ei, cui iugiter inservitis, cum conscientiarum et mentium vestrarum quiete et pace, gratum et acceptum reddere valeatis famulatum, circa praemissa omnia, quae petitis, habita matura deliberatione, omnibus prius diligenter praemeditatis et consideratis, auctoritate apostolica, ex nostra scientia et de apostolicae potestatis plenitudine, tenore praesentium duximus declarandum et concedendum, ut sequitur.

§ 5. Primo videlicet, quoad officium defunctorum, declaramus vos dumtaxat teneri sicut fratres Ord. Minor., quorum ritui in divinorum persolutione vestra vobis praecipit Regula conformari; quod satis declarasse videtur Urbanus, praedecessor noster, ubi dicit sorores illiteratas non teneri ad dicendum *Pater noster* pro mortuis, nisi eo tempore quo in choro choristae officium faciunt mortuorum, et verbum illud *teneantur*, dicimus referri ad obligationem vigiliarum et vesperorum, prout in Breviario adnotatur, et non ad *Pater noster*, quae illiteratis sororibus pro tali suffragio per Regulam indicantur.

§ 6. Quo vero ad obligationem persolvendi officium in choro, decernimus etiam sanas non teneri semper officium divinum in choro persolvere, humana considerata fragilitate et sexus foeminei debilitate, quia difficulter conscientia timorata sciret discernere necessitatem excusantem: consideratis diversis ac variis occupationibus et impedimentis, quae superveniunt continue in administratione rei familiaris monasteriorum vestrorum, attento quod die noctuque bene et solemniter ac sine intermissione collegialiter in choris vestris officium divinum persolvitur et, iuxta formam per Regulam vobis traditam, cum reverentia decantatur; exonerantes tamen conscientiam vestram, discretionis abbatissarum pro tempore existentium committimus ut, quando et quomodo, sive cum quibus sit haec remissio sive exemptio toleranda, solerter invigilent, et diligenter advertant et prudenter concedant, ne, sub colore pietatis, ex nimia indulgentia permittant in aliquam sororum seu monialium habitum generari divinae offensionis. Quantum vero attinet ad participationem in gratis fratribus Minoribus, sub quorum regimine vivitis, concessis, simili declaratione decernimus, tanto magis vobis esse concessas, quanto minor occasio datur discurrendi; quo fit ut indulgentia S. Mariae de Angelis, sive Portiunculae in Assisio, secundi diei augusti, et de quinque *Pater noster* cum *Gloria Patri* coram Sacramento altaris recitandis, et de Psalmis Poenentialibus pro stationibus Urbis, quae fratribus dicuntur esse concessae, ad vos extendimus, et vobis, prout eis, suffragari volumus, et quatenus opus sit, de novo, pro vestra et eorundem fratrum consolatione, concedimus. Insuper vero, quantum ad facultatem absolutionis concernit, concedimus vobis ut in omnibus solemnitatibus Domini Sabaoth, Virginis Mariae, Omnium Sanctorum, patris vestri S. Francisci ac matris vestrae S. Clarae,

Explicatio secundae dubitationis.

confessores vestri possint in absolutionibus vestrarum confessionum, eis de peccatis vestris factarum, vos plenarie absolvere, et poenitentiam salutarem iniungere; et quoties sacram sumitis communionem, ea die plenariam indulgentiam consequi.

§ 7. Praeterea, quia accepimus abbatissas et moniales Parisiens. et Albanens. monasteriorum S. Clarae huiusmodi, ad beatam Agnetem et gloriosissimas undecim mille virgines singularem gerere devotionis affectum, eis nunc et pro tempore existentibus et quibusvis aliis abbatissis et conventibus monasteriorum dicti Ordinis S. Clarae hunc ritum observare volentibus, quodammodo in antea beatae Agnetis et undecim millium virginum huiusmodi festa perpetuis futuris temporibus, sub ritu duplicis maioris celebrare libere et licite possint et valeant concedimus pariterque indulgemus.

§ 8. Praemissas autem declarationes, attestaciones, decreta, concessionem et indulta vobis et vestrum singulis perpetuo facimus, ut, omni semota ambiguitate et puriori conscientia, sub suavi Religionis iugo, cui estis perpetuo addictae, preces ad Dominum liberiori mentefundere et perpetua pace et spiritali consolatione gaudere possitis, sperantes eo acceptiores preces vestras apud Eum, cui proprium est misereri semper et parcere, futuras, quo omni soluto fluctuationis obstaculo, intentius illas persolvere, et pro nobis et Sancta Romana universali Ecclesia sedulius et ferventius orare poteritis, prout vos, quas in visceribus charitatis habemus, et tamquam peculiares ac dilectissimas in Christo filias paterna benevolentia et cura amplectimur, facturas non dubitamus.

§ 9. Non obstantibus praemissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon monasteriorum et Ordinis praedictorum, etc.

Ceterum, quia difficile esset praesentes literas in singulis locis et monasteriis vestris et alibi, etc.

Datum Romae apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 29 maii 1515, pont. nostri anno tertio.

Dat. die 29 maii 1515, pontif. anno III.

XV.

Ampliatio indultorum et gratiarum collegii abbreviatorum literarum apostolicarum (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Approbatio omnium gratiarum, etiam a praedecessoribus Pontificibus collegio abbreviatorum concessarum. — 2. Annullatio omnium literarum apostolicarum per abbreviatores deputatos non subscriptarum. — 3. Poenarum inflictio eas sollicitantibus eisque utentibus. — 4. Abbreviatores omnes nobiles comitesque palatini fiunt, et etiam Sedis Apostolicae notarii, si clerici sint; — 5. Familiaresque et continui commensales censentur; — 6. Eorumque indultis potiuntur et gaudent; — 7. Quinimo praeferendi sunt, ut hic; — 8. Expectatarum gratiis donantur; — 9. Exemptio a quorumcumque iurisdictione et superioritate eis conceditur; — 10. Doctores notariosque creandi, et bastardos legitimandi auctoritas datur. — 11. Familiaris abbreviatorum arma gestare potest; — 12. Indultis scriptorum apostolicorum, etiam quoad expeditiones literarum apostolicarum, et beneficiorum assecutionem, gaudent. — 13. Clausulae praeservativae. — 14. Clausula sublata etc. — 15. Executorum deputatio et auctoritas. — 16. Transumptorum fides. — 17. Clausulae derogatoriae. — 18. Declaratio praedictarum gratiarum. — 19. Aliae gratiae.

Leo episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Summi bonorum omnium largitoris Dei, qui laborum participes, praemiorum etiam censuit esse consortes, verbo atque exem-

(1) Innovationem huius collegii cum privilegiis, in Sixti IV constit. XVII, pag. 251 huius tomii; officia autem et qualitates vide in Martini V constit. IV, pag. 679 tomii IV.

Licentia duplici ritu celeb. festa B. Agnetis et undecim millium virginum.

Causae praedictarum declarationum.

Derogatio contrariorum.

Exordium.

Explicatio primae dubitationis;

plo instructus verus eius vicarius Romanus Pontifex, et in substinendis pro universae reipublicae christianae, cuius cura sibi imminet generalis, gubernatione laboribus continue assistentes, ac in requisitis ad hoc officiis indefessis viribus laborantes, privilegiis specialis praerogativae prosequi, et distributione gratiarum debet quibusvis ceteris anteferri.

Approbatio omnium gratiarum, etiam a praedecessor. Pontificibus collegio abbreviatorum concessarum.

§ 1. Cum itaque dilecti filii literarum apostolicarum abbreviatores sint nobis et apostolicae Sedi, in literis eiusdem dictandis atque formandis, nedum utiles sed etiam necessarii, nos ipsos et eorum quemlibet specialibus favoribus et gratiis prosequentes; ac a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutos fore censentes, motu proprio, non ad eorumdem abbreviatorum vel alicuius alterius pro eis nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate et ex certa scientia ac potestatis apostolicae plenitudine, tenore praesentium omnes et singulas, tam a fel. rec. Sixto IV, Innocentio VIII, Alexandro VI et Julio II, ac aliis Rom. Pontificibus praedecessoribus nostris et dicta Sede, ad ipsorum abbreviatorum seu officii eorumdem favorem, utilitatem vel commodum, principaliter vel accessorie, aut alias quomodolibet emanatas literas, illarum omnium tenores praesentibus pro sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, approbamus et confirmamus, suppletes omnes et singulos tam iuris quam facti defectus, etiam substantiales, si qui forsitan intervenerint in eisdem, ac omnibus inviolabiliter observari et secundum eas ubique iudicari debere decernimus atque mandamus.

Annullatio omnium literarum

§ 2. Et nihilominus, potiori pro cautela, omnia et singula in eisdem literis contenta de novo, ac eiusdem Sixti praedecessoris

vestigii inhaerentes, et ut falsitatibus magis aditus praeccludatur, omnes et singulas literas minoris aut etiam absque signatura maioris iustitiae et illis ex quibus ipsis abbreviatoribus nihil, et dilectis filiis secretariis nostris aut Cancellariae Apostolicae senescallo, alias custodi, integra, sicut dilectis literarum earumdem scriptoribus, secunda taxa debetur, dumtaxat et nullis aliis exceptis, literas apostolicas per abbreviatores ad id deputatos non subscriptas viribus omnino carere et de nihilo suffragari; nulliusque roboris vel momenti, tam ipsas quam in eis ac supplicationibus et signaturis desuper factis quomodolibet contentas gratias ac signaturas ipsas, penitus et omnino existere.

§ 3. Ac omnes et singuli, quicumque sint, illas sollicitantes, ac illis quomodolibet utentes, omnes et singulas sententias, censuras et poenas, in apostolicarum literarum falsarios quomodolibet promulgatas, incurrere eo ipso decernimus, statuimus et ordinamus; ac omnes et singulos modernos et pro tempore, tam de maiori praesidentia, quam de minori parco et prima visione.

§ 4. Abbreviatores huiusmodi, clericos veros nostros et dictae Sedis (sine praedicio tamen de numero participantium notariorum) notarios et, tam clericos quam laicos abbreviatores eosdem, nobiles ac sacri Palatii Apostolici et aulae nostrae Lateranen. comites et milites creamus, facimus, constituimus, deputamus ac gratiose recipimus nobilitamusque et nobilitatis titulo, insigniis et armis decoramus; ac aliorum nobilium, ac nostrorum et Palatii ac aulae necnon dictae Sedis comitum, militum et notariorum numero et consortio huiusmodi, quoad vixerint, etiam postquam abbreviatores esse desierint.

§ 5. Necnon dictae Sedis ac nostrorum et successorum nostrorum Roman. Pontificum antiquos, ab eodem momento quo ad apostolatus apicem, divina favente clementia, assumpti fuimus et successores no-

apostolicar. per abbreviator. deputat. non subscriptarum.

Poenarum inflicto eas sollicitantibus eleq. utentibus.

Abbreviatores omnes nobiles comitesque palatini sunt, et etiam Sedis Apostolicae notarii, si clerici sint;

Familiaresque et continui commensales censentur;

stri huiusmodi assumentur, familiares, continuos commensales, essentialiter ac omnifictione semota, vere et indubitanter esse.

Eorumque indultis potiuntur et gaudent;

§ 6. Ac omnibus et singulis exemptionibus, exceptionibus, privilegiis, praerogativis, antelationibus, favoribus, facultatibus, indultis et gratiis, quibus alii de nobili, etiam militari, ac comitum et illustrium genere ex utroque parente essentialiter procreati, ac nostri et successorum nostrorum ac Palatii et aulae ac Sedis huiusmodi milites et comites ac notarii; necnon etiam vere et essentialiter nostri et successorum eorumdem familiares, continui commensales antiqui et qui, omni privilegio, fictione, lege et gratia cessantibus, nedum post, sed etiam ante assumptionem nostram et successorum nostrorum huiusmodi actu nobis et successoribus nostris huiusmodi, non tantum in Romanae Curiae seu Ecclesiae officiis, sed in propriis, etiam immediate nostris et successorum nostrorum huiusmodi rebus privatis et domesticis actu servierint, ac in domibus habitationum nostrarum et successorum eorumdem personaliter habitaverint et habitaverint, et propterea ad effectum, ut quibuscumque ceteris praeferantur, per nos et successores nostros huiusmodi, in certis nostris et successorum nostrorum huiusmodi literis, in primaeva eorum confectione characteribus et signis, ac per singulorum eorumdem nomina et cognomina ac alias designationes speciales actualiter descripti fuerint, et quicumque alii, etiam amplioribus privilegiis, praerogativis, exemptionibus, gratiis et antelationibus fungentes, de iure, consuetudine, privilegio vel alias, tam quoad assecutionem beneficiorum ecclesiasticorum, in gratiis expectativis, earumque collationum mutationibus, extensionibus ac revalidationibus eis pro tempore concessis comprehensorum, quam quoad quaecumque alia, etiam longe maiora et quae nisi in individuo exprimentur non venirent, quomodolibet utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere po-

terunt quomodolibet in futurum, ipsos quoque abbreviatores, et etiam singulos, etiam ante literarum descriptionum huiusmodi confectionem, pariformiter et absque ulla penitus differentia, in omnibus et per omnia, ac quibusvis fictione et diversitate semotis, aequae, principaliter, vere et essentialiter uti, potiri et gaudere.

§ 7. Ac omnibus et singulis personis, etiam si veri familiares nostri, continui commensales ac cuiuscumque generis gradus, ordinis, conditionis et praeminentiae existant; ac quibuscumque, tam ecclesiasticis, quam mundanis dignitatibus et excellentiis praefulgeant, ac praerogativis, descriptionibus, exceptionibus, gratiis et antelationibus quantumcumque efficacissimis et insolitis, ac ex quibusvis etiam iustissimis, et quae necessario exprimendae essent, causis fungantur, illis, qui nobis huiusmodi, ut praefertur, etiam cardinalatus ac vacationis beneficiorum huiusmodi temporibus servierunt, ac omnino tales in dictis habitationibus habitaverint et habitaverint, ac in dictis descriptionum literis descripti, ut praefertur, fuerint dumtaxat, et nullis aliis, etiam eis omnino adaequatis, parificatis, ac etiam longe magis privilegiatis et praerogativatis et dignis, ac individuum et certis modis, quos necnon omnia alia ad effectum praesentium, etiam praecise et de necessitate exprimenda, praesentibus pro sufficientissime expressis habemus, qualificatam expressionem requiruntibus, exceptis, anteferri posse atque debere; ac in dictis descriptionum literis, quotiens eas confici contigerit, inter sic servientes, inhabitantes, descriptos et exceptuatos huiusmodi, videlicet post eorum primum et ante ultimum describi et adnotari debere declaramus, decernimus et mandamus. Ac potiori pro cautela nos eosdem abbreviatores et eorum singulos, in ipsis descriptionum literis, inter primum et ante ultimum praedictos, in praecisae, omnimodae et totalis paritatis ac fraternizationis signum, harum serie, etiam quoad

Quinto praefertur uti, ut hic;

successores nostros huiusmodi eorumque gratias quascumque, perpetuo describimus et adnotamus; necnon descriptionem et adnotationem per praesentes huiusmodi eadem vim, efficaciam atque essentiam, quas descriptio et adnotatio servientium, inhabitantium, descriptorum et exceptuatorum praedictorum dictis literis descriptionum pro tempore factae habent et habere poterunt quomodolibet, in omnibus et per omnia, absque ulla penitus differentia, diversitate seu fictione habere, et eiusdem naturae atque essentiae esse; ipsosque abbreviatores ubicumque eisdem modis ac formis et clausulis, in omnibus et per omnia, quibus servientes et inhabitantes, ac descriptos et exceptuatos esse et censi debere perpetuo declaramus.

Expectativarum
gratias donantur;

§ 8. Quodque abbreviatores ipsi et eorum quilibet gratias expectativas ad tres collationes per eos ubilibet, etiam extra eorum nationem, eligendas et totidem beneficia, ac etiam ad praestimonia, praestimonialia portiones vel simplicia beneficia, cuiuscumque annui valoris illorum fructus, redditus et proventus existant, etiam si beneficia ipsa parochiales ecclesiae, vel earum perpetuae vicariae ac canonicatus et praebendae, dignitates, personatus, administrationes vel officia, etiam curata et electiva in cathedralibus, etiam metropolitanis, vel collegiatis ecclesiis, seu dignius quam ut praefertur qualificata fuerint; dummodo inter illa ultra duo curata, seu alias invicem incompatibilia ac dignitates maiores et principales non existant, quotiens illa per nos et successores praedictos concedi contigerit, eo ipso, absque alia signatura desuper obtinenda, habere, ac literas apostolicas desuper expedire seu expediri facere possint, ac processus desuper formulari et haberi possint; ac processus pro tempore habitii huiusmodi, sub quacumque data decernantur, de prima expeditione vere et non fide decreti esse censeantur. Ipsi abbreviatores et eorum singuli, tam gratiarum expectativarum quam

illarum mutationum, collationum, extensionum et revalidationum, eis per nos et successores praefatos pro tempore concessarum vigore, unum ex beneficiis huiusmodi, etiam, ut praefertur, qualificatum, etiam si illud in mentibus ordinariis collatoribus vel aliis, per constitutiones nostras aut successorum eorundem, seu literas alternativas, privilegia vel indulta quaecumque, aut alias, quovis modo, etiam cum declaratione et decreto, quod vim statuti et pacti perpetui et contractus stipulati habeant, aliisque etiam derogatoriis derogatoriis, quantumcumque fortissimis et efficacissimis clausulis irritantibusque decretis, a nobis successoribusque praedictis pro tempore concessis, vacare contigerit; ipsumque beneficium ex quavis causa, etiam de necessitate exprimenda et alias qualitercumque, praeterquam ratione vacationis illius apud Sedem praedictam, aut maioritatis vel principalitatis, seu nostrae vel alicuius S. R. E. huiusmodi cardinalis viventis, in dicta Curia praesentis et cuius consensus de necessitate ante omnia requirendus foret, familiaritatis, continuae commensalitatatis generaliter reservatum, aut ex generali reservatione affectum, dummodo illius fructus, redditus et proventus quatringerorum ducatorum auri de Camera, secundum communem estimationem, valorem annum non excedant, fuerint; necnon illud ac reliqua duo beneficia huiusmodi, per se vel procuratorem suum, etiam in genere acceptare et de illis sibi provideri; ac alias diligentias ad id quomodolibet requisitas et opportunas, etiam per se vel alios facere; et instrumenta in specie ex generalibus notis acceptationum et provisionum ac aliarum diligentiarum praedictarum extrahi facere et obtinere; ac notarii desuper sic in genere rogati instrumenta in specie ex suis notis generalibus desuper receptis, ad instantiam abbreviatorum eorundem, extrahere et publicare respective libere et licite possint et valeant, statuimus et ordinamus.

Exemp. a quorumcumque iurisdictione et superioritate eis conceditur;

§ 9. Ac ipsos abbreviatores et eorum singulos, quoad vixerint, eorumque familiares, vicarios et officiales, necnon clericos, subditos quosvis, ac beneficia et bona quaecumque ad eos in totum vel in partem aut alias quomodolibet spectantia, ac in omnibus et singulis, et in quibus, necnon prout dictos scriptores exemimus et liberavimus, ac scriptores ipsi exempti et liberi quomodolibet existunt, exemimus et liberamus, ac exemptos et liberos necnon nobis et successoribus nostris huiusmodi immediate subiectos esse declaramus. Ac quibusvis personis, etiam si ordinaria, delegata vel mixta, ac parochiali, archiepiscopali, episcopali, imperiali, regali, reginali et alia quavis ecclesiastica vel mundana auctoritate, dignitate et excellentia praefulgeant et fungantur, sub excommunicationis latae sententiae et privationis omnium et singulorum ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum et aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, cum cura et sine cura, saecularium et quorumvis Ordinum regularium, ac regnorum, dominiorum, terrarum et bonorum, quae a Romana et quibusvis aliis ecclesiis, monasteriis et locis ecclesiasticis aut piis, in titulum vel commendam seu feudum, vicariatum vel alias quomodolibet obtinent et in posterum obtinebunt, poenis, quas contrafacientes, eisque ad haec auxilium, consilium vel favorem quomodolibet praestantes incurrere; ipsaque beneficia aliis libere posse conferri, et bona concedi volumus eo ipso, ne ipsos abbreviatores et alios, quorum favorem praesentes quomodolibet concernunt, vel eorum aliquem modo aliquo molestare, inquietare aut perturbare; nec aliquid intentare contra earundem praesentium tenorem praesument, aut aliquis eorum praesumat, districtius inhibemus.

Doctores notariosq. creati, et bastardos legitimandi auctoritas datur;

§ 10. Quodque omnes et singuli abbreviatores praefati, similiter quoad vixerint, in utroque vel altero iurium, ac in artibus, medicina theologiaque promovere,

ac notarios huiusmodi investire; ac illegitimos et ex quovis illicito coitu, tam simpliciter quam mixtim procreatos, viventibus seu defunctis eorum parentibus, ad pristina naturae iura penitus et omnino restituere, necnon quascumque personas, in literis per nos desuper, sub dat. videlicet kal. maii, pontif. nostri anno II dictis scriptoribus concessis comprehensas; ipsisque promovendis iuramenta, per eos de non recipiendis gradibus extra universitates in quibus studuerunt praestita, relaxare; eosque ad iuramentorum eorundem observantiam non teneri decernere; necnon eis, ut omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exceptionibus, antelationibus, commoditatibus, favoribus, libertatibus et gratiis, quibus, si in dictis universitatibus, iuxta eorum statuta et consuetudines, gradus huiusmodi suscepissent, uti, frui et gaudere possint et debeant, concedere.

§ 11. Ac unus ex familiaribus singulorum eorundem abbreviatorum ensem per Urbem, ad patroni sui libitum, deferre libere et licite valeat.

Familiaris abbreviat. arma gestare potest;

§ 12. Omniaque et singula, in eis ac exemptionis, liberationis et subiectionis praedictarum, necnon quibusvis aliis literis apostolicis scriptorum eorundem, eo quod scriptores existunt, honorem, exemptionem, praeminentiam, praerogativam, commodum, favorem vel utilitatem quomodolibet concernentibus, a nobis et quibusvis aliis Roman. Pontificibus, praedecessoribus et successoribus nostris, ac Sede huiusmodi pro tempore emanatis contenta, illarum omnium et singularum totos tenores praesentibus pro sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis habentes, eisdem abbreviatoribus et eorum singulis, iuxta omnium et singulorum literarum earundem continentiam et tenorem; ac ut, absque aliqua alia signatura desuper obtinenda, omnes et singuli abbreviatores huiusmodi, nulla signatura aut compositione seu quavis re alia desuper requisita, sed pro eorum libito libere, super omnibus et

Indultis scriptorum apostolicorum, etiam quoad expeditiones literarum apostolicarum, et beneficiorum, assensionem gaudent.

singulis hic contentis simul vel seorsum, etiam super eorum quolibet; necnon tot et tales, quot et quales, et prout scriptores ipsi, eo quod scriptores existunt, possunt et in futurum poterunt quomodolibet expedire, ac pro eis confici facere literas apostolicas, cum omnibus et singulis clausulis et aliis in eis contentis de verbo ad verbum, *scriptoris in abbreviatoris*, ac nomine et cognomine dictorum, et qualitatibus personarum, quae mutanda fuerint, dumtaxat mutatis, expedire et confici facere libere et licite possint et valeant concedimus. Ac omnibus et singulis, ad quos literarum apostolicarum expeditio quomodolibet spectat et spectare poterit, ut illas, quotiens desuper per aliquem ex ipsis abbreviatoribus requisiti fuerint, absque mora aut excusatione aliqua, totaliter expedire debeant et expediant sub dictis poenis mandamus. Necnon ut etiam omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, praerogativis, exemptionibus, exceptionibus, indulgentiis, favoribus et gratiis quovis modo nuncupentur, quibus dicti scriptores, eo quod scriptores existunt, quomodolibet utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere poterunt quomodolibet in futurum, ipsos abbreviatores et eorum singulos pariformiter, aequae, principaliter et absque ulla penitus differentia, diversitate aut fictione, uti, potiri et gaudere (sine tamen eorumdem scriptorum praepiudicio), quoad illos de minori; quoad alios vero de maiori parco abbreviatores, non minus eis, quam dictis scriptoribus, per praesentes et alias quascumque literas nostras, quoad antelationum praerogativas, concessum fuisse, aut concedere noluisse, vel concedere; sed privilegia et antelationum praerogativas per Rom. Pont. praedecessores nostros, tam abbreviatoribus de maiori parco quam scriptoribus huiusmodi, eorumque collegiis hactenus concessis, eis hinc inde salvo fore, illasque per easdem singulas literas nostras, eisque minime derogatum fuisse aut esse decernimus et declaramus. Ac

ubicumque scriptores ipsos quomodolibet excipi contigerit, etiam dictos abbreviatores exceptuatos esse. Necnon eorumdem abbreviatorum, quibus qui praemissis, quoad assecutionem beneficiorum ecclesiasticorum, in propriis personis gaudere non poterunt seu noluerint singuli ad singulas, seu unum ad duas vel omnes tres collationes praedictas ecclesiarum vel dictorum, quem vel quos maluerint, loco sui nominare; et sic nominatos pro tempore, omnibus et singulis antelationum praerogativis et gratiis, quibus in assecutione beneficiorum huiusmodi, si abbreviatores actu essent, gaudere possent, gaudere in omnibus et per omnia perinde ac si abbreviatores etiam scriptores et nominati huiusmodi abbreviatores literarum apostolicarum huiusmodi essentialiter et vere, omni fictione semota, essent, libere et licite valere atque debere.

§ 13. Necnon praemissa omnia et singula vim praecisae obligationis et stipulati contractus hinc inde obligatorii et omnino irrevocabilis, inter nos et successores nostros et Sedem huiusmodi, ac abbreviatores ipsos initi et facti, ad cuius observantiam, nos successoresque nostros huiusmodi obligatos testamur semper habere. Ac sub nullis revocationibus, cassationibus, annulationibus, suspensionibus, modificationibus aut limitationibus, sub quibusvis verborum formis et clausulis, quantumcumque efficacissimis et insolitis, a nobis et successoribus nostris et Sede huiusmodi pro tempore quomodolibet emanatis, nisi de eorumdem abbreviatorum consensu et concistorialiter editae fuerint, et in eis nomina et cognomina, gradus et qualitates, ac beneficia et officia omnium et singulorum tunc existentium abbreviatorum actualiter et individualiter et nominatim sint scripta, comprehendi; nec dissuetudine seu inobservantia quavis vel aliter aboleri, tolli, minui aut abrogari, seu eis in aliquo derogari posse neque debere; et quotiens ea revocari et annullari, aut eis in aliquo, etiam quantumcumque minimo, derogari

Clausulae
praeservativae

contingat, totiens ea in pristinum, et eum in quo de praesenti existunt et ante revocationem et derogationem huiusmodi existebant, statim plenarie et absque ullis diminutione aut defectu, reposita, restituta atque reintegrata, prout nos harum serie reponimus, restituimus et plenarie reintegramus, esse. Ac praemissa omnia et singula ex nunc, nulla probatione morae utentium vel alias introducta, seu publicatione et promulgatione, aut re aliqua alia desuper requisita aut expectata, plenum effectum sortita esse.

Clausula
sublata etc.

§ 14. Ac omnes et singulos, quos concernunt, ad horum observantiam omnino obligare, et non aliter quam secundum praesentibus contenta, omnia et singula per quoscumque, etiam sanctae Romanae Ecclesiae cardinales, ac sacri Palatii Apostolici causarum auditores et alios, tam ordinaria quam delegata et mixta auctoritate fungentes, iudices et personas, sub excommunicationis sententia per contravenientes eo ipso incurrenda, ullo umquam tempore cognosci, iudicari et decidi debere, sublata eis et eorum cuilibet aliter iudicandi, cognoscendi, decidendi et interpretandi facultate. Necnon irritum et inane quicquid secus super praemissis seu eorum aliquo a quoquam, quavis auctoritate, etiam per nos, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus ac statuimus et ordinamus.

Executorum
deputatio et
auctoritas.

§ 15. Et nihilominus universis et singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, eorumque vicariis et officialibus, et aliis quibusvis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, ac canonicis cathedralium, etiam metropolitan. ecclesiarum, ubilibet existentibus praesentium tenore mandamus quatenus ipsi et eorum quilibet, per se vel alium seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati fuerint, eisdem abbreviatoribus, quoad vixerint, et per eos nominatis, necnon eorum familiaribus, vicariis, officialibus ac clericis subditis huiusmodi et eorum singulis, in praemissis, quotiens per eos seu pro eorum

parte fuerint quomodolibet requisiti, efficacis defensionis praesidio assistentes, non permittant eos contra praesentium tenorem quomodolibet molestari, inquietari aut perturbari. Ac quibus eis videbitur, etiam sub censuris et poenis quibusvis, inhibeant, et citandos citent, ac causas super contentis praesidentibus (1) pro tempore occurrentes, cum suis annexis, connexis, dependentiis, incidentiis et emergentiis, audiant, decidant et fine debito terminent et exequantur, facientes quod decreverint firmiter observari. Contradictores quoslibet, quos, etiam si dignitate et excellentia praemissis praefulgeant ac fungantur, excommunicationis sententiam eo ipso incurrisse decernimus, etiam per declarationem incursum huiusmodi et aliarum sententiarum et poenarum, ac alia iuris remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, quotiens et quando eis videbitur, auxilio brachii saecularis. Et nihilominus, legitimis super eis habendis servatis processibus, contra illos, quos censuras et poenas huiusmodi incurrisse eis constiterit, eas, totiens quotiens opus fuerit, iteratis vicibus aggravare procurent. Ceterum, si per summariam super iis per eos habendam informationem eis constiterit quod ad loca, in quibus contradictores, molestatores, perturbatores seu inquietatores huiusmodi existunt, pro monitionibus de ipsis faciendis, tutus non pateat accessus vel eorum copia commode haberi non possit, nos eis citationes et monitiones quascumque per edicta publica locis publicis affigenda et in partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis coniectura, quod ad eorumdem citatorum et monitorum notitiam pervenire valeat, faciendi plenam et liberam concedimus facultatem. Ac volumus et decernimus quod citationes et monitiones huiusmodi perinde ipsos monitos et citatos arceant, ac si eis personaliter insinuatae et intimatae fuissent.

§ 16. Et quia difficile foret praesentes et illarum vigore conficiendas literas ad

(1) Legimus in praesentibus (n. r.).

singula loca, in quibus de eis fides forsani facienda foret, deferre, etiam volumus et decernimus quod ipsarum transumptis, manu alicuius notarii publici subscriptis, et sigillo alicuius praelati vel personae in dignitate ecclesiastica constitutae, aut Curiae ecclesiasticae munitis, in iudicio et alibi, ubicumque opus fuerit, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur eisdem originalibus literis, si forent exhibitae vel ostensae.

Clausulae derogatoriae.

§ 17. Non obstantibus de certo noteriorum numero, etiam si ad eum devenit non sit, cui per hoc alias non intendimus derogare; ac quibusvis Cancellariae Apostolicae regulis, etiam circa privilegia, praerogativas et antelationes, editis et etiam per successores nostros huiusmodi edendis; necnon piae memoriae Bonifacii Papae octavi, illa praesertim, qua cavetur ne quis extra suam civitatem et dioec., nisi in certis exceptis casibus, et in illis ultra unam diætam a fine suae dioecesis ad iudicium evocetur, seu ne iudices a Sede deputati praedicta, extra civitatem et dioec., in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii vel aliis vices suas committere praesumant; et de duabus diætiis in concilio generali edita; ac Innocentii quarti, Romanorum Pontificum etiam praedecessorum nostrorum, contra exemptos, quae incipit: *Volentes*, et quibusvis aliis apostolicis, necnon tam in provincialibus, quam synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus; ac legibus imperialibus et municipalibus; statutisque et consuetudinibus quarumcumque civitatum et locorum ac ecclesiarum, etiam cathedralium et metropolitan., ac monasteriorum, hospitalium, militiarum et aliorum locorum ecclesiasticorum et piorum, eorumque Ordinum quorumcumque, etiam iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis; necnon privilegiis, indultis et literis apostolicis, ac quibuscumque praerogativis, antelationibus, facultatibus aut

descriptionibus et gratiis a Sede praedicta in quorumcumque commodum, ac motu, scientia et potestate similibus et quibusvis aliis, etiam totiens quotiens restitutoriis, reintegratoriis, derogatoriis derogatoriis fortioribus, efficacioribus, efficacissimis et insolitis, ac cum plena facultate illas latissime extendendi clausulis, irritantibusque decretis, ac per viam legis, ordinationis ac statuti perpetui, ac pacti et stipulati etiam, ut praefertur, contractus; aliisque etiam longe efficacioribus viis, modis ac verborum formis et clausulis quomodolibet, et ex quibusvis etiam fidei catholicae, ac magis et quantumcumque piis, urgentissimis et efficacissimis causis emanatis et in futurum emanandis quomodolibet, quibus, etiam si in illis caveatur expresse quod illis nullatenus, etiam concistorialiter vel alias, in aliquo derogari possit, ac pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus, necnon certis nominibus, cognominibus et aliis individua ac de verbo ad verbum et litera ad literam, nullis signis aut characteribus vel aliis omissis, mentio et expressio habenda, aut exquisita et specialis forma servanda et insertio facienda foret, tenores ac omnia, quae exprimenda essent, huiusmodi praesentibus pro sufficienter ac de verbo ad verbum et eisdem modis, quibus exprimenda et inserenda forent, expressis et insertis habentes, hac vice dumtaxat, illas alias in suo robore permansuris, harum vigore specialiter et expresse derogamus; et quae ex ea parte, qua ipsis abbreviatoribus, praesentibus et futuris, aut alicui eorum in praemissis vel aliquo ex eis praeiudicent, aut praeiudicarent, seu aliquando in futurum quoquo modo praeiudicare possent vel videantur, omnino revocamus, cassamus et annullamus ac viribus vacuumus, nulliusque roboris vel momenti esse; ac quotiens aliquid praemissis in aliquo obiciens, aut contrarium pro tempore emanare, apparere aut reperiri contigerit, totiens, absque signatura alia

desuper obtinenda, sub praesentium vel alterius, quae eisdem abbreviatoribus placuerit, data, literas apostolicas, in quibus eisdem contrariis et obstantibus latissime derogetur, et quicquid praemissis in nullo obstant facendum fuerit, etiam per omnes et singulos, ad quos id quomodolibet spectat et spectare poterit, fiat, ad simplicem eorumdem abbreviatorum et eorum cuiuslibet instantiam et libitum, confici ac totaliter expediri posse atque debere declaramus; ac omnibus illis, quae in singulis scriptorum praedictorum favorem vel commodum concernentibus pro tempore literis expressum est et pro tempore fuerit non obstare, contrariis quibuscumque. Aut si omnibus et singulis praedictis vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, a praedicta sit Sede indultum vel in posterum indulgeri contingat, quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium trahi, seu contra eos modo aliquo procedi non possit, per literas apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis et literis apostolicis, quorumcumque tenorem existant, per quae, praesentibus non expressa vel totaliter non inserta, effectus praesentium impediri valeat quomodolibet vel differri, et de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum sit in nostris literis facienda mentio specialis.

Declaratio praedictarum gratiarum.

§ 18. Volumus autem quod, vigore unius gratiae expectativae, illiusque mutationis, collationis, revalidationis et extensionis ultra unum beneficium reservatum obtinere non possint. Quodque nominandi per scriptores vel abbreviatores huiusmodi, in assecutione beneficiorum, eisdem abbreviatoribus proponantur.

Aliae gratiae.

§ 19. Et quod quilibet ex abbreviatoribus praedictis ense et alia arma per nobiles et milites deferri solita, etiam per Urbem, libere deferre, et tres per eum eligendas personas nobilitatis et militari titulo

decorare, ac nobiles et milites aureatos creare et facere, eisque insignia et arma in similibus dari solita dare atque concedere, ac eos numero et consortio aliorum nobilium et militum aureatorum favorabiliter aggregare, omniaque alia et singula in similibus fieri solita et opportuna facere, libere et licite possit et valeat etc.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo quintodecimo, decimoseptimo kal. augusti, pontific. nostri anno tertio.

Dat. die 16 iulii 1515, pontif. anno III.

XVI.

Hospitalis B. Mariae de Populo et S. Iacobi in Augusta de Urbe erectio in archihospitale pauperum infirmorum incurabilium, cum privilegiorum elargitione.

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Confratres hospitalis B. Mariae de Populo et S. Iacobi in Augusta in Urbe statuerunt in eo de cetero recipi debere infirmos incurabiles, et ipsum hospitale denominari *Hospitale incurabilium infirmorum*. — 2. Eiusque regimen sit quatuor custodum et duodecim consiliariorum. — 3. Duo eligantur syndici ad videnda computa et alia ad officium syndicati spectantia; — 4. Notarii etiam duo ad conscribenda quae ad hospitale spectant; — 5. Visitatoresque quatuor ad perquirendos et recipiendos infirmos incurabiles in dicto hospitali, et alios ad alia Urbis hospitalia transmittendos. — 6. Hic autem Pontifex, ad promovendum hoc pium hospitalis opus, — 7. Statuta praedicta approbat, et dic. hospitale erigit in archihospitale et caput omnium hospitalium similium; — 8. Syndicis et visitatoribus d. facultatem pauperes infirmos incurabiles per Urbem vagantes suscipiendi concedit; — 9. Exemptionem a datis et gabellis hospitali elargitur; — 10. Privilegiaque aliorum Urbis hospitalium tribuit; — 11.

Facultatem omnibus clericis disponendi de bonis suis ad favorem hospitalis concedit; — 12. Indulgentiamque dat cuiuscumque aliquid hospitali donanti; — 13. Notariis mandat ut infra certum tempus officialibus hospitalis renuncient donationes et ultimas voluntates eius utilitatem concernentes; — 14. Confratribus dat facultatem eligendi confessorum, qui eos absolvat; — 15. Indulgentiamque eisdem concedit, si decem ducatos archihospitali donaverint; — 16. Et alias indulgentias hic enunciatas; — 17. Indulgentias statis diebus hospitale visitantibus, et eleemosynas subministrantibus. — 18. Clausulae derogatoriae. — 19. Declaratio quoad facultatem confessoris supradicti. — 20. Alia declaratio.

Leo episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Praemium.

Salvatoris nostri Domini Iesu Christi, qui nos ad pietatis cultum et caritatis zelum in pauperes, ceterasque miserabiles personas misericorditer exercendum, quotidianis per totum eius in hac vita progressum exemplis hortatus est, vices, licet immeriti, gerentes in terris, inter curas multiplices, quibus pro negociorum assidue occurrentium cumulo et varietate distrahimur, illam libenter amplectimur, per quam pauperum et aliarum miserabilium personarum, quas non solum rerum fatigat egestas, verum etiam incurabilium morborum calamitas devorat et humanis oculis reddit molestos, necessitatibus consulatur; et piis fidelium institutis, quae huic nostro desiderio inhaerere conspicimus, ut firma perpetuo et inconcussa permaneant, nostrae approbationis adiicimus firmitatem, utque votivos sortiantur effectus, opem et operam quantum nobis ex alto conceditur, impendimus efficaces; ipsosque et ceteros christifideles, ne sanctissimum opus rerum intermittatur penuria, ad conferendum sua illi caritativa suffragia, indulgentiis et remissionibus invitamus, aliasque desuper providemus, prout et temporum qualitatibus bene pensatis cognoscimus in Domino salubriter expedire.

§ 1. Accepimus siquidem quod nuper dilecti filii antiqui et moderni confratres confraternitatis hospitalis Beatae Mariae de Populo et S. Iacobi in Augusta de Urbe, pie attendentes, ab aliquot citra annis, pauperes infirmos variis morborum incurabilium generibus infectos, de diversis mundi partibus in Urbem, communem fidelium omnium patriam, eo in numero confluisse, ut tum hominum multitudine, tum morborum visui et odorati molestorum fastidio, loca illis in ipsius Urbis hospitalibus, non sine difficultate paterent, quo fiebat ut dicti pauperes, morbo incurabili laborantes, per Urbem victum quaerentes tota die, etiam parvis curribus et vehiculis discurrere, seque et alios eis obiectos tædio et impedimento afficere; pluresque ex eis, nullo adiuti in eorum vita regimine, in graviores morbos incidere, et omnium christifidelium auxilio destituti, praematuram mortem subire cogerentur; ac cupientes desuper de aliquo opportuno remedio provideri, statuerunt et ordinaverunt quod, ex nunc de cetero in perpetuum, dictum hospitale *infirmorum incurabilium* denominaretur, et in eo omnes et singuli utriusque sexus infirmi, quovis etiam gallico nuncupato (praeterquam epidimiae et leprae) morbo infecti, ad illud pro tempore confugientes vel alias ducti, reciperentur, alerentur et curarentur; et illis extantibus, nisi ipsius hospitalis facultates ad id evidenter suppeterent, alii infirmi curabiles ibi recipi non possent, cum pro talibus multa et locupleta essent in Urbe hospitalia. Et ne ex huiusmodi nova et necessaria dictorum incurabilium infirmorum receptione, aliquod dicto hospitali, circa celebrationem anniversariorum pro animabus defunctorum, ad quam dicta societas tunc tenebatur et pro tempore obligaretur, et aliorum piorum operum, per eosdem antiquos confratres exerceri solitorum praeiudicium inferretur, quod duorum proborum virorum de communi consensu dictorum antiquorum et moderno-

Confratres hospitalis B. Mariae de Populo et S. Iacobi in Augusta in Urbe statuorunt in eo de cetero recipi debere infirmos incurab., et ipsum hospitale denominari *Hospitali incurabilium infirmorum*.

rum confratrum, et in eventum discordiae, tertii ad hoc eligendorum arbitrio, omnia et singula bona stabilia, quae dictum hospitale tunc possidebat, aestimarentur; et totum illud quod ex illis proveniebat annuatim, et quod, si terrae ad ipsum hospitale pertinentes, prout aliae illis contiguae locatae fuissent, provenisset, colligeretur in unam certam summam, quae tam ex praedictis, quam aliis quibusvis per dictum hospitale acquirendis bonis, annis singulis deduceretur, ex qua dicta pro tempore anniversaria in primis celebrarentur; et quod inde superesset, in maritragium pauperum honestarum puellarum in festo sancti Iacobi approbandarum converteretur; et quod omnia donanda, relinquenda et leganda, tam inter vivos quam ex causa mortis, dicto hospitali vel societati, pro anniversariis huiusmodi dumtaxat celebrandis, dictae summae accrescerent, et ad illam seu illius massam pertinerent.

Etique regimen est quatuor custod. et duodecim consiliariorum.

§ 2. Necnon quod regimini et gubernio dicti hospitalis custodes quatuor praesentent annuatim deputandi, quorum duo essent Romani et duo forenses, adderenturque duodecim consilarii, de quorum gremio dicti custodes eligerentur, quorum quidem consiliariorum sex essent Romani, et sex forenses. Et quod dicti quatuor custodes et duodecim consilarii potestatem haberent omnia faciendi, quae tota societas facere posset, dummodo de alienatione loci dicti hospitalis et illius bonorum immobilium, praesentium et futurorum, absque ipsius societatis consensu, quovis quaesito colore, se nullatenus intromitterent.

Duo eligantur syndici ad videnda computa et alia ad officium syndicati spectantia;

§ 3. Praeterea duo syndici eligerentur unus Romanus et alius forensis, qui computa et rationes dicti hospitalis viderent, et alia facerent, quae ad syndicus officium, iuxta dicti hospitalis antiqua statuta, spectabant.

Notarii etiam duo ad conscribenda quae ad hospitale spectant;

§ 4. Et similiter duo notarii practici in causis forensibus pertractandis, unus Romanus et alter forensis, qui ea, quae dicti hospitalis utilitatem concernebant, fideliter

scriberent et adnotarent, et alia facerent, quae ad notariatus officium, iuxta eadem statuta, pertinebant.

§ 5. Ac demum quatuor probi viri, visitatores dictorum infirmorum incurabilium nuncupandi, deputarentur, duo Romani et duo forenses, qui, una cum dictis duobus syndicis, a nobis super hoc facultatem et auctoritatem habituri, omnes et singulos pauperes infirmos, quocumque morbo laborantes, vagos per Urbem atque dispersos diligenter perquirent; et curabiles ad hospitalia, in quibus infirmi curabiles recipi consueverint; incurabiles vero, etiam renitentes, ad dictum hospitale S. Iacobi duci, eosque in illis respective recipi; et in dicto hospitali S. Iacobi receptis, iuxta hospitalis facultates et receptorum qualitatem, necessaria ministrari facerent, prout in quodam publico instrumento desuper confecto dicitur plenius contineri.

Visitatoresque quatuor ad perquirendos et recipiendos infirmos incurabiles in dic. hospitali, et alios ad alia Urbis hospitalia transmittendos.

§ 6. Nos igitur, pium et laudabile dictorum confratrum propositum huiusmodi plurimum in Domino commendantes, et ut ex eo optati fructus proveniant intimo desiderantes affectu, considerantesque ad hospitalitatem huiusmodi tanto hominum numero, tot morborum generibus laboranti, congrue exhibendam, magna esse opus impensa; et propterea volentes eidem hospitali de Apostolicae Sedis peculio partem conferre, et alios ad piæ memoriae aliquid Eius intuitu conferendum, a quo cuncta, quae possident, acceperunt, spiritualibus donis invitare.

Etiam autem Pontifex, ad promovend. hoc pium hospitalis opus;

§ 7. Motu proprio, non ad dictorum confratrum vel aliorum quorumvis pro eis nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate et ex certa scientia, statuta et ordinationes huiusmodi rata habentes et grata, auctoritate apostolica, tenore praesentium, hospitale praedictum in archihospitale caputque omnium hospitalium pauperum infirmorum incurabilium, ubilibet constitutorum et constituendorum, erigimus et

Statuta praedicta approbat, et hospitale erigit in archihospitale et caput omnium hospitalium similium;

instituiamus, illique omnia et singula constructa et construenda incurabilium infirmorum huiusmodi hospitalia immediate subiicimus et facimus ab eo dependentia membra, sine tamen eorum praeiudicio.

§ 8. Ac syndicis et visitoribus praefatis, qui pro tempore fuerint, quoscumque pauperes infirmos utriusque sexus per Urbem vagantes, si curabili, ad sub imagine Salvatoris vel Sancti Spiritus in Saxia, aliave in quibus tales recipi solent; si vero incurabili morbo laborent, ad S. Iacobi hospitalia huiusmodi, etiam renitentes atque invitos, conduci, eosque in dictis hospitalibus recipi; et in dicto archihospitali receptis, iuxta illius facultates, necessaria ministrari faciendi, et alia omnia et singula, ad id quomodolibet opportuna, gerendi et exercendi, etiam per alium vel alios, plenam et liberam concedimus facultatem.

§ 9. Et dictum archihospitale, in omnibus et singulis suis bonis praesentibus et futuris et rebus ad eius mantentionem et incrementum, ac pauperum, in eo pro tempore degentium, victum et sustentationem necessariis et opportunis, ab omnibus datis et gabellis, nunc et pro tempore impositis, prorsus eximimus et liberamus.

§ 10. Et eidem archihospitali, quod ipsum et ab eo dependentia membra, quibus id per illius custodes et consiliarios, pro tempore existentes, specialiter concedetur dumtaxat, illorum ecclesiae seu cappellae, infirmi, confratres, ministri, servitores, familiares, res et bona quaecumque omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, gratiis, favoribus et indultis spiritualibus et temporalibus, in genere et in specie, sub imagine Salvatoris et Sancti Spiritus praedictis ac Sancti Iacobi in Compostella hospitalibus, eorumque confraternitatum confratribus, infirmis, ministris, servitoribus, familiaribus, rebus et bonis, apostolica aut quavis alia auctoritate con-

cessis et pro tempore concedendis, non solum ad instar, sed aequo, principaliter et absque ulla penitus differentia, perinde ac si eis a principio sigillatim concessa fuissent, utantur, potiantur et gaudeant, indulgemus.

§ 11. Et insuper, quod clerici, etiam in sacris ordinibus constituti, abbates, episcopi, patriarchae et aliarum ecclesiarum praelati, etiam S. R. E. cardinales, possint de bonis per eos, etiam per ecclesias, monasteria et beneficia ecclesiastica acquisitis, tam inter vivos quam ex causa mortis et in eorum ultimis voluntatibus, quantumcumque eis placuerit, dicto archihospitali donare et legare vel etiam illud in omnibus eorum bonis huiusmodi seu eorum parte universalem haeredem instituere.

§ 12. Et quod quilibet christifidelis utriusque sexus, in Urbe pro tempore residens, qui in eius testamento vel alia ultima voluntate de bonis suis aliquid, non tamen infra quinque ducatorum auri valorem, eidem archihospitali donaverit seu legaverit, plenariam omnium peccatorum suorum, de quibus corde contritus atque ore confessus fuerit, indulgentiam et remissionem consequatur.

§ 13. Teneanturque notarii et scribae de donationibus vel legatis dicto archihospitali pro tempore faciendis, ac testamentis, codicillis vel aliis ultimis voluntatibus, archihospitalis et illius pauperum huiusmodi utilitatem quomodolibet concernentibus, pro tempore rogatis, infra mensem post diem rogatus, si dispositio fuerit inter vivos; et si ex causa mortis, post diem obitus donantis, legantis vel testantis aut alias, ut praemittitur, disponentis immediate sequentem, legata, donata aut alias dispositiones huiusmodi, alicui ex eiusdem archihospitalis custodibus et consiliariis pro tempore existentibus fideliter nunciare. Alioquin, dicto mense elapso, excommunicationis latae sententiae, a qua non nisi de custodum

Syndicis et visitoribus dictae facultatem pauperes infirmos incurabiles per Urbem vagantes suscipiendi concedit;

Exemptionem a datis et gabellis hospitali largitur;

Privilegia a horum Urb. hospitalium tribuit;

Facultatem omnibus cler. disponendi de bonis suis ad favorem hospitalis concedit;

Indulgentiamque dat eulcumque aliquid hospitali donanti;

Notarii mandati ut infra certum tempus officialibus hospitalis renuncient donation. et ultimis voluntates eius utilitatem concernentes;

et consiliariorum huiusmodi pro tempore existentium consensu, praeterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, et ab officio ac exercitio notariatus suspensionis poenam incurrant eo ipso; qui si, suspensione huiusmodi durante, in dicto exercitio quomodolibet se ingesserint, falsum committant: actus tamen, de quibus inter suspensionem eandem ignorantes rogabuntur, detrimentum aliquod propterea non substineant.

Confratrib. dat facultatem eligendi confessorem, qui eos absolvat;

§ 14. Licetque singulis dicti archihospitalis confratribus, praesentibus et futuris, aliquem presbyterum saecularem vel cuiusvis Ordinis regularem in suum eligere confessorem, qui, vita eis comite, eorum confessionibus diligenter auditis, ab omnibus et singulis eorum peccatis, excessibus, criminibus et delictis, quantumcumque gravibus et enormibus, etiam si talia fuerint, propter quae Sedes Apostolica sit merito consulenda, videlicet Apostolicae Sedi reservatis (offensae ecclesiasticae libertatis, criminum haeresis, rebellionis aut conspirationis in personam vel statum Romani Pontificis seu Sedis praedictae, falsitatis literarum, supplicationum et commissionum apostolicarum, invasionis, depraedationis vel occupationis aut devastationis terrarum et maris eidem Romanae Ecclesiae mediate vel immediate subiectorum, offensae personalis in episcopum vel alium praelatum, prohibitionis devolutionis causarum ad Romanam Curiam, delationis armorum et aliorum prohibitorum ad partes infidelium, dumtaxat exceptis), semel in vita; in aliis vero casibus, quoties fuerit opportunum, pro commissis debitam eis absolutionem impendat, et iniungat poenitentiam salutarem. Necnon vota quaecumque (ultramarino, liminum Apostolorum Petri et Pauli de Urbe ac eiusdem S. Iacobi in Compostella et S. Mariae de Loreto, Religionisque et castitatis votis dumtaxat exceptis) in alia pietatis opera commutare; idemque vel alius confessor om-

nium peccatorum, de quibus corde contriti atque ore confessi fuerint, semel in vita, et in mortis articulo quotiens illi occurrisse videbitur, etiam si mors tunc non sequatur.

§ 15. Illis autem ex eiusdem archihospitalis confratribus pro tempore existentibus, qui dicto archihospitali decem ducatos auri, vel eorum valorem, in pecunia vel aliis rebus, propter hoc specialiter donaverint, semel singulis annis plenariam remissionem, ipsis in sinceritate fidei, unitate dictae Romanae Ecclesiae ac obedientia et reverentia nostra et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium persistentibus, eadem apostolica auctoritate concedere possit.

§ 16. Et quod iidem confratres, qui, quadragesimalibus et aliis totius anni temporibus, quibus nonnullae in dicta Urbe et extra illius muros consistentes ecclesiae, pro stationibus consequendis, visitari solent, ecclesiam dicti archihospitalis devote visitaverint, et manus in dicti archihospitalis subsidium, quantumvis modice, porrexerint adiutrices, easdem indulgentias et peccatorum remissiones consequantur, quas consequerentur si dictas stationarias ecclesias personaliter visitarent, auctoritate apostolica et tenore praemissis, statuimus et ordinamus.

§ 17. Praeterea, ut archihospitale et illius ecclesia congruis frequentetur honoribus, et infirmi in eodem archihospitali pro tempore recepti, charitativis fidelium visitatione et consolatione recreentur; fidelesque ipsi ad hoc eo libentius se conferant, et erga dictum archihospitale et illius pauperes infirmos largius suae liberalitatis dona diffundant, quo exinde pro temporalibus bonis, quae erogaverint, aeternae vitae praemia se noverint adipisci, de omnipotentis Dei misericordia ac eorumdem Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus christifidelibus, qui

Indulgentiamque eisd. concedit, si decem ducatos archihospitali donaverint;

Et alias indulgentias hinc emanatas;

Indulgent. statim diebus hospitalis visitantibus et elemosynas subministrantibus.

archihospitale seu illius ecclesiam praedictam, diebus sabbati, tertiae partis iniunctarum eis poenitentiarum; et qui in eiusdem S. Iacobi et Conceptionis gloriosissimae Dei Genitricis Mariae festivitibus et earum qualibet, a primis vesperis usque ad occasum solis singularum festivitatum earumdem, annualim devote visiterint, et pro dictorum archihospitalis et illius pauperum subsidio, alimonia et sustentatione, prout sua cuique conscientia dietaverit, manus porrexerint adiutrices, quotiens id fecerint, totiens plenariam omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti atque ore confessi fuerint, indulgentiam et remissionem in Domino elargimur.

Clausulae derogatorias.

§ 18. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac fundatione dicti archihospitalis, etiam si laicorum sit, ac aliis statutis et consuetudinibus archihospitalis et confraternitatis eiusdem, iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, caeterisque contrariis quibuscumque.

Declaratio quoad facultat. confessoris supra dicti.

§ 19. Volumus autem quod confessor, quem quilibet dictorum confratrum duxerit eligendum, de his, de quibus fuerit alteri satisfactio impendenda, eam sibi per se, si supervixerit, vel alios, si forte de hac vita transierit, faciendam iniungat, quam ipse vel illi facere omnino teneantur.

Alia declaratio.

§ 20. Et ne, quod absit, propter huiusmodi facultatem eligendi confessorem, reddatur quisque proclivior ad illicita in posterum committenda, quod illi ex eisdem confratribus, qui a sinceritate fidei, unitate dictae Romanae Ecclesiae ac obedientia et devotione nostra vel successorum praedictorum destiterint, aut, ex confidentia concessionis vel remissionis huiusmodi, aliqua forsann commiserint, de concessis et remissis praedictis, quoad illa, praesentes literae nullatenus suffragentur.

Nulli ergo omnino hominum ecc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum,

anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimoquinto, xiv kalend. augusti, pontificatus nostri anno III.

Dat. die 19 iulii 1515, pontif. anno III.

Subsequitur alia privilegiorum concessio.

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Summaria enarratio contentorum in praeinserta constitutione. — 2. Hospitalis confratres apud Pontificem conquesti sunt de molestiis eis eorumque servitoribus etc. illatis in eorum personis et hospitalis bonis; — 3. Supplicaruntque pro opportuna desuper provisione. — 4. Hic ideo Pontifex omnes a iurisdictione, correctione et visitatione quorumcumque praelatorum eximit, et Sedi Apostolicae immediate subiicit; — 5. Confratribus bona hospitalis et membrorum, in evidentem utilitatem, permutandi etc. facultatem concedit; — 6. Executores huius bullae et defensores horum privilegiorum deputat; — 7. Contrariis omnibus derogat; — 8. Facultates conservatorum ampliat; — 9. Transumptis credi iubet.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Prooemium.

De supernae dispositionis arbitrio, universalis Ecclesiae regimini, gregique dominico praesidentes, inter varias curasque multiplices et sollicitudines, quae ex ministerio pastoralis officii nobis incumbunt, illam totis affectibus et desideriis libenter amplectimur, per quam Christi pauperibus et egenis, miserabilibusque personis, in quibus Redemptor noster summi Patris Unigenitus Iesus Christus se praesentare dignatus est, inopiae et indigentiae subvenitur; et ut singula pia loca, praesertim hospitale Sancti Iacobi in Augusta de Urbe, nuper per nos in archihospitale erectum et institutum, a quibusvis iniuriis, molestiis et violentiis, ac perversorum conatibus conserventur, et iuxta cordis nostri affectionem feliciter gubernentur, partes nostras, quantum ex alto permittitur, impendimus efficaces.

Summaria enarratio contentorum in praeinserta constitutione.

§ 1. Dudum siquidem, ex certis pernecessariis causis, motu proprio et ex certa scientia, hospitale Sancti Iacobi in Augusta de Urbe in archihospitale et caput omnium hospitalium pauperum infirmorum incurabilium, ubilibet constructorum et construendorum, ereximus et instituimus, et illi omnia et singula instituta incurabilium infirmorum huiusmodi hospitalia immediate, sine tamen illorum praeiudicio, subiecimus; et eidem archihospitali et illius membris, eorumque confratribus, tunc et pro tempore existentibus, et in ipsis degentibus personis, eorumque singulis nonnullas indulgentias et peccatorum remissiones elargiti sumus, prout in nostris dein confectis literis plenius continetur.

Hospitalis confratr. apud Pontificem conquesti sunt, de molestiis eis eorumque servitoribus etc. illatis in eorum personis et hospitalis bonis;

§ 2. Cum autem eorumdem confratrum archihospitalis huiusmodi conquestione perciperimus quod nonnulli archiepiscopi, episcopi alique ecclesiarum praelati et clerici et ecclesiasticae personae, tam religiosi, quam saeculares, necnon duces, marchiones, comites, barones, nobiles, milites et laici, communia civitatum, universitatum, oppidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum et aliae singulares personae nonnullarum civitatum, dioecesium et partium diversarum occuparunt et occupari fecerunt castra, villas et alia loca, terras, domos et possessiones, iura, iurisdictiones, necnon fructus, redditus et proventus beneficiorum ecclesiasticorum, cum cura et sine cura, saecularium et quorumvis Ordinum regularium, ad archihospitale et membra huiusmodi, illorumque servitores et alias saeculares et quorumvis etiam Mendicantium Ordinum regulares personas et in illis pro tempore degentes spectantia et pertinentia, et ea detinent occupata, seu ea detinentibus praestant auxilium, consilium et favorem; nonnulli etiam civitatum et dioecesium ac partium praedictarum, qui nomen Domini in vanum recipere non formidant, eisdem archihospitali, membris, servitoribus et aliis personis huiusmodi, super praedictis castris,

villis et locis aliisque terris, domibus, possessionibus, iurisdictionibus, fructibus, redditibus, censibus et proventibus eorumdem, ac bonis mobilibus et immobilibus, spiritalibus et temporalibus, aliisque rebus ad archihospitale, membra, servitores et alias personas in archihospitale et membris degentes huiusmodi, pro tempore spectantibus, multiplices molestias et iniurias inferunt et iacturas.

Supplicaruntque pro opportuna desuper provisione.

§ 3. Quare confratres praedicti nobis supplicarunt ut, cum eisdem ac dictorum membrorum, praesentium et futurorum confratribus, syndicis, custodibus, servitoribus et personis valde reddatur difficile pro singulis querelis ad Sedem Apostolicam habere recursum, providere eis super hoc paterna diligentia curarem.

Hic ideo Pontifex omnes a iurisdictione, correctione et visitatione quorumcumque praelatorum eximit, et Sedi Apostolicae immediate subiicit;

§ 4. Nos igitur adversus occupatores, detentores, praesumptores, molestatores et iniuriatores huiusmodi, illo volentes eisdem archihospitali, membris et personis in eis degentibus ac servitoribus remedio subvenire, per quod ipsorum compescatur temeritas, et aliis aditus similia committendi praeccludatur, confratres, syndicos, custodes, servitores ac personas huiusmodi, et eorum singulos, a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutos fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, archihospitale, membra et in eis degentes personas, durante servitio, et actu in archihospitale et membris praedictis deservientes huiusmodi, praesentes et futuros, ac eorum singulos, ipsorumque et cuiuslibet ipsorum beneficia ecclesiastica, etiam si canonicatus et praebendae, dignitates, personatus, administrationes vel officia in cathedralibus, etiam metropolitanis, aut collegiatis, et dignitates ipsae in cathedralibus, etiam metropolitanis, post ponti-

ficales maiores, aut collegiatis ecclesiis huiusmodi principales fuerint, per eosdem servitores et personas in titulum vel commendam aut alias nunc et pro tempore obtenta, ac res et bona quaecumque mobilia et immobilia, praesentia et futura, ab omni iure quarumcumque parochialium ecclesiarum, infra quarum limites existunt, seu quarum parochiani pro tempore extiterint, iurisdictione, dominio, potestate, visitatione et correctione patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum et aliorum ordinariorum eorumque officialium, vicariorum, commissariorum et aliorum quorumcumque, etiam apostolicorum iudicum et delegatorum, tam ecclesiasticorum, quam saecularium, etiam si mixtim ordinarii et delegati et alias qualitercumque qualificati fuerint, eximimus et totaliter liberamus, et sub B. Petri patrocinio, ac nostra et Sedis Apostolicae protectione suscipimus, ac nobis et Romano Pontifici pro tempore existenti immediate subiicimus. Ita quod patriarchae, archiepiscopi, ordinarii, officiales, vicarii, commissarii, rectores et iudices praedicti, praesentes et futuri, nullam iurisdictionem, superioritatem, auctoritatem, dominium, potestatem, visitationem aut correctionem in archihospitale, membra et personas ac, huiusmodi servitio durante, servitores, eorumque beneficia, res et bona huiusmodi, praesentia et futura, utpote prorsus exemptas et exempta, etiam ratione cuiuscumque delicti aut contractus seu rei de qua ageretur, ubicumque committatur delictum, ineatur contractus aut res ipsa consistat, exercere, seu excommunicationis, suspensionis et interdicti seu alias sententias, censuras et poenas ecclesiasticas promulgare nequeant.

§ 5. Ac confratribus archihospitalis et membrorum huiusmodi, eorumdem archihospitalis et membrorum bona mobilia et immobilia, etiam loca Comperarum Sancti Georgii Ianuen. nuncupata, praesentia et futura, pro quibuscumque aliis, mobilibus

et immobilibus, quorumcumque valorum existant, cum quibuscumque personis, tam ecclesiasticis quam saecularibus, cuiuscumque qualitatis vel praeminentiae existentibus, ac ecclesiis, etiam cathedralibus, metropolitanis, parochialibus, hospitalibus vel aliis quibusvis piis locis permutare; seu bona archihospitalis et membrorum huiusmodi, cum praedictis et quibusvis aliis personis, etiam ecclesiasticis vel saecularibus, ac ecclesiis et locis praedictis, cum quibus archihospitalis et membrorum huiusmodi conditionem efficere potuerint meliorem, in emphyteusim perpetuam, et sub annuo canone sive censu, seu ad tempus vel alias, totiens quotiens opus fuerit, concedendi, et eorum pretia in fabricas et sustentationem pauperum achihospitalis et membrorum huiusmodi convertendi, liberam licentiam et facultatem concedimus.

§ 6. Quocirca, venerabilibus fratribus nostris, universis et singulis archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis abbatibus, prioribus et aliis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, ac cathedralium et metropolitan. ecclesiarum canonicis, necnon eorumdem archipresbyterorum, episcoporum officialibus seu vicariis in spiritualibus generalibus, ubilibet constitutis, per apostolica scripta mandamus quatenus ipsi vel duo aut unus eorum, per se vel alium seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati fuerint conservatores et iudices, archihospitali, membris ac in illis degentibus personis et, huiusmodi durante servitio, servitoribus et eorum cuilibet, ac confratribus, syndicis et custodibus praefatis in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes; ipsosque et eorum singulos, etiam contra quoscumque bonorum suorum, spiritualium et temporalium, ac archihospitalis et membra, ac in illis degentes et servitores huiusmodi, illorumque beneficia praedicta, per eos nunc et pro tempore obtenta, tam ratione personarum suarum, quam alias legitime spectantium et pertinentiam occupatores et

Executores huius bullae et defensores eorum privilegior. deputati;

detentores, ac super eis iniurias inferentes et iacturas, perpetuo defendentes, faciant, auctoritate nostra, archihospitalis, membra et personas ac, huiusmodi durante servitio, servitores exemptione et liberatione, et confratres, syndicos et custodes licentia et facultate huiusmodi ac aliis praemissis, pacifice frui et gaudere. Non permittentes, eos vel eorum aliquem, per patriarchas, archiepiscopos, episcopos, ordinariorum, illorumque officiales, vicarios, rectores, commissarios, ac etiam iudices ecclesiasticos et saeculares ac alios supradictos, etiam, ut praefertur, qualificados, per communia civitatum, universitatum, oppidorum et aliorum locorum et quascumque alias personas huiusmodi, indebite molestari; vel eis super eisdem bonis gravamina seu damna aut iniurias irrogari, facturi ipsi archihospitali, membris ac personis et servitoribus, cum ab eis vel procuratoribus suis aut eorum altero fuerint requisiti, de praedictis et aliis personis quibuslibet super restitutione huiusmodi castrorum, villarum, terrarum et aliorum locorum, iurisdictionum, iurium et bonorum, mobilium et immobilium, reddituum et proventuum et aliorum quorumcumque bonorum, necnon de quibusvis molestiis, iniuriis et damnis, praesentibus et futuris, in illis videlicet, qui iudicalem requirunt indaginem, summarie, simpliciter et de plano, sine strepitu et figura iudicii, in aliis vero, prout qualitas negotiorum exegerit, iustitiae complementum; occupatores seu detentores, praesumptores, molestatores et iniuriatores huiusmodi, necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis extiterint, quandocumque et quotiescumque expediet, auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis; et nihilominus, legitimis super his habendis servatis processibus, contra illos, quos censuras et poenas huiusmodi per eos pro tempore

latas incurrisse constiterit, illas, totiens quotiens opus fuerit, iteratis vicibus aggravare procurent.

§ 7. Non obstantibus fel. rec. Bonifacii Papae VIII, qua cavetur ne quis extra suam civitatem et dioecesim ad iudicium evocetur, nisi in certis exceptis casibus, et in illis non ultra unam diaetam a fine suae dioecesis; seu ne iudices et conservatores a Sede deputati praedicta, extra civitatem et dioecesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam diaetam a fine dioecesis eorumdem trahere praesumant; et de duabus diaetis in concilio generali edita, dummodo non ultra quatuor diaetas aliquis a fine suae dioecesis, vigore praesentium, non trahatur; seu quod de aliis quam de manifestis iniuriis et violentiis et aliis, quae iudicalem requirunt indaginem, poenis in eos, si quas egerint, et in id procurantes adiectis, conservatores se nullatenus intromittant; et Innocentii quarti contra exemptos, *Volentes*, ac Pauli secundi, Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, *Ambitiosae cupiditatis* incipientibus, quam aliis quibuscumque, a praedictis et quibusvis aliis Romanis Pontificibus, praedecessoribus nostris, quam, a iudicibus delegatis et conservatoribus, de personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, et aliis editis constitutionibus et ordinationibus, quae eorumdem conservatorum per praesentes deputatorum possent, in hac parte, iurisdictioni aut potestati eiusque libero exercitio quomodolibet obviare; quodque dicti vicarii seu officiales ac canonici praedicti, per praesentes deputati, non sint de personis, quae in conservatores deputari non possint; privilegiis quoque, indultis et literis apostolicis, etiam cum similibus conservatorum deputationibus, ac aliis conservatoriis, quibusvis personis ecclesiasticis, membris, hospitalibus seu aliis piis locis, sub qui-

Confratris omnibus derogat;

Confratrib. bona hospitalis et membrorum, in evidentem utilitatem, permittendi etc. facultatem concedit;

busvis verborum formis et clausulis, etiam derogatarum derogatoriis, et aliis quantumcumque fortissimis et insolitis clausulis per nos et praedecessores ac successores nostros Romanos Pontifices et Sedem eandem hactenus concessis et in posterum concedendis; quibus omnibus, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda aut aliqua exquisita forma ad haec servanda foret; et illis nullatenus, aut nonnisi de apostolicae potestatis plenitudine derogari possit; illorum omnium tenores, ac si de verbo ad verbum praesentibus insererentur, praesentibus pro sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter et expresse derogamus contrariis quibuscumque. Aut si patriarchis, archiepiscopis et aliis ordinariis, eorumque officialibus et vicariis, canonicis, et occupatoribus, detentoribus et iniuriatoribus praefatis vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, ab eadem sit Sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi et eorum personis, locis et Ordinibus, militis et nominibus propriis mentionem, et qualibet alia dictae Sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscumque tenoris existat, per quam praesentibus non expressam vel totaliter non insertam, dictorum archiepiscoporum et aliorum conservatorum per praesentes deputatorum iurisdictionis expeditio in hac parte valeat quomodolibet impediri, et de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis.

§ 8. Caeterum volumus, ac auctoritate et tenore praedictis decernimus quod quilibet conservatorum per praesentes deputatorum prosequi valeat articulum, etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico praepeditus; quodque a data praesentium sit eisdem conservatoribus, per praesentes deputatis, et eorum cuilibet, in praemissis omnibus et eorum singulis, coeptis et non coeptis, praesentibus et futuris, et pro praedictis procedere, ac si praedicta omnia et singula coram eis coepta fuissent, et iurisdicatio eorum et cuiuslibet eorum in praedictis omnibus et eorum singulis per praeventionem vel modum alium perpetuata legitime existisset, constitutione praedicta super conservatoribus et alia quomodolibet in genere edita non obstante.

§ 9. Et quia difficile foret etc.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo sextodecimo, 14 kalendas iulii, pontificatus nostri anno IV.

Dat. die 18 iunii 1516, pontif. anno IV.

XVII.

Contra offendentes aliquem ex S. R. E. cardinalibus vel eius domum invadentes, etiam tempore conclavis, aut bona eiusdem diripientes, eorumque complices et fautores.

SUMMARIUM

Exordium. — Causa constitutionis. — 2. Innovatio constitutionis Honorii III et Bonifacii VIII. — 3. Extensio ad invadentes domos cardinalium. — 4. Derogatio contrariorum. — Sanctio poenalis.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Temerariorum quorundam, qui S. R. E. praecipuas catholicae Ecclesiae co-

Facilitates conservatorum ampliat;

Transumptis credi iubet.

Exordium.

lumnas ea, qua convenit, reverentia observare contemnunt, et in eorum res et bona manus violentas, ausu sacrilego, iniicere non verentur, effraenata libido nos admonet et inducit ut, ad eorum audaciam, antequam longius prorepat, comprimendam, ea, quae a praedecessoribus nostris in dictorum cardinalium dignitatis conservationem provida sunt consideratione statuta, pro illorum observantia firmiori, nostrae innovationis munimine robaremus, extendamus et ampliemus, prout temporum qualitas exigit, et tam eminenti in Ecclesia Dei dignitati conspiciamus in Domino salubriter expedire.

Causa constitutionis.

§ 1. Sane, ab aliquibus citra temporibus, damnabilis quidam in Urbe inolevit abusus et licentia delinquendi; quo, dum, Apostolica Sede vacante, per card. in conclavi existentes de futuri Romani Pontificis electione tractatur, si qua de uno ex eisdem cardinalibus, quod in Pontificem sit electus, vox prodeat, etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, et super ea diripienda, cum ipsius card. conclave nondum egressi familiaribus eam custodientibus, vi contendit; et si, etiam effractis foribus aut pariete effosso, aditus pateat, in praedam omnium honorum, quae ibi extant, hostiliter corrumpit, nisi armorum praesidio defendatur; nonnullique quandoque reperiuntur ita temerarii et audaces, ut, aliis etiam temporibus, praetextu rixarum, domos cardinalium hostiliter et cum armis aggredi non verentur, in eis morantes offendere, vulnerare, ex quibus cardinalatus honori, quibus sacrosancta militans Ecclesia tamquam purpureo tota decoratur amictu, non parum detrahitur, et eorum generatur contemptus, et homicidiorum et aliorum scandalorum occasio exhibetur.

§ 2. Nos igitur, huiusmodi temerarios conatus debita volentes animadversione

reprimere, sacro approbante concilio, felic. Honorii III et Bonifacii VIII, Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, contra aliquem dictae Ecclesiae card. hostiliter insequentes, et illis praesentia, consilio aut favore assistentes, eosve scienter receptantes aut defendentes, et eorum domos et aedes, ut supra, invadentes et eorum posteros et bona, editas constitutiones, auctoritate apostolica, tenore praesentium, innovamus. Decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari.

§ 3. Et nihilominus constitutiones eadem, cum omnibus et singulis in eis contentis censuris et poenis, ad omnes et singulas personas, cuiuscumque status, conditionis et excellentiae existentes, quae alicuius dictorum card. domum, tam tempore dicti conclavis, etiam si in Romanum tunc Pontificem sit electus, quam alias quandocumque et ex quacumque causa, armata manu invadentes, et in ea violenter, hostiliter aliquid diripientes, aut quempiam ex inibi existentibus vulnerantes, et eorum socios et qui id fieri mandaverint vel factum eorum nomine ratum habuerint, ac ipsis in vasoribus consilium, in praemissis, vel favorem praestiterint, et defenderint, extendimus et ampliamus.

§ 4. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis caeterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo etc.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo sextodecimo, XVII kalendas aprilis, pontificatus nostri anno IV (1).

Dat. die 16 martii 1516, pont. anno IV.

(1) A die electionis computando (n. r.).

Innovatio constit. Honor. III et Bonif. VIII,

Extensio ad invadentes domos cardinalium.

Derogatio contrariorum.

Sanctio poenalis.

XVIII.

Confirmatio sacri et Oecumenici Concilii Lateranensis quinti, et indictio expeditionis contra infideles (1).

SUMMARIUM

Vigilantia huius Popt. ad multa egregia et salubria. — 1. Iulius II convocavit concilium Lateranense, quo durante, decessit. — 2. Pont. iste tunc creatus fuit, et concilium prosequi mandavit; — 3. Et venientibus ad concilium saluum conductum dedit. — 4. Concilium fuit principaliter congregatum ex tribus causis, videlicet: pro concordia princip. christianorum; pro reformatione Curiae; pro abrogatione Pragmaticae sanctionis. — 5. Imperator et reges concilio consenserunt. — 6. Conciliabulumque Pisanum damnatum fuit. — 7. Concilium Lateranense absolutum fuit. — 8. Pax et concordia inter principes christianos conclusa fuit. — 9. Hic Pontifex dictum concilium Lateranen. confirmat; — 10. Executores illius deputat; — 11. Expeditionem contra Turcas indicit; — 12. Hortatur principes ad observantiam pacis et defensionem fidei; — 13. Praelatos, qui concilio interfuerunt, dimittit. — Sanctio poenalis.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Constituti, iuxta verbum prophetae, meritis licet imparibus, super gentes et regna, officii nostri debitum decenter exequimur, cum universi Status ecclesiastici ac universalis Ecclesiae, eorumque negotiorum reformationem per nos utiliter factam innovamus, et pro illius inviolabili observatione opportuna remedia adhibere, ecclesiis et cathedralibus ac etiam metropolitanis, ne diutius suis pastoribus careant, providere cogitamus; ac ad illa curis assiduis vigilamus et operibus intendimus indefessis, per quae dominicum gregem, curae nostrae commissum, in conspectu

(1) Concilium istud ex urgentissimis causis indicit Iulius II, ut sup. in eius Const. xxxiii, *Sacrosanctae*, pag. 800.

divinae Maiestatis acceptum et obsequentem reddere valeamus: Turcas vero et infideles alios, tam in orientalibus quam in meridionalibus partibus consistentes, qui, veri luminis veraeque salutis iter pertinacissima mentium caligine contemnent, vivificae cruci, in qua Salvator noster mortem ultro suscipere voluit, ut mortem nostram moriendo destrueret, ac vitam sacratissimae vitae suae ineffabili mysterio repararet, insidiantes, et hostes Deo odibiles ac christianae religionis persecutores acerrimos sese reddunt, reprimere; ac infestissimis crebrisque eorum insultibus, quibus in christianum sanguinem crudeliter debacchantur, non solum spiritualibus verum etiam temporalibus muniti praesidiis, possimus, auctore et fauctore Domino, contraire.

§ 1. Sane, cum fel. rec. Iulius Papa II, praedecessor noster, sacrum generale Lateranense concilium, de venerabilium fratrum suorum S. R. E. cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio et assensu, laudabiliter, legitime et ex rationabilibus causis, Spiritu Sancto cooperante, convocasset, et in eo quinque sessiones tenuisset, ac sextam sessionem indixerit:

§ 2. Nos, quibus, etiam in minoribus constitutis, insitum cordi desiderium semper fuerat generale concilium, utpote agridominici culturam praecipuam, celebrari videndi, dicto Iulio praedecessore humanis rebus exempto, divina favente clementia, ad summi Apostolatus apicem assumpti, honesto utilique desiderio nostro debitum, ex iniuncto nobis curae pastoralis officio, accessisse conspicientes, rem hanc ardentiori voto et tota animi alacritate suscepimus; ac in dicta sessione illius prorogationem, ex tunc expressis et aliis causis nostrum et dictorum fratrum animum moventibus, de eorundem fratrum consilio et assensu, ad certum tunc expressum tempus per nos factam, approbante eodem sacro Lateranensi concilio, appro-

Iulius II convocavit concilium Lateranense, quo durante, decessit.

Pontifex iste tunc creat. fuit, et concil. prosequi mandavit;

bavimus; et concilium ipsum, usque ad perfectionem causarum, propter quas indictum extiterat, et praesertim ut inter principes et potentatus christianos, bellis atrocibus pacatis, hostilibusque armis depositis, universalis et firma pax componi valeret, pro qua, tamquam pro saluberrimo bono, intactum nihil relinquendo, conatus omnes nostros adhibere intendebamus, prosequi et fine debito terminare velle, nostrique incommutabilis animi et intentionis fore et esse declaravimus, ut his, quae ad Dei laudem Ecclesiaeque praefatae exaltationem et christifidelium concordiam pertinent, absolutis, sancta et pernecessaria expeditio contra catholicae fidei hostes fieri, feliciterque de illis, Altissimo favente, triumphari posset.

§ 3. Et ut ad tam perutile concilium accedere debentes ab accessu huiusmodi nullatenus retraherentur, nullamque omnino causam praetendere possent, omnibus et singulis, ad celebrationem concilii per Iulium praedecessorem convocatis, et ad dictum concilium Lateranense venientibus, ipsorumque venientium servitoribus, ad concilium Lateran. ac Urbem huiusmodi veniendi et in ea libere commorandi saluum conductum, dicto sacro Lateranense approbante concilio, dedimus et concessimus; ac reges et principes hortati fuimus ut, pro Sedis Apostolicae reverentia, venientes huiusmodi non molestarent, sed eos libere venire permetterent.

§ 4. Ac septimam sessionem indiximus, in qua, cum nihil magis affectaremus quam ut causae utiles et necessariae, propter quas dictum concilium Lateran. indictum fuerat, ut desiderii nostri erat, ad finem debitum perducerentur, trium cardinalium aliorumque praelatorum, qui causas huiusmodi et alias conciliares materias audirent et discuterent, auditaque et discussa in eodem concilio referrent, particulares deputationes fecimus atque mandavimus, quarum quidem deputationum, una pacis universalis componendae inter reges ac

principes christianos, quae una ex principioribus congreg. concilii praefati causa, fuerat, et schismatis extirpationis; altera generalis reformationis etiam Curiae; reliqua vero discussionis et abrogationis Pragmaticae sanctionis et rerum orthodoxam fidem concernentium, peculiarem curam haberent. Et cum unaquaeque deputatio quamplura utilia et necessaria diligenter examinaverint et accurate nobis retulerint, ac per eos discussa et examinata in aliis quinque sessionibus successive per nos tentis, sacro approbante concilio, per nos favente Domino, absoluta et terminata fuerint, procul dubio cognoscimus, Deum ipsum, bonorum datorem, piis nostris et non nisi ad commune bonum tendentibus desiderii, pro sua immensa pietate et misericordia, plurimum fuisse; ac nobis, ut quae mente nostra gessimus et circa quae plurimum laboravimus, videlicet ut concilium ipsum, causis, propter quas indictum fuerat, iuxta votum terminatis, feliciter claudi et absolvi posset, concessisse.

§ 5. Carissimus namque in Christo filius noster Maximilianus, in imperatorem electus Iulii praedecessoris praefati, nostro vero tempore clarae mem. Ludovicus Francorum et ceteri reges et principes christiani, summo cum omnium gaudio, Lateranensi concilio, in Spiritu Sancto legitime congregato, adhaeserunt.

§ 6. Ac Pisanum conciliabulum, per quosdam nullam potestatem habentes indictum, et per eundem Iulium praedecessorem damnatum, iuxta ipsius Iulii praedecessoris sententiam, pro damnato habuerunt, et schisma ex eis pullulare coeptum (quod semper, dum viguit, quam plurimas calamitates praelatis et aliis christifidelibus, ex diversis schismatum temporibus et aliis generalibus conciliis haecenus celebratis, attulisse constat) extinctum, ac universalis Ecclesiae pax et unio secula extitit.

§ 7. Necnon tam ecclesiasticarum quam saecularium et aliarum personarum mores,

Et venientibus ad concil. saluum conductum dedit.

Imperat. et reges concil. consenserunt.

Conciliabulumque Pisan. damnatum fuit.

Concilium Lateranense absolutum fuit.

Vigilantia huius Pontificis ad multa egregia et salubria.

Concilium fuit principal. congregatum ex tribus causis, videlicet: pro concordia princip. christian.; pro reform. Curiae; pro abrogatione Pragmaticae sanctionis.

quantum expedire visum fuit, reformati; et nonnullae causae orthodoxam fidem concernentes terminatae, ac nonnullae aliae materiae a dictis tribus deputationibus cardinalium et praelatorum diligenter examinatae et discussae, in dicto concilio solerti cura expeditae et terminatae fuerunt; nobisque per cardinales et praelatos deputationum huiusmodi pluries relatum fuit nulla negotia eis discutienda examinandaque remansisse, et, a pluribus mensibus citra, nulla prorsus de novo a quoquam ad eos prolata fuisse; episcoposque in partem sollicitudinis ad curam gregis dominici nobiscum perferendam vocatos, ac alios praelatos in dicta Urbe, praeter sacrorum conciliorum consuetudinem, cum eorum et ecclesiarum suarum incommodo ac damno diutius permansisse.

Pax et concordia inter principes christianos conclusa fuit.

§ 8. Itaque ex praemissis omnibus, quae per nos et dictas deputationes in ipso concilio expediri desiderabantur, sola regum et principum pax et animarum concordia restare videbatur, pro qua qualis mens nostra semper fuerit, quantumque omni studio nostro circa illam componendam laboraverimus, cunctis literas a nobis emanatas legentibus apertissime constare potest; novitque Deus ipse, qui summa est omnium rerum lux et veritas, quot precibus, quamve assiduis orationibus ab eo petere et implorare numquam destiterimus, ut christianum gregem, cuius custodiam nobis, licet immeritis, commisit, mutuo caritatis fervore accensum, ad firmam ac perpetuam pacem ineundam, pro sua clementia inducere dignaretur; et nihilominus tam nunciis nostris, quos apud Maximilianum imperatorem electum ac eosdem reges et principes habemus, quam literis eos multis et efficacissimis rationibus, praesertim si religioni christianae et catholicae fidei, in grave periculum ac discrimen, propter tyranni Turcarum potentiam nuper dilatata et auctam, deductae, ut par est, consulere et providere vellent, in Domino, cuius causa praecipue agitur, hortati fui-

mus; ac ex eorumdem nunciorum regumque et principum ipsorum literis percipimus exhortationes nostras tantae apud eosdem reges et principes auctoritatis et efficaciae fuisse, illorumque corda et animos adeo flexisse et commovisse, ut fere inter omnes pax, tamdiu a nobis pro republicae christianae universali bono desiderata, omnino conclusa fuerit, et si quid superest, propediem componendum (ipso Deo favente) speretur; quod mente animoque nostro subinde nobis revolventibus, exultat cor nostrum in Domino nostro Iesu Christo, ipsique super hoc gratias agimus omnium gratiarum largitori, quod ipsos ad optatam nobis concordiam induxerit; ac per omnes christifideles ea signa laetitiae, quae in similibus fieri consueverunt, et gratias Deo agendas, ipsumque Deum, ut pax conclusa perduret, rogandum esse censemus.

§ 9. Solum itaque superest ut sancta ac pernecessaria contra infidelium rabiem christianum sanguinem sitientium expeditio capiatur; necnon omnia et singula, quae in XI sessionibus, partim per nos, partim per Iulium praedecessorem huiusmodi hactenus tentis, gesta et facta, potiori pro cautela, approbentur et innoventur ac inviolabiliter observari mandentur. Habita igitur super his cum fratribus nostris et aliis praelatis matura deliberatione, sacro approbante concilio, omnia et singula in dictis XI sessionibus gesta et facta, ac literas desuper editas, cum omnibus in eis contentis clausulis (exceptis quibusdam, quae certis personis, pro universalis Ecclesiae pace et unione, duximus concedenda, necnon executorum in illis deputatione), apostolica auctoritate approbamus, illaque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus.

§ 10. Et illorum executores, ad illa et in eis contenta observari faciendum, in Romana Curia gubernatorem almae Urbis nostrae et vicarium nostrum pro tempore

Hic Pontif. dictum concil. Lateranen. confirmat;

Executores illius deputat;

existentes, ac Camerae Apostolicae generalem auditorem, qui personas sibi respective subiectas ad id cogere et compellere valeant; extra vero eam, omnes et singulos locorum ordinarios deputamus. Inhibemus, sub excommunicationis latae sententiae poena, omnibus et singulis christifidelibus, ne in praesenti concilio gesta et facta, sine nostra et dictae Sedis licentia speciali, glossare aut interpretari praesument.

Expeditionem contra Turcas indicit;

§ 11. Ac, fidei urgente nos zelo, dictam contra infideles expeditionem, per nos et dictum Iulium praedecessorem, dictis causis conciliaribus expeditis, totiens in dictis sessionibus propositam et promissam, et cum oratoribus regum et principum apud nos existen. pluries communicatam et discussam, piaem mem. Nicolaum Papam V, etiam praedecessorem nostrum, qui, post Constantinopolitan. urbis calamitosum exidum, ad vindicandas Christi iniurias et infidelium furorem reprimendum, generalem contra eos expeditionem indixit, et quem solerti studio rec. me. Callistus, III ac Pius II, Rom. Pont. etiam praedecessores nostri, imitati fuerunt, imitantes, ad triennium proxime futurum, cum facultate per nos, una cum eisdem fratribus nostris, decimas fructuum ex ecclesiis et monasteriis ac aliis beneficiis in universo orbe consistentibus imponen. et exigen., ac omnia et singula alia, quae ad huiusmodi expeditionem necessaria sunt, et quae in similibus expeditionibus fieri consueverunt faciendi, sacro approbante concilio, sumendam, faciendam et prosequendam decernimus; et ut felicem sortiatur effectum, pias, humiles ac devotas ad omnipotentem Deum preces iugiter fundimus, idemque omnibus utriusque sexus christifidelibus faciendum mandamus.

Hortatur principes ad observantiam pacis et defensionem fidei;

§ 12. Eisdem Maximilianum imperatorem electum ac reges, principes et potentatus christianos, quorum virtutem Deus excitare nos iubet, hortantes, ac per viscera misericordiae Dei nostri Iesu Chri-

sti obsecrantes, perque tremendum eius iudicium obtestantes, ut ipsi memores se de ipsa Ecclesia Christi sanguine redempta, et per eos, etiam propriae vitae non parcendo, tuenda et conservanda, rationem reddituros esse, omnibus invicem posthabitis odiis, mutisque dissentionibus ac similitatibus oblivioni perpetuae demandatis, ad defensionem christianae fidei, sicut proprio et necessario eorum incumbit officio, fortiter et potenter exurgant; et in tantae necessitatis articulo, prout eorum fuerint facultates, prompta auxilia praebere studeant; eosdem nihilominus paterno affectu monentes ac requirentes, ut, pro summi Dei et Apostolicae Sedis reverentia, pacem per eos initam, saltem dicta expeditione durante, inviolabiliter observare procurent, ne tantum bonum, quod, dextera Domini assistente, securum speramus et optamus, aliqua interveniente discordia et dissensione, valeat impediri.

§ 13. Et ne praelati ac alii ad praesens concilium, quod fere quinquennium duravit, laboribus et expensis ulterius fatigentur, et ut eorum ecclesias visitare et consolari possint, ac aliis certis rationabilibus et iustis causis, praesens concilium absolvimus, et benedictione Domini dimittimus, omnibusque et singulis in eo existen. ad propria remeandi, sacro eodem approbante concilio, licentiam concedimus; et ut ad propria, aliquibus spiritualibus muneribus refecti, cumulati gaudia remeare possint, illis eorumque familiaribus plenariam omnium peccatorum suorum remissionem et indulgentiam semel in vita et in mortis articulo elargimur.

Nulli ergo etc.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae MDXVI, XVII kal. aprilis, pontificatus nostri anno IV (1).

Dat. die 16 martii 1516, pont. anno IV.

(1) Vide notulam in praecedenti (n. T.).

Praelatos, qui concilio interfuerunt, dimittit.

Sanctio poenalis.

XIX.

Facultas visitorum congregationis monachorum Beatae Mariae Montis Oliveti, Ordinis S. Benedicti, circa locationes et alienationes bonorum immobilium dictae congregationis in evidentem eius utilitatem (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Iulii II constitutio. — 2. Petitiio congreg. — 3. Facultas unius visitoris circa alienationem bonorum congregationis. — 4. Validatio alienationum ab eo fiendarum. — 5. Derogatio contrariorum.

Leo Papa X, dilectis filiis abbati generali et visitoribus congregationis monachorum Beatae Mariae de Monte Oliveto, Ordinis Sancti Benedicti, salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium. Ex debito pastoralis officii ad ea providere nos convenit, ut monasteriorum et aliorum regularium locorum utilitati et commoditati valeat provideri.

§ 1. Dudum siquidem felicitis recordationis Iulio Papae II, praedecessori nostro etc. (2).

§ 2. Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte vestra petitiio continebat, dictae congregationis visitores, a multo tempore citra, esse consueverint sex praelati, quorum consilio et consensu generalis eiusdem dictae congregationis abbas pro tempore existens congregationem ipsam gubernat, et qui bini, saltem bis in anno, ad visitandum omnia et singula monasteria dictae congregationis mitti solent; et saepe contingat, sive propter multitudinem monasteriorum visitandorum, sive propter aliquorum ex eisdem visitoribus adversam valetudinem aut alios sinistros eventus, quod duo simul dicto-

(1) Haec facultas hactenus erat duorum praelatorum congregationis, ut sup. in Iulii II Const. XIV, *Ex intincto*, pag. 442. Institutionem vero, et statum ipsius congregationis indicavi tom. IV, in Constit. III Clem. VI, *Sollicitudinis*, pag. 471. (2) Omittitur insertio huius Bullae, quae est superius, pag. 442.

rum visitorum omnia monasteria huiusmodi incedendo visitare non possunt, sed multoties singuli ad visitandum mittantur; ordinaverintque praeterea quod, quando unus solus visitor mittitur, ipse, sic pro tempore missus, unum sacerdotem de gremio vestro sibi in socium assumere possit, qui, dicta visitatione durante, omni visitoris auctoritate fungatur; et cum grave admodum et dispendiosum monasteriis, prioratibus et locis visitandis foret, si, ob unius visitoris defectum, abbates seu priores aut alii, obtinendi licentiam vendendi seu alias alienandi, iuxta formam singularum literarum praedictarum, commoditate carerent, pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum ut monasteriorum, prioratum et aliorum congregationis huiusmodi locorum utilitati consulere, aliasque in praemissis opportune providere, de benignitate apostolica dignaremur.

§ 3. Nos igitur vos et singulares personas ex vobis a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existitis, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutos fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, vobis, ut etiam unus ex dictis visitoribus, qui solus fuerit ad visitandum pro tempore missus, una cum socio sacerdote, qui tamen praelatus ex dicta congregatione existat, per eum in convisitorem pro tempore electo, in omnibus et singulis venditionibus et aliis alienationibus, per abbates, praelatos, priores et conventus huiusmodi, iuxta dictarum literarum continentiam, faciendis, consensum praestare, et licentiam vendendi et alias alienandi, ut praefertur, dictis abbatibus, praelatis, prioribus et conventibus respective, servata alias singularum literarum earumdem forma, concedere libere et licite valeant,

Facultas unius visitoris circa alienationem bonorum congregationis.

auctoritate apostolica, tenore praesentium, de specialis dono gratiae indulgemus.

Validatio alienationum ab eo fiendarum.

§ 4. Decernentes et declarantes totum id quod per visitorem cum socio, sic per eum pro tempore electo, circa venditiones et alias alienationes huiusmodi actum et gestum fuerit, valere, plenamque roboris firmitatem obtinere, ac abbatibus, praelatis, prioribus et conventibus praefatis et cum eis contrahentibus suffragari debere in omnibus et per omnia, perinde ac si electus per nos et generale capitulum ipsius congregationis deputatus et missus visitor foret.

Derogatio contrariorum.

§ Non obstantibus praemissis etc. Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimosexto, IV kalendas septembris, pontificatus nostri anno IV.

Dat. die 29 augusti 1516, pont. anno IV.

XX.

Confirmatio et extensio iurisdictionis S. R. E. camerarii et magistrorum viarum almae Urbis, et declaratio circa appellationes ab eorum sententiis interponendas.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Sixtus IV edidit constit. hic indicatam. — 2. Iulius II dictam constitutionem approbavit. — 3. Hic modo Pontifex innovat et confirmat constitutionem Sixti et Iulii; — 4. Confirmat constitutionem Alexandri VI, necnon iurisdictionem magistrorum extendit etiam ad bona locorum piorum; — 5. Praeventionem permittit inter aedificare volentes. — 6. Habitare non relevat, post requisitionem volentium aedificare. — 7. Extendit bullam Sixti IV etiam extra Urbem. — 8. Clausulae derogatoriae.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium. Inter curas multiplices, quae, pro pastoralis officio laudabiliter exequendo, no-

bis incumbunt, illam libenter amplectimur, per quam Romanae urbis, in qua apostolorum Princeps sibi et suis in Christi vicariatu successoribus sedem statuit, et ad quam de universis orbis provinciis frequens assiduusque hominum est accessus, conditio, non minus in urbanorum rusticorumque praediorum amplitudine et excellentia, quam virorum insignium numero et ornatu, nostrae provisionis opere, praeclarior in dies atque illustrior fiat, et qui in ea pro tempore degerint aut Romani Pontificis Curiam sequentur, certiore in suorum dispositione bonorum libertate fruuntur; et quae propterea a nonnullis ex praedecessoribus nostris provida consideratione emanarunt, ut eo firmitus illibata permaneant, quo fuerint crebrius apostolico circumfulta praesidio, nostrae approbationis munimine roboramus extendimusque et ampliamus, prout, temporum ratione habita, nostro et eiusdem urbis ac Curiae decori cognoscimus expedire.

§ 1. Dudum, siquidem fel. rec. Sixtus Papa IV, praedecessor noster, cupiens dictae urbis decori et venustati in structuris et aedificiis, etc. (1).

Sixt. IV edidit constit. hic indicatam.

§ 2. Et successive piae mem. Iulius Papa II, etiam praedecessor noster, motu et scientia similibus, dictas priores literas cum inhibitionis ac singulis aliis in eis contentis clausulis approbavit et confirmavit, ac perpetuum firmitatis robor obtinere, et observari debere decrevit, voluit et mandavit.

Iulius II dictam constit. approbavit.

§ 3. Nos igitur, considerantes quantum decoris et dignitatis urbi et Curiae supradictis, et in aedificiorum et praediorum ampliacione, et salubrioris aeris amoenitate et hominum in omni virtutum et dignitatum genere illustrium copia et cultu, a tempore quo dictae literae emanarunt, accessit; et quod, pro conservatione et in melius progressu Curiae et urbis prae-

Hic modo Pontifex innovat et confirmat constitutionem Sixti et Iulii;

(1) Omittitur insertio huius Bullae, quia totam habes sup., pag. 273.

dictarum status, necessaria est perpetua et inviolabilis dictarum usus et observantia literarum, earumque in aliquibus, quae ipsarum, etiam in suburbiis et aliis locis dictae urbis, ut praemittitur, circumvicinis effectum passim impedire noscuntur, extensio et ampliatio; cupientesque in praemissis, pro virili nostra, opportunum adhibere remedium, motu simili, non ad alicuius nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera et matura deliberatione ac certa scientia, auctoritate apostolica, tenore praesentium, omnes et singulas literas praedictas, cum omnibus in eis contentis clausulis, approbamus et innovamus, et praesentis scripti patrocinio communitimus. Decernentes eas in singulis ipsarum partibus, etiam in quibus forte hactenus in usum receptae non sint, debere ab omnibus, perpetuis futuris temporibus, inviolabiliter observari.

§ 4. Et nihilominus dictorum praedecessorum inhaerendo vestigiis, cupientes ipsorum civium et curialium et aliorum aedificare volentium commoditatibus providere, ut quanto citius urbs ipsa ac praedia, nostris praesertim temporibus, aedificiis ac praediis instauretur; considerantes quod in eadem urbe et eius districtu sunt multae domus et loca, sub proprietate tam diversarum basilicarum et ecclesiarum quam hospitalium et aliorum quorumcumque piorum locorum, in casum in quem domini, quibus in censum aut emphyteusim seu alias quomodolibet locata aut domus concessae sunt, in illis aedificare vellent; vel cum aliis ad hunc effectum tantum, prout melius potuerint, concordare, iuxta seriem et tenorem literarum fel. record. Alexandri Papae VI, etiam praedecessoris nostri, super via Alexandrina emanatarum, quas cum omnibus illarum inhibitionibus, decretis, clausulis et mandatis approbamus et innovamus, ac ad quaecumque Urbis et praediorum loca, ad hunc effectum, extendimus et amplia-

(1) V. pag. 377 huius tomi.

mus. Earumdem tamen basilicarum, ecclesiarum et aliorum quorumcumque etiam piorum locorum non solum indemnitati, sed utilitati providere volentes, prout per praesentes providemus; et ut dicti domini vel alii ad aedificandum facilius et libentius inducantur, volumus et decernimus quod, si census vel responsio et pensio annua erit in emphyteusim perpetuam alicuius familiae, quod tali casu liceat, illis de familia tantumdem, censum sive similem responsionem in aliam domum sive domos aut possessionem aut quaecumque alia bona stabilia, ad dictum censum vel responsionem convenientia, transferre, etiam permutare, aucta tamen decima parte. Quod etiam volumus et decernimus de domibus et locis, tam intra quam extra ipsam Urbem infra milliaria praedicta huiusmodi consistentibus, et caeteris bonis dictarum basilicarum, ecclesiarum et aliorum etiam piorum locorum, diversis inquilinis, pro annua responsione vel aliter, etiam ad plures annos, quibusvis locatariis locatis, seu ad plures vitas aut cum facultate denominandi unam vel plures personas concedere solitis seu concessis aut in futurum concedendis, quo possint in illis aedificare; seu illa quoquo modo ampliare volentes dare et consignare dictis dominis et proprietariis alias domos seu possessiones vel quaecumque alia bona, stabilia tantumdem, diversis inquilinis pro annua pensione, cum augmento tamen decimae seu maioris partis, arbitrio camerarii et magistrorum stratarum huiusmodi, quod honestum visum fuerit, ac alias; seu illarum et illorum pretia, cum dicto augmento, iuxta formam et tenorem dictarum literarum Alexandri, et pecunias inde provenientes in alias possessiones et bona vel necessitates ipsarum ecclesiarum, prout in dictis literis latius continetur, convertere. Quod si quis id efficere recusabit, possint camerarius et magistri praefati, iuxta facultates in dictis literis Sixti et Alexandri concessas, cogere quae-

cumque capitula, conventus, hospitalia et alia quaevis etiam pia loca ad faciendum dictam permutationem cum augmento dictae decimae partis.

Præventio nem
permittit inter
aedificare volen-
tes.

§ 5. Et, si inter duos aut plures aedificare volentes lis aut controversia oriri contingat, volumus et decernimus, quod praeventio habeat locum; quod qui primus negotium incoeperit et dictos dominos proprietarios primus interpellaverit, ille sit potior, nec ab aliquo postea molestari vel quoquo modo impediri possit et valeat, quinimo ex tunc sit illi ius quaesitum. Et tamen, ad tollendum scandala seu controversias, quae exinde oriri contingeret, ne quis postea dolose et fraudulenter (quod, ob proterviam aliquorum et invidiam, seu ipsorum commodum, plerumque fieri posset), etiam si plus offerret, et aliis, ut praemittitur, esset impedimentum, volumus et decernimus quod permutatio huiusmodi, cum augmento decimae partis et ultra, prout arbitratum fuerit, ut praefertur, censeatur et sit in evidentem utilitatem. Et ne, ob huiusmodi interpellationem, domini et proprietarii praedicti aliqua damna seu incommoda patiantur, quod liceat ipsis easdem suas domos, loca et bona retinere, donec sit illis cum effectu assignata dicta recompensa cum augmento huiusmodi.

Habitare non
releat, post re-
quisitionem vo-
lentium aedifi-
care.

§ 6. Et quoniam, sicut accepimus, nonnulli ad habitandum domos, quibus illarum vicinos, pro ornatu et ampliacione praedictis, indigere conspiciunt, de novo se conferunt, vel illas iustaurari aut refici faciunt, ut, quod eis directo non licet, hac saltem via obliqua dictae urbis decori et utilitati obviant, illas augere desiderantes, ad domos ipsas longe plus iusto pretio emendum necessitate compellant, auctoritate et tenore praemissis declaramus, omnes et singulos, qui, postquam pro parte dictorum magistrorum super domibus eorum per eos tunc non habitatis, pro commoditate in illis et apud illas aedificare volentium, ut praefertur, vendendis

requisiti fuerint, domos vendendas huiusmodi de novo habitare aut instaurari vel refici, non tamen a fundamentis facere incoeperint, ad illas vendendum, iuxta dictarum Sixti praedecessoris posteriorum literarum tenorem, perinde ac si ad eas de novo habitandum se non contulissent, illasve instaurari aut refici facere non incoepissent, per camerarium et magistris praefatos cogi et compelli posse atque debere, tam in praeteritis quam in futuris.

§ 7. Ac volumus ea omnia, quae per Sixtum praedecessorem praefatum, super venditionibus et divisionibus domorum, arearum sive platearum intra Urbem consistentium, in favorem personarum de novo aedificare aut constructa aedificia et praedia ampliare volentium, ab invitis dominis seu etiam eorum nomine faciendis, provide sunt disposita, etiam extra Urbem, in locis ultra praedicta milliaria non distantibus, in quibus, ab aliquot citra annis, multa et speciosa viridaria, vineae et alia non minus pulchra quam usui humano utilia et necessaria, secessus et aedificia surgere incoeperunt, vim sibi vindicare et effectum sortiri debere, ubi et quotiens eisdem camerario et magistris videbitur utilitati vel ornatui publico expedire.

§ 8. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac quibusvis facultatum et licentiarum testandi et alias disponendi inter vivos vel in ultima voluntate de bonis et rebus per ecclesias et alia ecclesiastica et pia loca, illorumve fructus, redditus et proventus pro tempore acquisitos, personis ecclesiasticis, saecularibus et regularibus per Sedem Apostolicam quomodolibet concessarum, revocationibus, reductionibus, modificationibus, suspensionibus et aliis contrariis constitutionibus, etiam per viam perpetuae constitutionis, ex quibusvis, etiam in fidei ac Terrae Sanctae contra infideles et fabricae dictae basilicae subsidium, aut aliis quantumlibet maximis et urgentis-

Extendit huius-
tam Sixti IV a-
liam extra Ur-
bem.

Clausulae de-
rogatoriae.

simis ac necessariis causis, etiam motu et scientia ac potestatis plenitudine similibus, et de dictorum cardinalium consilio, etiam concistorialiter habito, et cum aliis etc.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo sextodecimo, IV nonas novembris, pontificatus nostri anno IV.

Dat. die 2 novembris 1516, pont. anno IV.

Sequitur extensio dictae bullae.

SUMMARIUM

1. Hae literae sunt quae hic supra habentur.
- 2. Appellatio non datur a sententiis magist. viarum. Immo servatur dari appellationem ad clericum praesidentem Cam.
- 3. Extensio dictae bullae ad vineas et viridaria.
- 4. Executorum deputatio.
- 5. Clausulae derogatoriae.
- 6. Fides transumptorum.

Leo Papa X, motu proprio, etc.

§ 1. Cum, sicut accepimus, non obstante quod, iuxta formam literarum super liberatione domorum et aliorum quorumcumque locorum, rerum, bonorum, etiam sub proprietate alicuius ecclesiae aut piorum locorum existentium, soluta seu aucta decima parte, a nobis emanatarum; tam per camerarium nostrum et magistros stratarum quam etiam alios per nos deputatos, super liberatione censuum, canonum sive responsionum super eisdem domibus, locis et bonis consistentium, pronuntiari seu declarari contingat; tamen patroni domorum aut proprietarii dictarum ecclesiarum et piorum locorum a dictis pronuntiis et sententiis appellare, et appellationis huiusmodi causas in infinitum protrahere non verentur, contra mentem nostram.

§ 2. Nos igitur, attendentes quod, propter praemissa, cives et curiales et alii, constructionibus et ampliationibus aedificiorum, quae non solum ad commodum privatum sed etiam publicum et maximum

ornamentum almae Urbis nostrae cedunt, penitus retrahuntur; ac super his opportune providere volentes, motu simili et ex certa nostra scientia, auctoritate apostolica, tenore praesentium, perpetuo statuimus et ordinamus quod praetendentes se ex huiusmodi sententiis indebite gravari, non debeant, sub poena mille ducatorum auri Camerae nostrae Apostolicae, ipso facto, sine aliqua declaratione, applicandorum, et damnorum ac interesse, per partem, ob inobservantiam literarum praedictarum, quovis modo supportandorum, ab ipsis sententiis et ordinationibus appellare, querelare seu aliquo modo conquiri: sed possint ad Camerae Apostolicam habere recursum et querelam super praemisso augmento, et praesid. dictae Camerae de eo cognoscere; et partes fecisse debeant quod cognoscatur et terminetur infra quindecim dies a die latae sententiae huiusmodi, quae in ipsa Camera infra tres dies porrigi debeat, quibus elapsis, si non fuerit aliquid determinatum, sententiam, de qua porrecta fuerat querela, etiam pro dicto augmento decimae partis, prout declaratum fuerit, executioni debitae, omni exceptione remota, demandent. Si vero fuerit in aliquo reformata, reformationi huiusmodi, omni appellatione remota, stari; et exequi debeat, omni sublata appellatione vel exceptione.

§ 3. Et quia etiam intelleximus in dubium revocari an literae nostrae praedictae ad vineas et viridaria se extendant, ea propter, ad omne dubium tollendum, literas praedictas, etiam ad vineas, viridaria et alia praedicta, tam in urbe quam extra et in locis in dictis literis comprehensis existentia, extendi debere decernimus et declaramus. Decernentes irritum et inane quidquid contra praemissa, scienter vel ignoranter, attentatum fuerit aut in futurum attentari contigerit.

§ 4. Mandantes eidem camerario et Camerae Apostolicae ac legatis respective ut omnia in dictis literis ac praesentibus

Immo servatur dari appellationem ad clericum praesidentem Camerae Apostolicae.

Extensio dictae bullae ad vineas et viridaria.

Executorum deputatio.

contenta omnino et effectualiter observari faciant.

Clausulae derogatoriae.

§ 5. Constitutionibus et ordinationibus apostolicis, stylo Palatii, caeterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Fides transumptorum.

§ 6. Volumus autem quod literarum apostolicarum praedictarum ac praesentium transumptis manu unius clerici, et notarii Camerae subscriptis, quemadmodum praedictis, ubique fides adhibeatur.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, die decima ianuarii, millesimo quingentesimo decimonono, pontificatus nostri anno VI.

Dat. die 10 ianuarii 1519, pont. anno VI.

XXI.

Damnatio pragmaticae sanctionis in regno Franciae editae in detrimentum Sedis Apostolicae, et concordia cum Ludovico rege circa provisiones beneficiorum ecclesiasticorum.

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Iulius II indixit concilium Lateranense, ut sup.; — 2. Monuitque et citavit Gallos super revocatione pragmaticae. — 3. Hic Pontifex (Iulio interim defuncto) monitionis terminum prorogavit; — 4. Quo elapso, ad abrog. dic. pragmaticae devenire censuit. — 5. Leo I revocavit acta contra fidem in II ephesina synodo. — 6. Ideo hic Pontifex iure revocat d. pragmaticam, quamvis confirmatam in concilio Basileensi; — 7. Eamque nullam esse decernit et damnat; — 8. Bonifacii VIII extravag. I, *De maior. et obedien.*; ac Clementis V extravag. II, *De privilegiis*, confirmat et innovat; — 9. Usus d. pragmaticae hic idem Pontifex omnibus prohibet; — 10. Contrariis derogat.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Prooemium.

Pastor aeternus gregem suum, usque ad consummationem saeculi, numquam

deserturus, ita, Apostolo teste, obedientiam dilexit, ut, pro expiando primi parentis inobedientiae peccato, se ipsum humiliaverit, factus obediens usque ad mortem; migraturus vero ex mundo ad Patrem, in soliditate petrae, Petrum eiusque successores vicarios suos instituit, quibus, ex libri Regum testimonio, ita obedire necesse est ut, qui non obedierit, morte moriatur; et, ut alibi legitur, in Ecclesia esse non potest qui Romani Pontificis cathedram deserit: quoniam, Augustino Gregorioque auctoribus, sola obedientia est mater custosque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens, sine qua quisque infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, solliciti esse debemus ut quae a Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris, praesertim in sacris conciliis, pro obedientiae huiusmodi, auctoritatis libertatisque ecclesiasticae et Sedis Apostolicae defensione mature et ex legitimis causis inchoata sunt, nostris studio, cura et diligentia debite absolvantur, et ad optatum finem perducantur; simplicium quoque animae (quarum etiam rationem Deo reddituri sumus) a dolis et laqueis tenebrarum principis liberentur.

§ 1. Sane, fel. rec. Iulius Papa secundus, praedecessor noster, post indictum, ex legitimis tunc expressis causis, de venerabilium fratrum suorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio et assensu, sacrum Lateranense concilium, provide considerans, cum eodem sacro Lateranensi concilio, Bituricen. regni Franciae corruptelam, quam illi *Pragmaticam sanctionem* vocant, cum maximo animarum periculo et scandalo ac dignitatis Sedis Apostolicae detrimento et vilipendio, retroactis temporibus viguisse et adhuc vigere, eiusdem pragmaticae sanctionis negotium, eodem approbante concilio, discutiendum certis tunc nominatim deputatis cardinalibus et praelatis certae congregationis commisit.

Iulius II indixit concil. Lateran., ut sup.

Hae litterae sunt quae hic supra habentur.

Appellatio non datur a sententiis magist. viarum.

Monuit et citavit Gallos super revocatione pragmatice.

§ 2. Et quamquam sanctio præfata ex multis nullitati notoriæ subiaceret, schismatique manifestum foveret et contineret; et propterea, citatione aliqua minime præcedente, per se irrita, nulla et invalida declarari potuisset; ex abundanti tamen cautela, idem Iulius prædecessor Gallicos praelatos, capitula ecclesiarum et monasteriorum, parlamenta et laicos illis faventes et dicta sanctione utentes, omnesque et singulos alios in præmissis sua, communiter vel divisim, interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus tunc non pateret accessus, in Mediolan., Astensis et Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, monuit et citavit ut, infra tunc expressum terminum, coram eo et dicto concilio comparerent, causasque dicerent, quibus sanctio præfata illiusque corruptela et abusio in concernentibus auctoritatem Romanæ Ecclesiæ et sacrorum canonum, ac ecclesiasticæ libertatis violationem nulla et invalida declarari non deberet.

Hic Pontifex (Iulio interm defuncto) monitionis terminum prorogavit.

§ 3. Cum, dicto Iulio prædecessore in humanis agente, diversis impedimentis causantibus, citatio exequi et reproduci ac negotium abrogationis huiusmodi plene discuti, ut intentio ipsius Iulii prædecessoris fuerat, non potuisset; sed, eodem Iulio prædecessore rebus humanis exempto, citatio ipsa legitime executâ, et per procuratorem fiscalem sacri concilii promotorem reproducta, ipsorumque citatorum non comparentium contumacia accusata, et ad ulteriora procedi petitum fuisset, nos, divina favente clementia, ad summum apostolatus apicem assumpti, omnibus rite pensatis, petitioni prædictæ, ex certis causis, nullum tunc responsum dedimus; ac deinde, cum per dictos monitos et citatos diversa impedimenta allegarentur, quare in termino eis, ut præfertur, præfixo comparere non potuissent, ut omnis iustæ excusationis et querelæ occasio eis auferretur, terminum citationis et monitionis huiusmodi præfixum,

eodem sacro approbante concilio, ad alium tunc expressum terminum, iam diu effluxum in diversis sessionibus pluries prorogavimus.

§ 4. Cum autem moniti et citati prædicti, sublatis iam omnibus impedimentis, effluxisque omnibus terminis, coram nobis et dicto concilio non comparuerint nec comparere curaverint ad allegandum causam, quare sanctio prædicta nulla declarari non debeat; ita ut excusationi ultra locus non sit, possintque merito contumaces reputari, prout eos, exigente iustitia, reputamus; nos, mature attendentes pragmaticam sanctionem vel potius, ut dictum est, corruptelam schismatis tempore a non habentibus potestatem editam, reliquæ christianæ reipublicæ Ecclesiæque sanctæ Dei nullatenus conformem, et a clar. mem. Ludovico XI, Francorum rege christianissimo, revocatum, cassatam atque abolitam, auctoritatem, libertatem ac dignitatem dictæ Sedis violare ac diminuere; facultatemque Romani Pontificis pro tempore existentis, de sanctæ Romanæ Ecclesiæ card., pro universali Ecclesia assidue laborantium, virorumque doctorum personis, quibus abundat Curia, et quorum consiliis Sedis Apostolicæ et Romani Pontificis atque universalis Ecclesiæ auctoritas et potestas conservantur, negotiaque diriguntur et in prospero statu confoventur, ecclesiis et monasteriis, eisdemque personis de reliquis beneficiis ecclesiasticis, iuxta eorum status exigentiam, providendi, penitus auferre; praelatis vero ecclesiasticis illarum partium causam præbere ut ipsi nervum ecclesiasticæ disciplinæ et obedientiæ sanctum frangant et violent, ac contra nos et Sedem prædictam, eorum matrem, cornua erigant, et eis ad præmissa audendum viam aperire; ipsamque notoriæ nullitati subiacere, nulloque, nisi alicuius temporis, seu potius tolerantiae cuiusdam adminiculo fulciri, etsi Romani Pontifices, prædecessores nostri præfati,

Quo elapso, ad abrog. dic. pragmatice devenire censuit.

Leo I revocavit acta contra eundem in Ephesina synodo.

Ideo hic Pontifex iure revocavit d. pragmaticam, quævis confirmatam in conciliabulo Basileensi;

prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrarunt, corruptelam et abusionem huiusmodi, vel malignitate temporum vel alias, illi providere et in totum occurrere non valentes, suis temporibus tolerasse visi fuerunt; considerantes tamen, ab ipsius Bituricensis sanctionis editione, vix annos septuaginta fluxisse, nullumque, infra hoc temporis spatium, præter hoc Lateranense, concilium legitime fuisse celebratum, quo cum, disponente Domino, constituti simus, ab eiusdem improbæ sanctionis extirpatione, totali annullatione, sine nostra et tantorum patrum in præsentem concilio congregatorum nota, ac nostræ et dictorum illa utentium animarum periculo abstinere seu desistere non posse, Augustino teste, iudicamus atque censemus.

§ 5. Et sicut piæ mem. Leo Papa I, prædecessor noster, cuius in hoc libenter, quoad possumus, vestigia imitamur, ea, quæ in secunda Ephesina synodo temere contra iustitiam et catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Chalcedonen. concilio mandavit ac fecit, pro dictæ fidei firmitate, revocari; ita et nos a tam nefariæ sanctionis et contentorum in ea revocatione retrahi aut desistere, salva conscientia ac nostro et ipsius Ecclesiæ honore, non posse aut debere censemus.

§ 6. Nec illud nos movere debet quod sanctio ipsa et in ea contenta, in Basileensi concilio edita et, ipso concilio instante, a Bituricensi congregatione recepta et acceptata fuerunt, cum ea omnia, post translationem eiusdem Basileen. concilii, per rec. mem. Eugenium Papam IV, etiam prædecessorem nostrum, factam, a Basileen. conciliabulo seu potius conventicula, quæ, præsertim post huiusmodi translationem, concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint, cum etiam solum Rom. Pont. pro tempore existen., tamquam auctoritatem super omnia concilia habentem, conciliorum indicendo-

rum, transferendorum ac dissolvendorum plenum ius et potestatem habere, ne dum ex sacrae Scripturae testimonio, dictis sanctorum Patrum ac aliorum Romanorum Pontificum, prædecessorum nostrorum, sacrorumque canonum decretis, sed propria etiam eorundem conciliorum confessione manifeste constet, quorum aliqua referre placuit, reliqua vero, utpote notoria, silentio præterire. In Alexandrina enim synodo, Athanasio ibidem existente, Felici Romano Pontif. ab eadem synodo scriptum fuisse legimus, Nicaenam synodum statuere non debere, absque Romani Pontificis auctoritate, concilia celebrari. Neque nos latet etiam eundem Leonem Pontif. Ephesinam secundam synodum ac Chalcedonen. statuere; Martinum etiam Papam V præsentibus suis in concilio Senen. potestatem transferendi concilium, nulla consensus ipsius concilii mentione habita, dedisse; Ephesinam quoque primam synodum Cælestino, ac Chalcedonen. eidem Leoni sextam, Agathon septimam, Hadriano octavam, Nicolao octavam etiam, Constantinopolitanam synodum Hadriano, Roman. Pontif. prædecessoribus nostris, maximam reverentiam exhibuisse, eorundemque Pontif. institutionibus et mandatis in sacris conciliis per eos editis et factis reverenter et humiliter obtemperasse. Unde Damasus Papa et caeteri episcopi Romæ congregati, scribentes de concilio Ariminensi episcopis in Illyrico constitutis, præiudicium aliquod per numerum episcoporum Arimini congregatorum fieri non potuisse testantur, quandoquidem constet Roman. Pontif., cuius, ante omnia, dicebat spectari decretum, talibus non præbuisse consensum; eundemque Leonem Pontificem, universis Siciliae episcopis scribentem, idem voluisse apparet; consueveruntque antiquorum conciliorum patres, pro eorum, quæ in suis conciliis gesta fuerunt, corroboracione, a Rom. Pontifice subscriptionem approbationemque humiliter petere et obtinere, prout

ex Nicaena et Ephesina ac Chalcedonen. huiusmodi, et sexta Constantinopolitana et septima eadem Nicaena ac Romana sub Symmacho synodis habitis, earumque gestis, necnon in Aimari libro de synodis manifeste colligitur: quod etiam novissime Constantien. patres fecisse constat. Quam laudabilem consuetudinem si Bituricen. et Basileen. secuti fuissent, huiusmodi molestia procul dubio careremus.

Eamque nullam esse decernit et damnat;

§ 7. Cupientes quoque huiusmodi negotium ad debitum finem perducere, ac tam vigore citationum hactenus a nobis et praefato Iulio praedecessore ex abundantia emanatarum, quam aliorum praemissorum, quae ita notoria sunt, ut nulla valeant excusatione aut tergiversatione celari; etiam ex nostro pastoralis officio procedentes, omnesque et singulos, tam iuris quam facti, defectus, si qui forsitan in praemissis intervenerint, suppletes, ex certa nostra scientia et de apostolicae potestatis plenitudine (codem sacro approbante concilio), tenore praesentium, praefatam pragmaticam sanctionem seu corruptelam, eiusque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque et singula decreta, capitula, statuta, constitutiones sive ordinationes in eadem quomodolibet contentas seu etiam insertas, ac ab aliis prius editas; necnon consuetudines, stylum, usum sive potius abusum ex ea in hanc usque diem quomodolibet emanatos seu observatos, nullius roboris vel momenti fuisse et esse decernimus et declaramus. Necnon, ad abundantiore cautelam, eandem Bituricensem sanctionem sive corruptelam eiusque approbationem tacitam vel expressam, ut praefertur, et in ea contenta omnia et singula etiam inserta quaecumque revocamus, cassamus, abrogamus, irritamus, annullamus ac damnamus, et pro infectis, revocatis, cassatis, abrogatis, irritatis, annullatis et damnatis haberi volumus, decernimus et declaramus.

§ 8. Et cum de necessitate salutis existat omnes christifideles Romano Ponti-

fici subesse, prout divinae Scripturae et sanctorum Patrum testimonio edocemur, ac constitutione fel. memoriae Bonifacii Papae VIII, similiter praedecessoris nostri, quae incipit *Unam sanctam*, declaratur, pro eorumdem fidelium animarum salute ac Romani Pontificis et huius sanctae Sedis suprema auctoritate, et Ecclesiae sponsae suae unitate et potestate, constitutionem ipsam, sacro praesenti concilio approbante, innovamus et approbamus, sine tamen praepiudicio declarationis sanctae mem. Clementis Papae V, quae incipit *Meruit*.

§ 9. Inhibentes, in virtute sanctae obedientiae et sub poenis et censuris infra dicendis, omnibus et singulis christifidelibus, tam laicis quam clericis, saecularibus et quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, regularibus et aliis quibuscumque personis, cuiuscumque status, gradus et conditionis existant, etiam S. R. E. cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis et quibusvis aliis, ecclesiastica vel mundana vel quavis alia dignitate fulgentibus, omnibusque aliis et singulis praelatis, clericis, capitulis et conventibus saecularibus et Ordinum praedictorum regularibus, etiam monasteriorum abbatibus, prioribus, ducibus, comitibus, principibus, baronibus, parlamentis, officialibus, etiam regibus, iudicibus, advocatis, notariis, tabellionibus ecclesiasticis vel saecularibus, et quibusvis aliis personis ecclesiasticis, regularibus et saecularibus, ut praefertur, quaecumque dignitate fulgentibus, in praefato regno Franciae, Delphinatus et ubicumque praedicta pragmatica, directe vel indirecte, tacite vel expresse vigeret, quomodolibet existentibus vel pro tempore futuris, ne de caetero, praefata pragmatica sanctione, seu potius corruptela, quomodolibet vel quavis causa, tacite vel expresse, directe vel indirecte aut quovis alio quaesito colore vel ingenio, in quibuscumque actibus iudicialibus vel extraiudicialibus uti, seu etiam

Bonifacii VIII extravag. 1, De maior. et obedient.; ac Clementis V extravag. 11, De privilegiis, confirmat et innovat;

Usus d. pragmaticae hic idem Pontifex omnibus prohibet;

Contrariis derogat.

eam allegare, vel secundum eam iudicare; aut quosvis actus iudiciales vel extraiudiciales, secundum dictae pragmaticae tenorem vel capitula in ea contenta, per se vel alium seu alios, nullatenus facere praesumant, aut per alios fieri permittant seu mandent; nec praefatam pragmaticam sanctionem aut in ea contenta capitula seu decreta ulterius in domibus suis aut aliis locis publicis vel privatis teneant; quinimmo illam ex quibusvis archivis, etiam regibus seu capitularibus, et locis praedictis, infra sex menses a data praesentium computandos, deleant seu deleri faciant, sub maioris excommunicationis latae sententiae; necnon, quoad ecclesiasticas et regulares personas praedictas, omnium etiam patriarchalium, metropolitan. et aliarum cathedralium ecclesiarum, monasteriorum quoque et prioratum, etiam conventualium, et quorumcumque dignitatum aut beneficiorum ecclesiasticorum saecularium et quorumvis Ordinum regularium privationis et inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda; quo vero ad saeculares, praefatae excommunicationis, necnon amissionis quorumcumque feudorum, tam a Romana quam alia ecclesia ex quavis causa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, inhabilitatisque ad omnes et singulos actus legitimos quomodolibet faciendos, infamesque ac criminis laesae maiestatis in iure expressis poenis, eo ipso et absque ulteriori declaratione, per omnes et singulos supradictos, si, quod absit, contrafecerint, incurrendis, a quibus, vigore cuiuscumque facultatis aut clausularum, etiam in confessionibus, quibusvis personis, sub quibusvis verborum formis concessis, contentarum, nisi a Romano Pontifice canonice intrante vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, praeterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant.

§ 10. Non obstantibus praemissis, necnon constitutionibus et ordinationibus, decretis ac statutis, apostolica seu quacumque alia, etiam conciliari auctoritate, quomodolibet, etiam ex certa scientia et apostolicae potestatis plenitudine, editis et emanatis et saepius innovatis, repetitis, confirmatis et approbatis, quibus, illorum omnium et singulorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, ad effectum praemissorum pro sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, scientia, potestate et tenore praemissis, specialiter et expresse derogamus, contrariis quibuscumque: aut si communitatibus, universitatibus et personis singulis supranominatis, etiam cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, marchionibus et ducibus praefatis vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, ab eadem sit Sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari aut propterea privari et inhabiles reddi non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem; et quibuscumque privilegiis, indulgentiis et literis apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per quae praesentibus non expressa vel totaliter non inserta effectum earumdem impediri valeat quomodolibet vel differri, et de quibus quorumque tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis.

Nulli ergo etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo sextodecimo, XIV kalendas ianuarii, pont. nostri anno IV.

Dat. die 19 decembris 1516, pont. anno IV.

Concordia super provisionibus beneficiorum ecclesiasticorum.

SUMMARIUM

Unitas S. R. Eccl. praeservari debet, — 1. Cuius gratia concordia cum regibus Franciae tractata fuit, pro abrogatione pragmatice ibi vigentis. — 2. Ludovic. XI illam abrogavit tempore Pii II, sed non fuit observata haec abrogatio. — 3. Iulius ideo II conc. Lateran. indixit, ibique de huius pragmatice abrogatione agi iussit. — 4. Eo defuncto, hic Pontifex ad ulteriora processit, ut in constitut. praeced.; — 5. Sed Franciscus I rex personaliter cum hoc Pontifice haec tractavit. — 6. Constitutiones hic enunciatae, inter eos initae fuerunt: — 7. De electionibus ad cathedrales et metropolitanas ecclesias, — 8. Et ad Ecclesias vacantes, per obitum, apud Sedem Apostolicam, — 9. Electionibusque consanguineorum regis aut sublimium personarum aut Mendicantium reformatorum, — 10. Monasteriisque et beneficiis electivis; — 11. De expectativis et reservationibus, — 12. Collationibusque fiendis per ordinarios; — 13. De collatione Ecclesiarum parochialium; — 14. De literis Papae in forma mandati; — 15. De vero valore exprimendo; — 16. De causis in partibus Franciae cognoscendis et earum appellationibus, — 17. Earumdemque instantiis, — 18. Appellationibus, — 19. Triennali pacifico possessore, — 20. Beneficia sine titulo possidentibus. — 21. Concubinariorum poenis. — 22. Concubinarij publici qui sint. — 23. Concubinarij non permittendi. — 24. De conversatione cum excommunicatis, — 25. Interdictisque ecclesiasticis, — 26. Resignationibus beneficiorum. — 27. Stabilimentum dictae concordiae cum ipsomet rege, qui Bononiae personaliter huic Pontifici obedientiam praestitit, — 28. Cui derogari non possit decernit. — 29. Pactumque ut rex, infra certum tempus, hanc concordiam in suo regno acceptari faciat. — 30. Declaratio dictae concordiae. — 31. Observantia concordiae per regem executioni demandanda. — 32. — Clausulae derogatoriae. — 33. Forma mandati apostolici de quo supra. — 34. Forma alterius mandati apostolici, de quo supra.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Primitiva illa Ecclesia in angulari petra a Salvatore nostro Iesu Christo fundata, apostolorum praeconiis elata, martyrumque sanguine consecrata et aucta, ubi primum, iuvante Domino, per orbem terrarum lacertos movere incoepit, provide attendens quantum oneris humeris impositum haberet, quot oves pascere, quot custodire, ad quot, etiam remotissima, loca oculos intendere oporteret, divino quodam consilio, parochias instituit, dioeceses distinxit, episcopos creavit et metropolitanos praefecit, ut, tamquam membra capiti obsequentia, cuncta, secundum eius voluntatem, salubriter in Domino gubernarent, et tamquam rivuli a perenni fonte, Romana videlicet Ecclesia, derivantes, ne angulum quidem dominici agri non irrigatum dimitterent. Unde, sicut alii Romani Pontifices praedecessores nostri, suo tempore, omni studio curarunt ut dicta Ecclesia uniretur, et in sancta unione sine ruga et macula conservaretur, et omnes vepres ab eadem Ecclesia abolerentur, cui proprium est, divina opitulante gratia, virtutes colere et vitia radicitus extirpare; et ita nos, tempore nostro et praesenti durante concilio, ea facere et curare debemus, quae unioni et conservationi eiusdem Ecclesiae conducere videntur. Ea propter omnes spinas, quae unionem huiusmodi pullulare non sinunt, tollere prorsus et extirpare, ac virtutes in vinea Domini inserere satagimus.

§ 1. Sane, inter arcana mentis nostrae revolventes quot tractatus inter pia memoriae Pium II, Sixtum IV, Innocentium VIII, Alexandrum VI et Iulium II, Romanos Pontifices praedecessores nostros, et clarae memoriae reges Franciae christianissimos, super abrogatione certae constitutionis in dicto regno Franciae vigentis, quae Pragmatica vocatur, habiti fuerunt:

§ 2. Et licet Pius II praefatus, nun-

Unitas S. R. E. praeservari debet.

Cuius gratia concordia cum regibus Franciae tractata fuit, pro abrog. pragmatice ibi vigentis.

Ludovic. XI illam abrogavit, tempore Pii II, sed non fuit observata haec abrogatio.

ciis ad clarae memoriae Ludovicum XI, Franciae regem, destinatis, tantis eidem persuaserit rationibus, ut rex ipse pragmaticam sanctionem huiusmodi, tamquam in seditione et schismatis tempore natam, suis patentibus literis abrogaverit. Tamen huiusmodi abrogatio, nec etiam literae apostolicae praefati Sixti super concordata cum oratoribus praefati regis Ludovici ad praefatum Sixtum praedecessorem destinatis habita, expeditae, per praelatos et personas ecclesiasticas dicti regni receptae fuerunt; nec ipsi praelati et personae ecclesiasticae illis parere, nec monitis Innocentii et Iulii praedicti aures praebere, sed eidem pragmatice constitutioni inhaerere voluerunt.

Iulius ideo II conc. Lateran. indixit, ibique de huius pragmatice abrogatione agi iussit.

§ 3. Unde praefatus Iulius praedecessor, in praesenti concilio Lateranensi, universalem Ecclesiam repraesentante, per eum legitime indicto, abrogationis pragmatice sanctionis huiusmodi negotium et illius discussionem venerabilium fratrum suorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, et aliorum praelatorum congregationibus, relationemque discussorum sibi et eidem concilio faciendam commisit; Gallicosque praelatos, capitula ecclesiarum, monasteriorum conventus ac parlamenta et laicos illis faventes, cuiuscumque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione praedicta utentes seu illam approbantes, omnesque et singulos alios sua, communiter vel divisim, interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in certis ecclesiis tunc expressis affigendum moneri et citari infra certum competentem terminum praefigendum ad comparendum coram eo in concilio praefato, causasque dicendum, quare sanctio praefata, in concernentibus auctoritatem, dignitatem et unitatem Ecclesiae Romanae et Apostolicae Sedis, sacrorumque canonum et ecclesiasticae libertatis violationem, nulla et invalida declarari, decerni et abrogari non deberet.

§ 4. Et cum super iis, in forma iuris, in praefato concilio Lateranensi procederetur, dictusque Iulius praedecessor (sicut Domino placuit) rebus fuisset humanis exemptus; nosque, divina favente clementia, ad summi apostolatus apicem assumpti fuisset, et contra praelatos, capitula, conventus et personas huiusmodi ad nonnullos actus processissemus.

§ 5. Tandem, considerantes pacem esse vinculum charitatis et spiritualem virtutem, qua salvamur, dicente Domino: Qui biberit aquam, quam ego dabo ei bibere, non sitiet in aeternum; et quod in pace consistat salus universorum, Cassiodoro testante, omni quippe regno desiderabilior debet esse tranquillitas, in qua et populi proficiunt, et utilitas gentium custoditur, matura deliberatione cogitavimus, non per nuncios aut legatos nostros, sed in praestatione obedientiae filialis, quam carissimus in Christo filius noster Franciscus, Francorum rex christianissimus, personaliter nobis praestitit, haec cum maiestate sua coram discutere, eumque paternis hortari monitis, ut ad laudem Dei et sui honorem, prompto animo, libens ac volens dictae pragmatice sanctioni abrenunciare, et secundum canones et constitutiones S. R. E., quemadmodum caeteri christiani, vivere, mandatis apostolicis et provisionibus, quae a Sede Apostolica pro tempore emanarent, parere et obedire vellet.

§ 6. Et cum ex electionibus, quae in ecclesiis cathedralibus et metropolitanis ac monasteriis dicti regni multis annis citra fiebant, grandia animarum pericula provenirent, cum pleraeque per abusum saecularis potestatis, nonnullae vero praecedentibus illicitis et simoniacis pactio-

Eo defuncto, hic Pontifex ad ulteriora processit, ut in constitut. praeced.

Sed Franciscus I rex personaliter cum hoc Pontifice haec tractavit.

Constitutiones hic enunciatae, inter eos initae fuerunt.

vel precibus per se vel per alium interpositis, electionem procurare didicissent, eligere sponte iurarent, iuramentum huiusmodi non servarent; sed, contra proprium huiusmodi iuramentum, in animae suae praedictum venirent, ut nobis notorie constat ex crebris absolutionibus et rehabilitationibus a nobis et praedecessoribus nostris petitis et obtentis, idem Franciscus rex nostris paternis monitis, tamquam verus obedientiae filius, parere volens, tam pro bono obedientiae, in qua magnum meritum vere consistit, quam pro communi et publica regni sui utilitate, in locum dictae pragmaticae sanctionis ac singulorum capitulorum in ea contentorum, constitutiones infrascriptas invicem tractatas et cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus diligenter examinatas, et de eorum consilio cum praefato rege concordatas, per dilectum filium Rogerium Earnæ reg. advocatum, oratorem suum, ad hoc ab eodem Francisco rege ad nos destinatum, habentem ad hoc speciale et sufficiens mandatum, acceptavit; de eorumdem fratrum consilio et unanimi consensu, ex certa nostra scientia et potestatis plenitudine statuimus et ordinamus quod de caetero, perpetuis futuris temporibus, loco dictae pragmaticae constitutionis ac omnium et singulorum capitulorum in ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu, comitatu Dien. ac Valentinen., infrascriptae observentur constitutiones, videlicet.

§ 7. Quod cathedralibus et metropolitanis ecclesiis, in regno, Delphinatu et comitatu praedictis, nunc et pro tempore, etiamsi per cessionem in manibus nostris et successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium sponte factam, vacantibus, illarum capitula et canonici ad electionem seu postulationem inibi futuri praelati procedere non possint; sed illarum occurrente huiusmodi vacatione, rex Franciae pro tempore existens, unum gravem magistrum seu licentiatum in theologia, aut in utroque seu

in altero iurium doctorem aut licentiatum in universitate famosa et cum rigore examinis, et in vigesimo septimo suae aetatis anno ad minus constitutum et alias idoneum, infra sex menses a die vacationis ecclesiarum earumdem computandos, nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus seu Sedi praedictae nominare, et de persona per regem huiusmodi nominata, per nos et successores nostros seu Sedem praedictam provideri; et si contingeret praefatum regem personam taliter non qualificatam ad dictas ecclesias sic vacantes nominare, per nos et successores seu Sedem huiusmodi de persona sic nominata eisdem ecclesiis minime provideri debeat, sed teneatur idem rex, infra tres alios menses, a die recusationis personae nominatae non qualificatae, sollicitatori nominationem non qualificatam prosequenti consistorialiter factae intimandae, computandos, alium supradicto modo qualificatum nominare; alioquin, ut dispendiosae ecclesiarum huiusmodi vacationi celeriter consulatur, ecclesiae tunc sic vacanti per nos et successores nostros seu Sedem huiusmodi de persona, ut praefertur, qualificata;

§ 8. Necnon ecclesiis per obitum apud Sedem praedictam vacantibus, semper, nulla dicti regis praecedente nominatione, libere provideri possit, decernentes electiones contra praemissa attentatas, ac provisiones per nos et successores nostros seu Sedem huiusmodi factas, nullas et invalidas existere.

§ 9. Consanguineis tamen praefati regis ac personis sublimibus, ex causa rationabili et legitima, in nominatione et apostolicis literis exprimenda, necnon religiosi Mendicantibus reformatis eminentis scientiae et excellentis doctrinae, qui, iuxta sui Ordinis regularia instituta ad gradus huiusmodi assumi non possint, sub prohibitione praemissa minime comprehensis, sed de eorum personis, dictis ecclesiis pro tempore vacantibus, ad dicti

Et ad ecclesias vacantes, per obitum, apud Sedem Apostolicam,

Electionibusq. consanguin. regis aut sublimium personarum aut Mendicant. reformatorum,

regis nominationem, per nos et successores nostros seu Sedem huiusmodi libere provideri possit.

Monasteriisque et beneficiis electivis;

§ 10. Monasteriis vero et prioratibus, conventualibus et vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli, Quia propter, servari, et confirmationes electionum huiusmodi solemniter peti consueverunt, in regno, Delphinatu et comitatu huiusmodi, nunc et pro tempore, etiam per similem cessionem, vacantibus, illorum conventus ad electionem seu postulationem abbatis seu prioris procedere non possint; sed idem rex, illorum occurrente huiusmodi vacatione, religiosum eiusdem Ordinis in aetate viginti trium annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium a die vacationis monasteriorum et prioratum huiusmodi computandorum, nobis et successoribus nostris aut Sedi huiusmodi nominare, et de persona, per regem huiusmodi monasterio vacanti nominata, per nos et successores nostros seu Sedem huiusmodi provideri; prioratus vero personae ad illum per eundem regem nominatae conferri debeat. Si vero idem rex presbyterum saecularem vel religiosum alterius Ordinis aut minorem viginti trium annorum vel alias inhabilem nobis aut successoribus nostris, infra dictum semestre, seu Sedi huiusmodi nominaret, talis nominatus recusari et nulloatenus sibi provideri debeat; sed rex ipse, infra trimestre a die recusationis supradicto modo intimandae computandum, alium modo supradicto qualificatum monasterio seu prioratui tunc vacanti nominare, et de persona ad monasterium nominata illi provideri, ac prioratum vere nominato, prioratus ipse per nos et successores nostros seu Sedem praedictam conferri debeat. Alioquin, dictis novem mensibus effluxis, nulla seu de persona minus idonea et modo praemisso non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud Sedem praedictam, semper, etiam nulla dicti regis expectata nomina-

tionem, per nos et successores nostros seu Sedem praedictam monasteriis provideri; prioratus vero personis, ut praefertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem et illarum confirmationes nec non provisiones, per nos et successores nostros et Sedem praedictam contra praemissa pro tempore factas, nullas, irritas et inanes esse decernimus. Per praemissa tamen non intendimus in aliquo praedictare capitulis ecclesiarum et conventibus monasteriorum et prioratum, huiusmodi privilegia a Sede Apostolica proprium eligendi praelatum obtinentibus, quominus ad electionem episcoporum ac abbatum et priorum, iuxta formam in privilegiis contentam; et si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, Quia propter, servare teneantur, dummodo de privilegiis sibi concessis huiusmodi per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta.

§ 11. Volumus quoque et ordinamus quod, in regno, Delphinatu et comitatu praedictis, de caetero non dentur aliquae gratiae expectativae, ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia per nos et Sedem praedictam non fiant; et si de facto per importunitatem aut alias a nobis et successoribus nostris et Sede praedicta emanaverint, illas irritas et inanes esse decernimus. In cathedralibus tamen, metropolitanis et collegiatis ecclesiis, in quarum statutis caveretur expresse quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos (ad effectum dumtaxat inibi obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium huiusmodi, et non consequendum primam praebendam vacaturam) creari posse intendimus.

§ 12. Statuimus insuper quod ordinarius collator, in unaquaque cathedrali ac

De expectativa et reservationibus,

Collationibusque fendis per ordinarios;

De electionibus ad cathedrales et metropolitanas ecclesias,

etiam metropolitana ecclesia, canonicatum et praebendam theologalem inibi existentem conferre teneatur uni magistro seu licentiatu aut baccalaureo formato in theologia, qui per decennium in universitate Studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residentiae, lecturae et dicationis actu sobire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas, impedimento cessante legitimo, legere debeat; et quoties ipsum in huiusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium capituli, per subtractionem distributionum totius hebdomadae puniri possit; et si residentiam deseruerit, de illis alteri provideri debeat; et, ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro praesente, ita ut nihil perdat. Praefatique ordinarii collatores seu patroni ecclesiastici, quicumque fuerint, ultra dictam praebendam theologalem, quam, ut praefertur, qualificato conferre tenentur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum et officiorum caeterorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ad eorum collationem, provisionem, nominationem, praesentationem seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis et per universitates nominatis hoc modo, videlicet, primo mense post praesentium acceptationem et earundem publicationem, praefati ordinarii collatores dignitates, personatus, administrationes et officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, praesentationem seu quamvis aliam dispositionem, ut praefertur, spectantia, graduatis huiusmodi, qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quae in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa, iuxta iuris communis dispositionem, personis idoneis libere conferre, seu personas idoneas ad illa praesentare possint. Beneficia autem, quae in quarto mense vacare contigerit, viris graduatis per uni-

versitatem nominatis, qui gradus et nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, conferre seu praesentare teneantur. Beneficia vero, quae quinto mense et sexto vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre seu personas ad illa praesentare possint. Beneficia autem, quae septimo mense vacare contigerit, graduatis, qui simili modo literas gradus cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quae octavo et nono mensibus vacare contigerit, pari modo personis idoneis conferre seu personas idoneas ad illa praesentare teneantur. Beneficia autem, quae mense decimo vacare contigerit, graduatis nominatis, qui gradus nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri, seu ipsi ad illa praesentari debeant. Beneficia autem, quae undecimo et duodecimo mensibus vacare contigerit, per eosdem ordinarios personis idoneis, iuxta iuris communis dispositionem, conferri, seu ipsi ad illa praesentari debeant. Si quis vero, cuiuscumque status, etiam si cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis aut pontificalis vel alterius cuiuslibet dignitatis, contra praedictum ordinem et qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis huiusmodi aliter quam modo praemisso disposuerit, dispositiones ipsae sint ipso iure nullae, collationesque et provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo praemisso qualificatis providere teneantur; et, si contravenerint, ad alium superiorem devolvatur provisio et praesentatio huiusmodi gradatim, donec ad Sedem Apostolicam fiat devolutio. Praeterea volumus quod collatores ordinarii et patroni ecclesiastici praefati, qui dignitates, personatus, administrationes et officia ac beneficia in mensibus graduatis et nomi-

natis, assignatis vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illa eos dumtaxat praesentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens: decennium in magistris seu licentiatu aut baccalaureis in theologia; septennium vero in doctoribus seu licentiatu in iure canonico, civili aut medicina; quinquennium autem in magistris seu licentiatu in artibus, cum rigore examinis, logicalibus inclusive, aut in altiori facultate; sexennium autem in baccalaureis simplicibus in theologia; quinquennium vero in baccalaureis iuris canonici aut civilis, in quibus baccalaureis iuris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium sufficiens esse decernimus; praefatique graduati et nominati collatoribus ordinariis sive patronis ecclesiasticis, semel ante vacationem beneficii, de literis gradus seu nominationis, et de praefato tempore studii, per literas patentes universitatis, in qua studuerint, manu scribae et sigillo universitatis signatas, fidem facere teneantur. Cum vero probatio nobilitatis fieri deberet ad effectum ut nobiles ipsi gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in iudicio coram iudice ordinario loci, in quo est natus ille de cuius nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia, probari possit; teneanturque praefati graduati, tam simplices quam nominati, patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis, quibus gradus aut nominationis literas huiusmodi insinuare deberent, literas suorum gradus et nominationis, certificationis de tempore studii et attestationis nobilitatis duplicatas dare; ac in singulis annis, tempore quadragesimae, per se vel procuratorem suum, collatoribus, nominatoribus seu patronis ecclesiasticis aut eorum vicariis, eorum nomina et cognomina insinuare; et eo anno, quo praefatam insinuationem

facere omiserint, beneficium, in vim gradus aut nominationis huiusmodi, petere non possint; et si collatoribus ordinariis aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis, graduatis simplicibus, aut graduatis nominatis, non esset graduatus aut nominatus, qui diligentias praefatas fecerit, collatio seu praesentatio per collatorem seu patronum ecclesiasticum, etiam eisdem mensibus facta alteri quam graduato vel nominato, non propter hoc irrita censeatur; si tamen graduatus simplex aut nominatus beneficium, post insinuationem gradus aut nominationis in mensibus eis assignatis, vacans petierit, et inter suam insinuationem et praefatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen et cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans eum capacem, ipsumque illud consequi posse debere decernimus. Statuimus quoque et ordinamus quod collatores ordinarii et patroni ecclesiastici praefati, inter graduatos, qui literas gradus cum tempore studii et attestatione nobilitatis debite insinuaverint, quoad beneficia in mensibus deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis, quem voluerint; quo vero ad beneficia in mensibus graduatis, nominatis, deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui literas nominationis, temporis studii et attestationis nobilitatis debite insinuaverint, praesentare seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominationibus eiusdem anni, doctores licentiatu, licentiatos baccalaureis (demptis baccalaureis formatis in theologia, quos, favore studii theologici, licentiatu in iure canonico, civili aut medicina praefereudos esse decernimus), baccalaureos iuris canonici aut civilis magistris in artibus praeferrere volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum doctori in iure, doctorem in iure canonico doctori in iure civili, doctorem in civili doctori in medicina prae-

ferendos esse decernimus; et idem in iure licentias et baccalareis servari debere volumus; et, si in eisdem facultate et gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus; et, si in omnibus hiis concurrerent, tunc collator ordinarius, inter eosdem concurrentes, gratificare possit. Volumus autem quod nominati literas nominationis ab universitatibus, in quibus studuerint, obtinentes, in nominationum literis, beneficia per eos possessa et eorum verum valorem exprimere teneantur, alioquin literae nominationis huiusmodi, eo ipso, nullae sint et esse censeantur. Si quis vero ex dictis qualificatis, graduatis simplicibus aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantibus, duas obtineat praebendas in cathedralibus, etiam metropolitanis, aut collegiatis, seu dignitatem vel praebendam vel aliud beneficium seu alia beneficia, quorum insimul, vel cuius fructus, redditus et proventus tempore residentiae, et horis divinis interessendo, ad summam ducentorum florenorum auri de Camera ascenderent, beneficium, in vim gradus seu nominationis huiusmodi, tunc petere seu consequi non possit. Et insuper, quod tam graduati simplices quam nominati beneficia in mensibus eis assignatis vacantia petere et consequi possint, secundum propriae personae concedentiam et conformitatem, videlicet saeculares saecularia, et religiosi regularia beneficia ecclesiastica: ita quod saecularis nominatus beneficia regularia in mensibus deputatis vacantia, praetextu cuiusvis dispensationis apostolicae; et, e contra, religiosus beneficia saecularia petere aut consequi minime possit. Quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus graduatis simplicibus et nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat, simpliciter vero vacantia beneficia huiusmodi personis idoneis

per ipsos ordinarios libere conferri possint.

§ 13. Statuimus quoque quod parochiales ecclesiae in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo praemisso qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero iurium studuerint, seu magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem praefati regni universitates, sub poena privationis omnium et singulorum privilegiorum a nobis et Sede Apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum praefata tempora studuerint, et secundum dictarum universitatum statuta ad gradus et non per saltum proventi fuerint. Quod si secus fecerint, ultra nullitatis poenam, quam in praefatarum nominationum literis declaramus, universitatis ipsius nominandi privilegium ad tempus, secundum culpae qualitatem, suspendimus. Si quis autem graduatorum aut nominatorum, in mensibus deputatis, a collatoribus ordinariis aut personis ecclesiasticis beneficium vacans, in vim gradus aut nominationis, petierit, et collatorem ordinarium, in vim praefati gradus aut nominationis, in processu posuerit et aliter molestaverit, illum, ultra expensarum, damnorum et interesse condemnationem, a fructibus sui gradus et nominationis privandum esse decernimus; eodemque vinculo collatores ordinarios et patronos ecclesiasticos, quibus graduati et nominati, debite, ut supra, qualificati, suos gradus et nominationis literas insinuaverint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel praesentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium et nominatorum vacantia, stantibus praefatis graduatis aut nominatis, debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis quam graduatis aut nominatis conferant, sub poena suspensionis potestatis conferendi beneficia

De collatione ecclesiarum parochialium;

in octo mensibus, illo anno, ad collationem eorum ac praesentationem liberam spectantibus.

§ 14. Statuimus quoque et ordinamus quod quilibet Romanus Pont., semel dumtaxat tempore sui pontificatus, literas in forma mandati, iuxta formam inferius adnotatam, et non ultra, dare possit, hoc modo videlicet: unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum, in uno; habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum et ultra, in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit, ita tamen quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata collatorem unum pro tempore in duabus praebendis non gravet. Et, ut obvietur litibus, quae occasione literarum mandatorum huiusmodi oriri possent, mandata huiusmodi, sub forma quae est inferius adnotata, dari volumus, quam, ad perpetuam rei memoriam, in Cancellaria Apostolica publicari, et illius quinterno registrari mandamus. Declarantes prosequentes huiusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus et graduatis simplicibus et nominatis praefereandos esse; nosque et successores nostros, iure praeventiois, dignitates, personatus, administrationes et officia caeteraque beneficia ecclesiastica et saecularia et quorumvis Ordinum regularia, quaecumque et quomodocumque qualificata, tam in mensibus graduatis simplicibus et nominatis, quam ordinariis collatoribus praefatis assignatis vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa libere conferre.

§ 15. Statuimus insuper quod in provisionibus, quas personis quibusvis de beneficiis vacantibus seu certo modo vacaturis, per nos et successores nostros ac Sedem praedictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales et metropolitanas ac monasteria, ut ob-

(1) Forma dicti mandati mox infra ponitur.

(2) Ad hoc vide declarationem hic in fine huius ultimae constitutionis.

tenta per eos beneficia retinere possint, fieri contigerit, illorum fructus annui, per florenos aut ducatos auri de Camera aut libras turonen. seu alterius monetae, valor, secundum communem estimationem, exprimi debeat, alioquin gratiae ipsae sint ipso iure nullae.

§ 16. Statuimus quoque et ordinamus quod, in regno, Delphinatu et comitatu praedictis, omnes et singulae causae, exceptis maioribus in iure expresse denominatis, apud illos iudices in partibus, qui, de iure aut consuetudine praescripta vel privilegio, illarum cognitionem habent, terminari et finiri debeant. Et ne, sub umbra appellationum, quae nimium et nonnumquam frivola interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia, ad prorogationem litium, saepe multiplicari, iniustus vexationibus materia praebatur; volumus quod, si quis offensus coram suo iudice iustitiae complementum habere non possit, ad immediatum superiorem, etiam ad nos et successores nostros vel Sedem praedictam, omisso medio; nec a gravamine, in quacumque instantia, ante definitivam sententiam quomodolibet appelletur, nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequiret; et, eo casu, non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis vero immediate subiectus Sedi Apostolicae ad eandem Sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive; si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatae iustitiae aut iustum metum, et tunc committi debeat in partibus convicinis et cum causarum expressione, quae etiam de illis, etiam legitime, alias quam per iuramentum coram iudicibus a Sede Apostolica deputandis constare debeat. Processus autem contra praemissa attentatos, nullos et irritos esse volumus; ac rescripta contra praemissa impetrantes, in expensis, damnis

De causis in partibus Franciae cognoscendis et earum appellationibus.

De vero valore exprimendo (2);

et interesse condemnari debere decernimus atque declaramus; sanctae vero Romanae Ecclesiae cardinales, qui pro universali Ecclesia continue laborant, necnon dictae Sedis officiales officia sua actu exercentes, sub praesenti decreto non intendimus comprehendere.

§ 17. Statuimus et ordinamus quod iudices causas, quae in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, sub poena excommunicationis et privationis beneficiorum per eos obtentorum eo ipso incurrenda, infra biennium terminare debeant; pars vero diffugiens et expeditionem ipsius causae malitiose impediens, gravissime per eosdem iudices mulctetur, etiam usque ad privationem iuris in huiusmodi processu praetensi, si eis visum fuerit, super quorum conscientias oneramus; ab interlocutoriis autem, secundo; definitivis vero, tertio dumtaxat provocare ligere decernimus.

§ 18. Volumusque, secundam sententiam interlocutoriam conformem et tertiam definitivam etiam conformem, omni mora cessante, executioni debitae demandari debere, quacumque appellatione interposita non obstante.

§ 19. Statuimus quoque quod quicumque, dummodo non sit violentus, sed habens coloratum titulum, pacifice et sine lite praelaturam, dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu quodcumque beneficium ecclesiasticum triennio proximo hactenus possidet vel pro tempore possidebit, in petitorio vel possessorio, a quoquam, etiam ratione iuris noviter reperti, molestari nequeat, praeterquam praetextu hostilitatis aut alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, et illud, iuxta concilium Viennense intimari debeat; his autem, hoc casu, quoad futuras controversias, intelligatur, si ad executionem citationis iurisque sui in iudicio exhibitionem ac terminorum omnium observationem processum fuerit.

§ 20. Monemus etiam ordinarios ut diligenter inquirant, ne quis sine titulo beneficium possideat, et si quem beneficium sine titulo possidere repperint, declarent illi ius non competere, cuiusvis temporis detentione non obstante; de ipsoque beneficio possit illi (dummodo non sit intrusus vel violentus aut alias indignus) vel alteri idoneo provideri.

§ 21. Et insuper statuimus quod quicumque clericus, cuiuscumque conditionis, status, religionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel alterius praeminentiae fuerit, qui, post habitam praesentium notitiam, quam habere praesumitur post duos menses post earumdem praesentium publicationem in ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi dioecesani omnino facere teneantur, postquam praesentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubiniarius a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatium sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur, convertat; necnon huiusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse noverit, mox suus superior monere teneatur ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, et si illam non dimiserit, vel dimissam seu aliam publice resumpserit, iubemus ut ipsum in omnibus suis beneficiis omnino privet. Et nihilominus ii publici concubiniarii, usque quo cum eis, per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vitae emendationem, fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum officiorumve sint inhabiles; qui si, post dispensationem, recidivo vomitu ad huiusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicuius dispensationis ad praedicta prorsus inhabiles existant; quodque si hi, ad quos talium correctio per-

(1) Vide concil. Trid., sess. xxiv, *De Reform.*, c. 8; et sess. xxv, *De Regular.*, cap. 14.

Beneficia sine titulo possidentibus.

Concubinariorum poenis (1).

tinet, eos, ut praedictum est, punire neglexerint, eorum superiores, tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato, modis omnibus, digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus et synodalibus, adversus tales punire negligentes vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum vel alia condigna poena, severiter procedatur; et si ii, quorum destitutio ad nos et Sedem praedictam spectat, per concilia provincialia aut suos superiores, propter concubinatum publicum, reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos deferantur: eadem diligentia et inquisitio in quibuscumque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos servetur, poenis aliis contra praedictos et alios non publicos concubiniarios a iure statutis in suo robore permansuris.

§ 22. Publici autem intelligendi sunt non solum ii, quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure factam seu per rei evidentiam, quae nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam qui mulierem de incontinentia suspectam et diffamatam tenent, et, per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt.

§ 23. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes pecuniarios quaestus a concubiniis percipere non erubescunt, patientes eos in tali foeditate sordescere, sub poena maledictionis aeternae praecipimus ne deinceps, sub pacto, compositione aut spe alterius quaestus, talia quovismodo tolerant aut dissimulent; alioquin, ultra praemissam negligentiae poenam, duplum eius, quod propterea acceperint, restituere et ad pios usus omnino convertere teneantur et compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas, praelati omnibus modis curent a suis subditis, per auxilium et brachii saecularis invocationem (si opus fuerit), penitus arcere; qui etiam

filios ex tali concubinato procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. Iubemus insuper quod in praedictis synodis et capitulis praemissa publicentur, et ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat diligenter. Iuiungimus praeterea omnibus saecularibus viris, etiam si regali praefulgeant dignitate, ne ullum quaecumque inferant impedimentum, quocumque quaesito colore, praelatis, qui, ratione officii sui, adversus subditos suos pro huiusmodi concubinato et aliis casibus sibi a iure permissis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, et sub poena peccati mortalis necessarie evitandum, monemus omnes laicos, tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant; nimis enim reprehensibilis est qui uxorem habet, et ad aliam uxorem seu mulierem accedit; qui vero solutus est, si continere nolit, iuxta Apostoli consilium, uxorem ducat; pro huiusmodi autem divini observantia praecipiti, hi, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

§ 24. Statuimus insuper, ad evitandum scandala et multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicuius in sacramentorum administratione vel receptione aut aliis quibuscumque divinis, vel etiam praetextu cuiuscumque sententiae aut censurae ecclesiasticae, seu suspensionis aut prohibitionis ab homine vel a iure generali promulgatae, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura huiusmodi fuerit vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam aut locum certum aut certam a iudice publicata et denunciata specialiter et expresse; aut si notorie in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quae nulla possit tergiversatione celari aut aliquo iuris suf-

De conversatione cum excommunicatis.

Concubin. publici qui sint.

Concubin. non permittendi.

fragio excusari, eum a communione illius abstinere volumus, iuxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.

Interdictis quoque ecclesiasticis,

§ 25. Et quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire, statuimus quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa sive culpa ipsorum locorum aut domini seu rectoris vel officialium; propter culpam autem seu causam alterius cuiuscumque privatae personae huiusmodi loca interdici nequaquam possint, auctoritate quacumque ordinaria delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata seu in ecclesia publicata, aut domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum, auctoritate iudicis requisiti, huiusmodi personam excommunicatam, infra biduum, inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfaciendum compulerint; qua, etiam post biduum eiecta, recedente vel satisfaciente, mox ad divina resumari possit, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

Resignationibus beneficiorum.

§ 26. Necnon constitutionem, de eorundem fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium consilio editam, quam cum irritanti decreto statuimus et decrevimus et ordinamus quod ex tunc, de caetero, perpetuis futuris temporibus, de cessione regiminis et administrationis ecclesiarum et monasteriorum facta per eos, qui ecclesiis, monasteriis ipsis praeerunt, seu illa in administrationem seu commendam, aut ut aliis unita, aut alias obtinebant, seu resignatione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum seu cessione iuris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel depositionis aut censurarum fulminatione, etiam literis apostolicis a nobis et Sede Apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quae in manibus Romani

Pontificis factae dicerentur, contentis, etiam si super illis narratis fundaretur intentio, constare et apparere deberet per publica instrumenta vel documenta authentica; alioquin, tam in iudicio quam extra illud, narrativae et assertioni huiusmodi in praeiudicium tertii minime stari, nec ex illis alicui praeiudicium afferri debere, nisi de huiusmodi narrativa et assertione, etiam in literis apostolicis facta, altero ex praemissis modis doceretur, innovamus, illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari mandamus.

Stabilimentum dictae concordiae cum ipso rege, qui Bononiae personalit. huic Pontifici obedientiam praestitit,

§ 27. Et quia ad supradictam concordiam cum praefato rege, ob illius sinceram devotionem erga nos et Sedem praedictam ostensam, cum ad praestandam nobis reverentiam et filialem obedientiam ad civitatem nostram Bononiae personaliter accessit, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus, illam veri contractus et obligationis inter nos et Sedem Apostolicam praedictam ex una, et praefatum regem et regnum suum ex altera partibus, legitime iniri vim et robur obtinere.

Cui derogari non posse decernit.

§ 28. Ac illi et praesentibus in aliqua sui parte, per quascumque literas et gratias per nos et successores nostros desuper concedendas, derogari, clausulamque cum earumdem derogatione praesentium latissime extendenda, ac quod eadem praesentes literae et earum tenor pro expressis habeantur, in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis appositam, nihil penitus operari; et illius vigore in literis apostolicis, super ipsis supplicationibus conficiendis, quicquam, per quod praesentibus aut alicui particulae de contentis in eis derogaretur seu derogari videretur, narrari non possit, et sic, per quoscumque iudices, etiam commissarios, etiam causarum Palatii Apostolici auditores et praefatae Romanae Ecclesiae cardinales, in quibusvis causis super praemissis vel eorum aliquo pro tempore motis iudicari, definiri et sententiari debere, sublata eis

aliter sentiendi et definiendi omnimoda facultate et auctoritate; necnon irritum et inane quidquid secus super iis vel eorum aliquo, a quoquam, quavis auctoritate, etiam per nos et successores nostros praefatos, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus.

Pactumque ut rex infra certum temp. hanc concordiam in suo regno acceptari faciat.

§ 29. Volumus autem quod, si praefatus rex praesentes literas ac omnia et singula in eis contenta, quae in prima futura sessione praesentis concilii Lateranensis approbati et confirmari facere promisimus, infra sex menses a die approbationis et confirmationis computandos, non approbaverit et ratificaverit, et ea perpetuis futuris temporibus in regno suo et omnibus aliis locis et dominiis dicti regni, per omnes praelatos et alias etiam ecclesiasticas personas ac curias parlatorum, legi, publicari, iurari et registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum; et de acceptatione, lectione, publicatione, iuramento et registratione praedictis infra praedictum tempus, omnium et singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmiserit, aut nuncio nostro, apud ipsum regem existenti, per eum ad nos destinandas, non consignaverit, et deinde singulis annis etiam legi, prout alias ipsius Francorum regis constitutiones et ordinationes, quae in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, praesentes literae, et inde secuta quaecumque sint cassa et nulla, nulliusque roboris vel momenti.

Declaratio dictae concordiae.

§ 30. Et cum de omnibus, quae in regno, Delphinatu et comitatu praedictis aguntur, notitiam non habeamus, consuetudines, statuta seu usus libertati ecclesiasticae et auctoritati Sedis Apostolicae quomodolibet praeiudicantia, si qua in regno, Delphinatu et comitatu praedictis alias quam in praemissis existant, non intendimus nobis et eidem Sedi in aliquo praeiudicare, seu illa tacite vel expresse quomodolibet approbare.

§ 31. Et nihilominus praefato Francisco et pro tempore existenti Francorum regi, in virtute sanctae obedientiae, mandamus quatenus per se vel alium seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos, praesentes literas ac omnia et singula in eis contenta, quando et quoties opus fuerit, publicari et ea inviolabiliter observari faciant. Contradictores, cuiuscumque dignitatis et praeminentiae fuerint, per censuras ecclesiasticas et pecuniarias poenas, aliaque iuris et facti quaevis opportuna remedia, appellatione qualibet omnino postposita, compescendo.

Observan. concordiae per regem executioni demandanda.

§ 32. Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Clausulae derogatoriae.

Forma vero supradicti mandati apostolici sequitur et est talis.

Leo episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo N. et dilectis filiis capitulo singulisque canonicis Ecclesiae N., salutem et apostolicam benedictionem.

Forma mandati apost. de quo supra.

§ 33. Vitae ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita, super quibus dilectus filius N. apud nos fide digno commendatur testimonio, nos inducunt ut sibi reddamur ad gratiam liberales. Hinc est quod nos, cupientes ut eidem N., iuxta illius, quae olim per felicis recordationis Gregorium Papam IX, praedecessorem nostrum, ad tunc episcopum Noviomensem directa extitit, quae incipit *Mandatum*, et aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu et prebaenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio vestrae vel alterius ecclesiae aut alio beneficio, cum cura vel sine cura, etiam si

parochialis ecclesia vel eius perpetua vicaria aut cappella sive perpetua cappellania ad vestram collationem, nominationem seu praesentationem et aliam quamcumque dispositionem provideri possit; ac volentes praefato N., meritorum suorum intuitu, gratiam facere specialem, ipsumque N. a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutum fore censentes; nec non omnia et singula beneficia ecclesiastica, cum cura et sine cura, quae praefatus N., etiam ex quibusvis apostolicis dispensationibus, obtinet et expectat, ac in quibus et ad quae ius sibi quomodolibet competit, quaecumque, quotcumque et qualiacumque sint, eorumque fructuum, reddituum et proventuum veros annuos valores, ac huiusmodi dispensationum tenores praesentibus pro expressis habentes, motu proprio, non ad ipsius N. vel alicuius alterius pro eo nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus, si vobis pro alio non scripserimus, qui simile mandatum aut similem gratiam prosequatur, canonicatum et praebendas aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium vestrae vel alterius ecclesiae, aut aliud beneficium ecclesiasticum, cum cura vel sine cura, etiam si parochialis ecclesia vel eius perpetua vicaria aut cappella vel perpetua cappellania fuerit, ad vestram collationem, provisionem, praesentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem pertinens, etiam si dignitati, personatui, administrationi vel officio huiusmodi cura immineat animarum, dummodo talis dignitas electiva non existat, cum creatione in canonicum vestrae vel alterius ecclesiae, etiam si in ea statuto

et privilegio expresse caveatur quod nulli de dignitate, personatu, administratione vel officio provideri possit, nisi cum effectu illius ecclesiae canonicus existat, canonicatum huiusmodi ecclesiae, cum plenitudine iuris canonici, et non obstante de certo canonicorum numero, ad effectum huiusmodi dignitatem, personatum, administrationem vel officium dumtaxat obtinendum et non alias, auctoritate apostolica, tenore praesentium conferimus, et de illo etiam providemus, si quem, quam vel quod, post mensem postquam praesentes literae vobis praesentatae fuerint, extra Romanam Curiam vacare contigerit, cum plenitudine iuris canonici, ac omnibus iuribus et pertinentiis suis, eidem N. conferatis, et de illo aut illa provideatis, seu ipsum ad illum, illam vel illud praesentetis aut nomine; ipsumque N. in canonicum et in fratrem vestrae vel alterius ecclesiae, ad effectum tantum obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium huiusmodi, recipiatis; stallum sibi in choro, et locum in capitulo, cum plenitudine iuris canonici, assignetis, inducentes eundem N. vel procuratorem suum eius nomine in corporalem possessionem canonicatus et praebendarum aut dignitatis, personatus, administrationis vel officii seu beneficii huiusmodi iuriumque et pertinentium universorum praedictorum, defendentesque inductum, ac facientes N. vel pro eo procuratorem praedictum ad praebendas aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium huiusmodi, quodcumque fuerit, ut moris est, admitti, sibi que de illius vel eorum fructibus, redditibus, proventibus, iuribus et obventionibus universis integre responderi. Non obstante de certo canonicorum numero, ut praefertur, et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac dictae vestrae vel alterius ecclesiae, iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus contrariis quibuscumque. Aut

si vobis ab Apostolica sit Sede indultum quod ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneamini, quodque de canonicatibus et praebendis seu dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis vestrae vel alterius ecclesiae aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque, ad vestram collationem, provisionem, praesentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim, pertinentibus, nulli valeat provideri per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quolibet alia dictae Sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscumque tenoris existat, per quam, praesentibus non expressam vel totaliter non insertam, effectus huiusmodi gratiae impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis. Seu si dictus N. praesens non fuerit ad praestandum de observandis statutis et consuetudinibus vestrae vel alterius ecclesiae solitum iuramentum, dummodo in absentia sua per procuratorem idoneum, et cum ad ecclesiam ipsam accesserit, corporaliter praestet. *Data etc.*

Forma alterius
mandati apost.
de quo supra.

§ 54. Dilectis filiis N. et N. ac N., officialibus, salutem et apostolicam benedictionem. Hodie cupientes ut dilecto filio N. Clerico N. dioecesis, iuxta illius, quae olim per felicis recordationis Gregorium Papam IX praedecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directa extitit, quae incipit *Mandatum*, et aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu et praebendis aut dignitate, personatu, administratione vel officio ecclesiae N. aut alio beneficio ecclesiastico, cum cura vel sine cura, provideri posset, motu proprio, venerabili fratri nostro episcopo N. et dilectis filiis capitulo singulisque canonicis ecclesiae N. per alias nostras literas mandavimus quatenus, si eis communiter vel divisim pro alio non scripsissemus, qui simile manda-

tum aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum et praebendas aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium aut beneficium ecclesiae N. aut aliud beneficium ecclesiasticum, ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinens, si quem, quam vel quod, post mensem post praesentationem earumdem literarum, vacare contingeret, cum plenitudine iuris canonici, omnibus iuribus et pertinentiis suis, prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent et assignarent; aut eum ad illa praesentarent, eligerent, nominarent, seu de illis providerent, prout in eisdem literis plenius continetur. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta motu simili mandamus quatenus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, si episcopus, capitulum et canonici praedicti canonicatum et praebendas aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium aut beneficium huiusmodi eidem N. conferre et assignare, ac de illis etiam providere recusaverint seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum, praebendas aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium huiusmodi, cum plenitudine iuris canonici ac omnibus iuribus et pertinentiis supradictis, eidem N. conferre et assignare, necnon eundem N. ad illa, ut moris est, admittere et in canonicum recipere et in fratrem, stallo sibi in choro et loco in capitulo assignatis, omniaque et singula alia in dictis literis contenta, alias iuxta earumdem continentiam et formam, in omnibus et per omnia facere et exequi curetis. Contradictores, prout iustitia suadebit, ad hoc compescendo. Non obstantibus omnibus quae in dictis literis volumus non obstare. *Data etc.*

Pro regularibus autem similis forma illis conveniens detur *etc.*

Nulli ergo *etc.*

Si quis *etc.*

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo sextodecimo, xv kalendas septembris, pont. nostri anno iv.

Dat. die 18 augusti 1516, pont. anno iv.

Sequitur eiusdem Pontificis alia dictae concordiae confirmatio, sacro Lateranensi Concilio approbante.

SUMMARIUM

Causae huius constit. — 1. Concordia inita fuit cum rege Franciae, ut in bulla praeinserta. — 2. Et nunc illa per Pontificem, cum approbatione concilii, iterato approbatur, quatenus rex pro parte sua eandem observet. — 3. Clausulae derogatoriae.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Divina disponente clementia, per quam reges regnant, et principes imperant, in eminenti apostolatus specula et supergentes et regna, meritis licet imparibus, constituti, animo revolventes quod, etsi ea, quae pro salubri et quieto regimine regnorum, et ad apicem et iustitiam populorum, perpetua eorumdem regnorum stabilitate, regibus praesertim de fide catholica et de republica christiana et Apostolica Sede benemeritis, laudabili et provida nostra ordinatione cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus concessa ac ad effectum huiusmodi gesta, statuta, ordinata et decreta factave sunt, plenam roboris obtineant firmitatem; illis nihilominus interdum, sacro approbante concilio, nostrae innovationis et approbationis robor adii-cimus, ut eo firmitus illibata perdurent, quo saepius erunt nostra auctoritate ac etiam generalis concilii praesidio communita; efficacemque operam circa eorumdem conservationem libenter adhibemus, ut reges et ipsorum regnorum personae, concessionibus, privilegiis, statutis et ordinationibus huiusmodi in Domino plene gaudentes, in pacis et tranquillitatis ac amoenitatis dulcedine conquiescant, et in eorum solita erga eandem Sedem devotione ferventius perseverent.

§ 1. Nuper siquidem, ut Ecclesia sponsa nostra in sancta unione conservaretur, et per christifideles sacris canonibus a Romanis Pontificibus et sacris generalibus conciliis dumtaxat editis uteretur, quasdam constitutiones, quae de cetero loco pragmaticae sanctionis et contentorum in ea in regno Franciae, pro honore pacis et concordiae, ac illius communi et publica utilitate, cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege christianissimo, dum Bononiae cum nostra Curia essemus, tractatas, et cum eisdem fratribus nostris diligenter examinatas, et de eorum consilio cum praefato rege concordatas, et per ipsius regis legitimum procuratorem acceptatas, de eorumdem fratrum consilio et unanimi consensu, statuimus, ordinavimus, prout in nostris literis desuper conlectis plenius continetur, quarum tenor sequitur, et est talis (1).

§ 2. Nos igitur, ut literae ipsae, quae ob id praecipue editae fuerunt ut in corpore mystico, sancta videlicet Ecclesia, perpetua caritas et pax inviolata perdurent, et si quae membra dissentiant, ea commode suo reinsertantur corpori; eoque magis observentur, quo clarius constiterit ipsas literas ea matura et salubri deliberatione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio, approbatas, innovatas, qua statutae et ordinatae fuerunt; licet ad earumdem literarum subsistentiam et validitatem, alia approbatione non indigerent, ad abundantior tamen cautelam, ut eo tenacius observentur et difficilius tollantur, quo tantorum patrum fuerint maiore approbatione munitae, literas praedictas cum omnibus et singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac poenis, inhibitione aliisque omnibus et singulis clausulis in eis contentis, illa praesertim, qua volumus quod, si praefatus Francorum rex supradictas literas ac omnia et

(1) Bulla ipsa est quae praecedit, ideo non inseritur.

Concordia inita fuit cum rege Franciae ut in bulla praeinserta.

Et nunc illa per Pontificem, cum approbatione concilii, iterato approbatur quatenus rex pro parte sua eandem observet.

singula in eis contenta, intra sex menses a data praesentium computandos, non approbaret et ratificaret, et ea perpetuis futuris temporibus, in regno suo et aliis locis et dominiis dicti regni, per omnes praelatos et alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum acceptari, legi, publicari, iurari et registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, et de acceptatione, lectione, publicatione, iuramento et registratione praedictis, intra praedictum tempus, omnium et singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas, nobis non transmitteret, aut nuncio nostro, apud ipsum regem existenti, per eum ad nos destinandas non consignaret, et deinde singulis annis etiam legi, prout alias ipsius Francorum regis constitutiones et ordinationes, quae in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literae ipsae et inde secuta, quaecumque essent, cassa et nulla nulliusque roboris vel momenti, sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate et potestatis plenitudine approbamus et innovamus, easque inviolabiliter et irrefragabiliter observari et custodiri mandamus; roborque perpetuae firmitatis in eventum dictarum approbationis et ratificationis, et non aliter nec alio modo obtinere; omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum ac omnium et singulorum in eis expressorum observationem, sub censuris et poenis ac aliis in eis contentis, iuxta earumdem literarum tenorem et formam, teneri et obligatos esse decernimus et declaramus.

§ 3. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac omnibus illis, quae in dictis literis volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo etc.

Si quis autem etc.

Datum Romae in publica sessione, in

Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo sextodecimo, xiv kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno iv.

Dat. die 19 decembris 1516, pont. anno iv.

Sequitur dictae constitutionis declaratio.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. In concordatis Franciae habetur quod verus valor beneficiorum exprimitur. — 2. Ex causis autem hic expressis, — 3. Conceditur facultas illum valorem exprimendi infra annum a die datae literarum. — 4. Impetrationes aliter factae invalidantur.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Romanus Pontifex, cui tot tantaque in spiritualibus et temporalibus providenda incumbunt, rerum et temporum qualitate pensata, nonnulla, prout ad cunctorum clericorum beneficia ecclesiastica a Sede Apostolica pro tempore impetrantium commoda et utilitates, ac litibus et fraudibus obvian-dum oportere conspicit, salubriter ordinat et disponit.

§ 1. Nuper siquidem, inter constitutiones ad laudem Dei et christifidelium pacem et quietem, de fratrum nostrorum consilio, cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege christianissimo, matura deliberatione concordatas, statuimus quod, in provisionibus, per quas personis quibusvis regni Franciae ac Delphinatus et comitatus Diensis et Valentiniensis de beneficiis vacantibus seu certo modo vacaturis, per nos et successores nostros et Sedem praedictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales et metropolitanas et monasteria (ut obtenta per eos beneficia retinere possent) fieri contingeret, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de Camera aut libras turonenses seu alterius monetae valor, secundum communem aesti-

Exordium.

In concordatis Franciae habetur quod verus valor beneficiorum exprimitur.

mationem exprimi deberet, alioquin gratiae ipsae essent ipso iure nullae.

§ 2. Cum autem, sicut accepimus, saepe contingeret personas regni et Delphinatus ac comitatus huiusmodi, vacatione beneficiorum in locis remotis regni ac Delphinatus et comitatus eorumdem, per obitum pro tempore vacantia intellecta, eorum veri valoris notitiam haberi non posse, et veri valoris huiusmodi notitia non habita, ad illa a Romano Pontifice impetrandum, celerem nuncium ad Sedem praedictam destinare, et signaturam supplicationis super illorum impetratione, cum facultate verum annum valorem beneficiorum huiusmodi in literarum super huiusmodi supplicationibus expeditione augendi, obtinere, ad effectum possessionem beneficiorum huiusmodi assequendi, literas super huiusmodi impetrationibus, cum minus vera valoris beneficiorum eorumdem expressione expedire, et absque eorum culpa, diligentia et expensis, pro impetratione huiusmodi obtinenda factis, et gratia eis a nobis concessa et illius effectu frustrari, ac per posteriores (qui, nulla habita diligentia, expressione veri valoris, eadem beneficia a Sede praedicta impetrarunt) excludi, ac desuper propterea molestari.

§ 3. Nos, qui subditorum nostrorum commoda libenter procuramus, ac eos a litibus et expensis, quantum cum Domino possumus, relevamus, motu proprio ac ex certa nostra scientia ac de apostolicae potestatis plenitudine, statuimus et ordinamus quod de cetero, perpetuis futuris temporibus, impetrantes beneficia ecclesiastica in regno, Delphinatu et comitatu praedictis, per obitum dumtaxat vacantia, si verum annum valorem beneficiorum in literis apostolicis, quae super dictis beneficiis expeditae fuerunt, non expresserint infra annum a die datae literarum earumdem computandum, valorem ipsum male expressum corrigi per officiales, ad quos expeditio literarum huiusmodi pertinet et correctiones literarum earumdem fieri con-

sueverunt, petere; ipsique officiales, ipsarum literarum expeditioni praesidentes, ad eorumdem simplicem petitionem, valorem ipsorum impetrantium ad verum annum valorem, iuxta petentium voluntatem, in eisdem literis reducere et corrigere; ipsique impetrantes, pro augmento valoris expressi dumtaxat, annatam Camerae Apostolicae solvere debeant et teneantur.

§ 4. Decernentes quascumque impetrationes posteriores de dictis beneficiis, ratione non expressionis veri valoris huiusmodi infra dictum annum factas, nullius roboris vel momenti esse et pro infectis haberi debere.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae MDXVI, kalendis octobris, pont. nostri anno IV.

Dat. die 1 octobris 1816, pont. anno IV.

XXII.

De praedicatorum verbi Dei munere, examine et approbatione (1).

SUMMARIUM

Praedicationis munus valde necessarium et utile est. — 1. Praedicatores tamen aliqua scandalosa quandoque proponunt. — 2. Ideo S. Gregorius praedicatores hortabatur etc. — 3. Et hic Pontifex iubet praedicatores debere prius examinari et approbari; — 4. Admissosque, Evangelium iuxta sensum DD. approbatorum praedicare teneri. — 5. Futura praedicere, etc. non debent. — 6. Const. Clem. V de privilegiis observent. — 7. Inspirationes divinae, antequam praedicentur, Sedis Apost. aut loci ordinarii examini reserventur. — 8. Contravenientium poenae. — 9. Contrariorum derogatio.

(1) Approbatio et examen huiusmodi regulariter spectat ad ordinarios locorum, ita disponente Concil. Trid., sess. v, cap. 2, *De Reform.*; et sess. xxiv, cap. 4, eodem decreto. Quo vero ad eorum officium, habes Concil. Trid., sess. v, cap. 2; sess. xxiv, cap. 4; et sess. xxv, in cap. *De Purgatorio*.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Supernae Maiestatis praesidio, per cuius ineffabilem providentiam coelestia simul et terrena diriguntur, super gregem dominicum nobis commissum speculatoris officium (quantum imbecillitati nostrae conceditur) exercentes, totaque mente nobiscum ipsi revolventes, inter alia complura et magna, ad nos pertinere ut munus praedicationis, quod in Ecclesia Dei praecipuum ac pernecessarium magnique fructus atque utilitatis, dummodo recte et ex sincera caritate erga Deum et proximum, praeceptisque et exemplis sanctorum Patrum, qui haec profitentes cum fidei fundatione et propagatione plurimum Ecclesiae contulerunt, exerceatur; quippe quod Redemptor noster primus fecit et docuit, et eius praecepto et imitatione duodenus ille apostolorum numerus, quasi totidem coeli Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, universum genus humanum, quod sub peccati iugo vetusta servitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, et ad perpetuae salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram et in fines orbis terrae, tum ipsi prius, tum deinde sui successores longe lateque propagaverunt altissimeque fundaverunt, ut qui nunc tantum subeunt onus meminisse debeant, creberrimeque secum revolvere, praeter auctoris ipsius ac fundatoris Iesu Christi pientissimi Redemptoris, Petri et Pauli ceterorumque apostolorum et Domini discipulorum se vices, quoad hoc officium, subire ac sustinere.

§ 1. Sane fide dignorum relatione percipimus quod nonnulli praedicatores nostris temporibus (quod dolenter referimus), non attendentes se eorum, quos diximus, et insuper sanctorum Ecclesiae doctorum aliorumque sacram theologiam profitentium, qui assistendo iugiter christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subvertere annitentibus opposentes, Ecclesiam

militantem illaesam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, et non nisi utilia concurrenti eorum sermonibus populo, ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditanda et perficienda debere assumere; multa tamen et varia contra institutiones et exempla, quae diximus, quandoque etiam scandalosa, populis praedicare; quod mentem certe nostram mirum in modum commovit dum nobiscum ipsi mente volvimus quod illi, officii immemores sui, in suis sermonibus non ad utilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc iam devenisse apparent ut verificetur dictum Apostoli ad Timotheum ita scribentis: *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non substinebunt, sed ad sua desideria coercerabunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Quorum falsas et inanes mentes, praedigantes ipsi praefati non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas maioribus etiam erroribus implicant, dum, sine ulla canonum attestazione vel reverentia, immo contra ipsas canonicas sanctiones, sacrae Scripturae sensum multifariam pervertentes, temereque ac perperam plerumque interpretantes, contra veritatem praedicare, terroresque ac minas multaque mala propediem affutura, iamque ingruentia, nulla prorsus legitima ratione muniti, sed suo dumtaxat sensui obsequentes, comminantur, representant, adesseque asseverant; plerumque etiam vana quaedam et inania et alia huiusmodi populis ingerere, et (quod enormius est) ab aeternitatis lumine et Sancti Spiritus admonitione aut infusione illa se habere asserere audent. Cumque ii, sub confictorum miraculorum mendaciis, varios errores fraudesque disseminent; denique populos, quos in evangelica doctrina sedulo instruere, et in vera fide retinere et conser-*

Praedicationis munus valde necessarium et utile est.

Impetrationes aliter factae invalidantur.

Praedic. tamen aliq. scandalosa quandoque proponunt.